

zemědělství

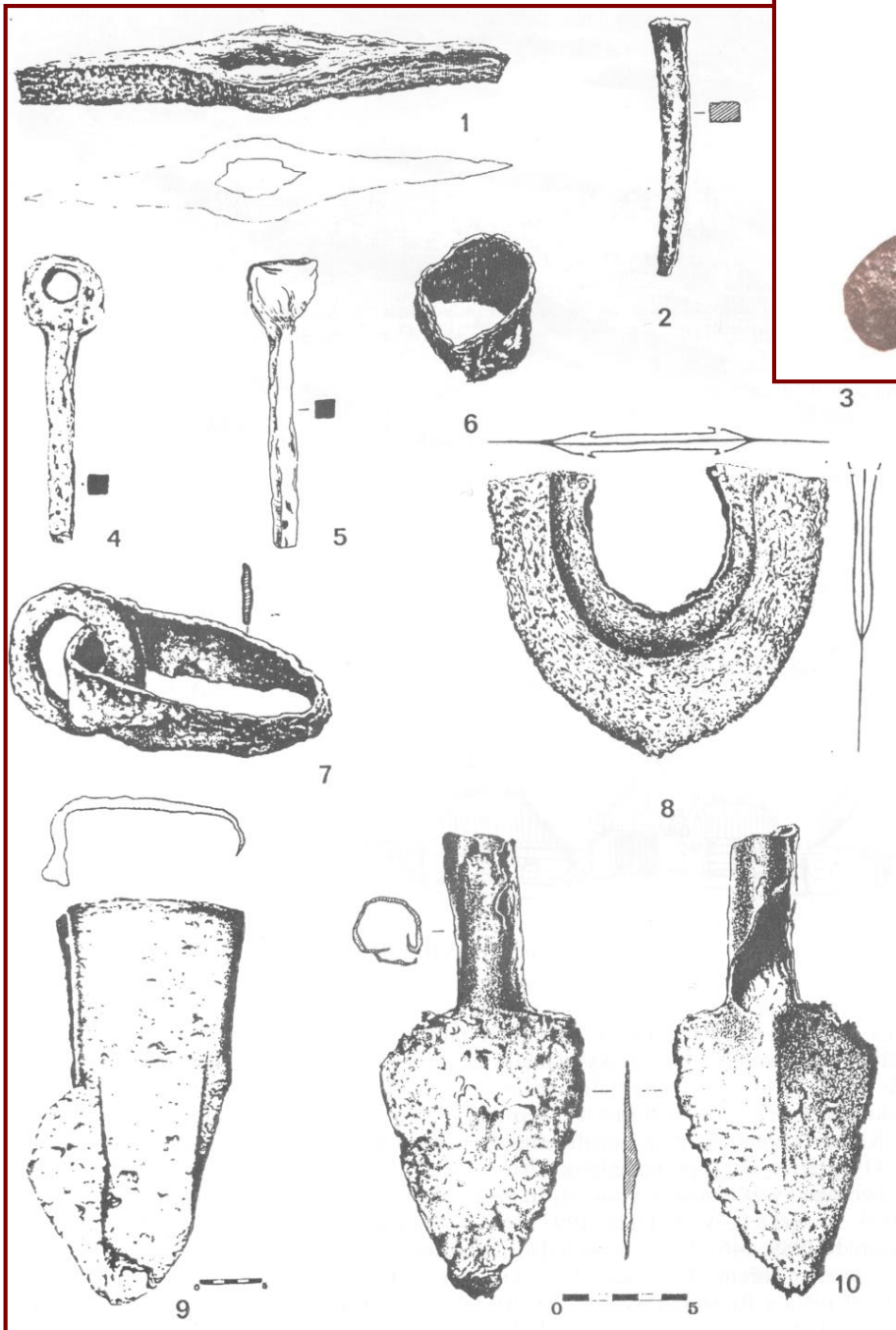

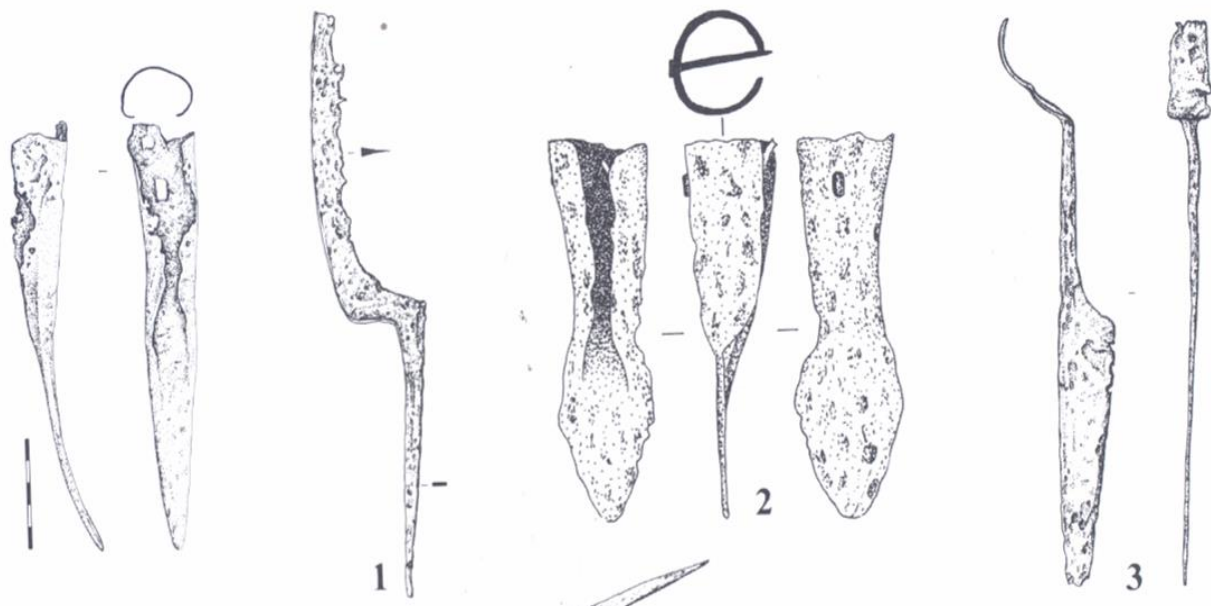
ZEMĚDĚLSKÉ NÁŘADÍ

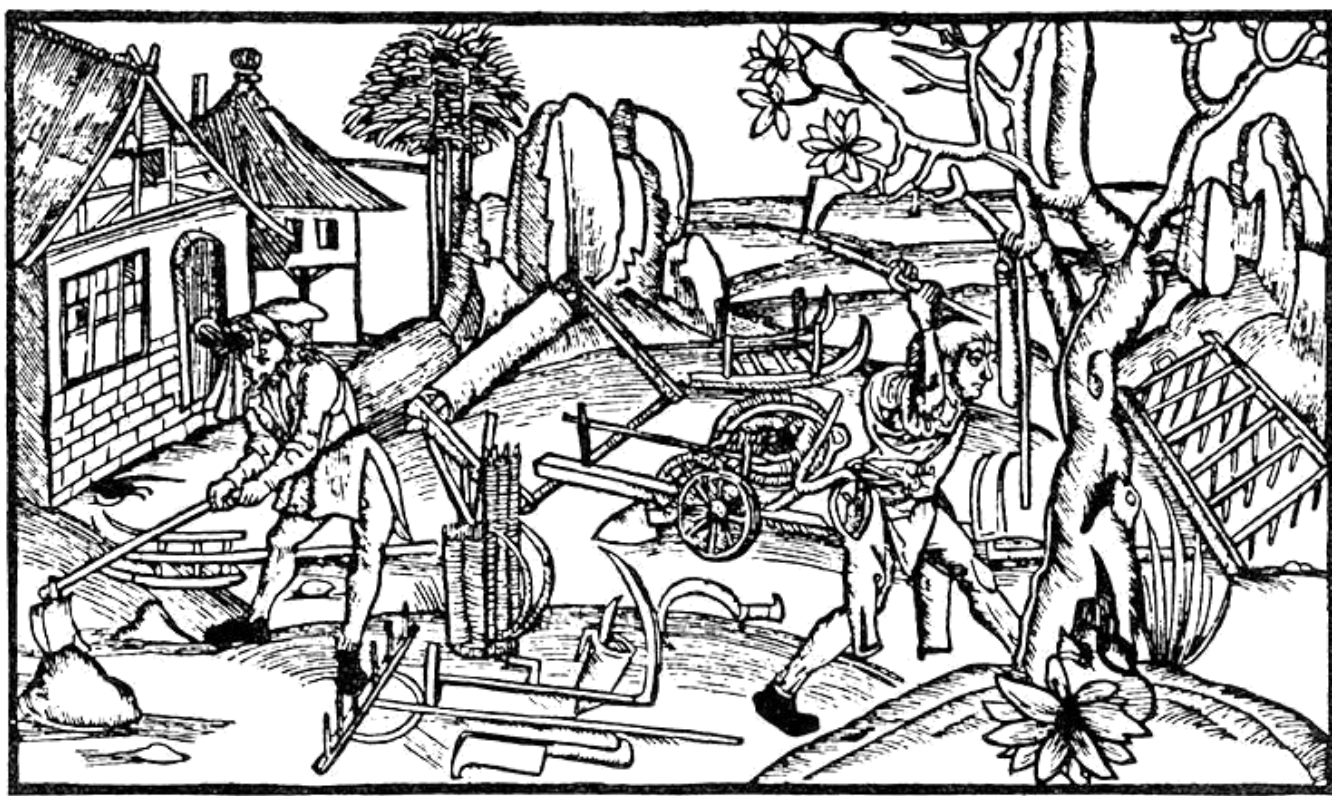
- srp
- kosa
  - objímka kosa
- nůžky – ovčácké
- nůž – vinařský
- radlice
- krojidlo
- otka
- polní brány
  - hřeb

- motyka
- kování rýče
- závěs cepu
- vidle
  - hroty
- hřebla
- hák

Ikongrafické prameny
Písemné prameny
Archeologické prameny
Etnografické paralely

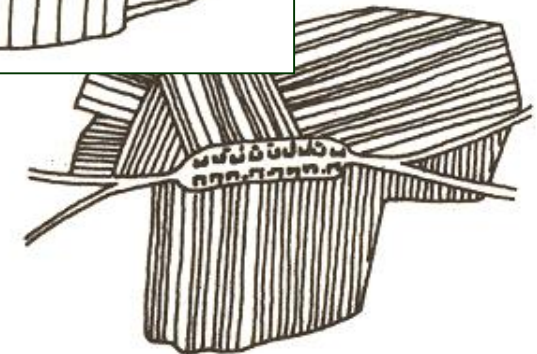
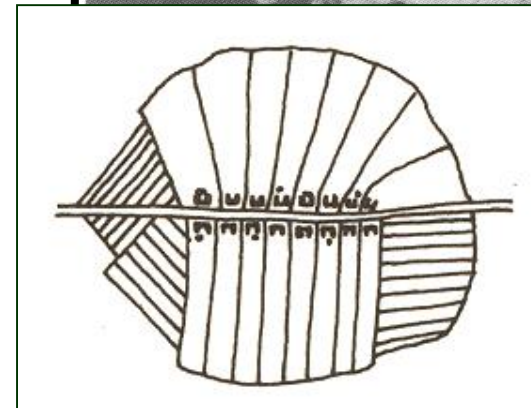
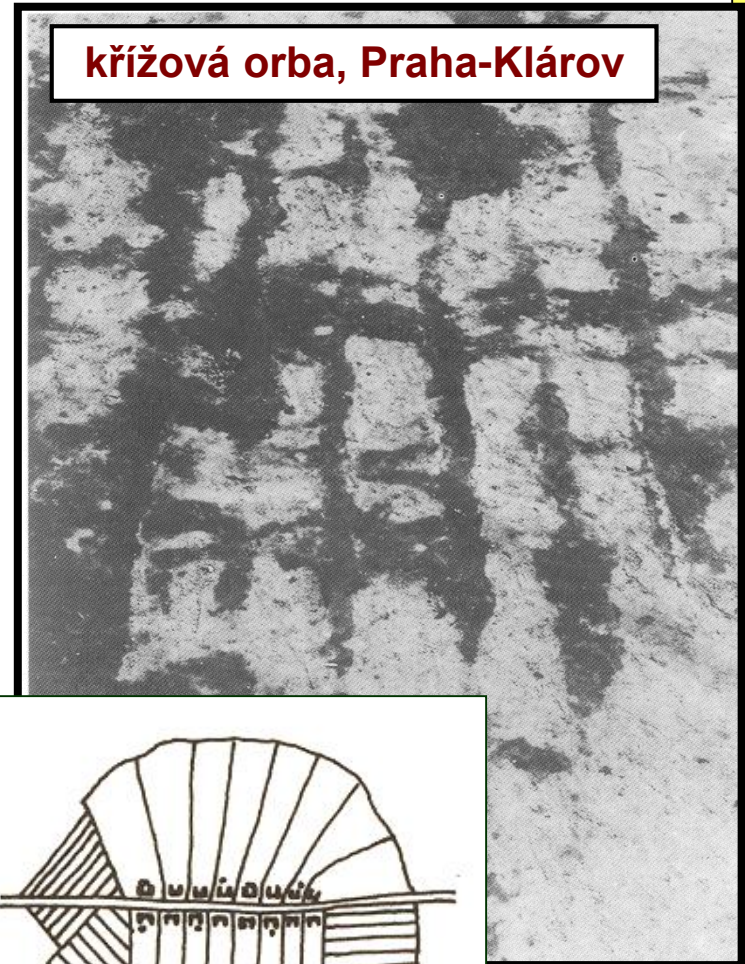

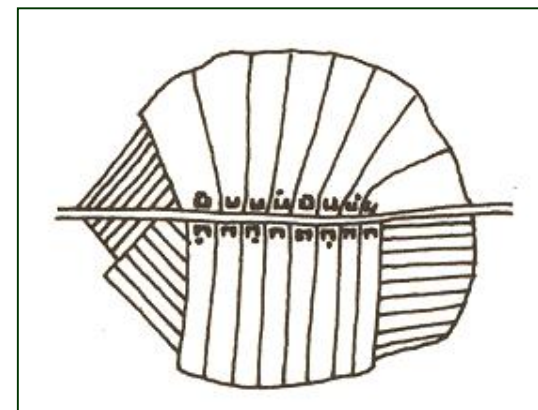

- doklady orby
- plužiny
- zemědělské nářadí – orba, sklizeň, skladování, chov dobytka, aj.

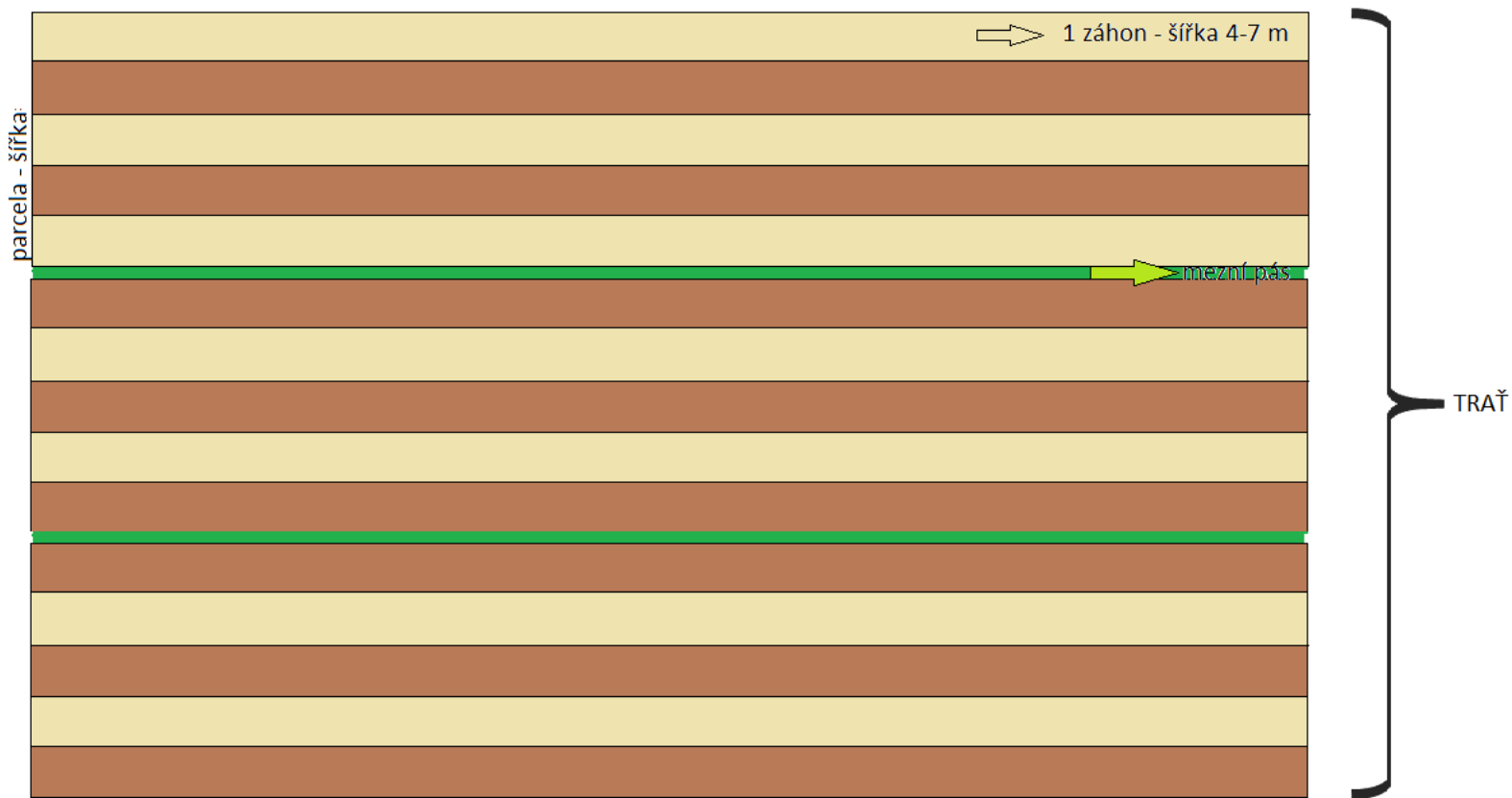

křížová orba, Praha-Klárov

parcela - délka:

Trojpolní systém

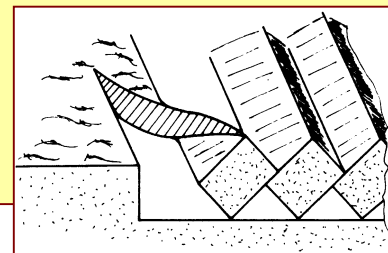
ÚHOR	JAŘ	OZIM
JAŘ	OZIM	ÚHOR
OZIM	ÚHOR	JAŘ

způsob obdělávání - orby pole

- rozhodující - tvar a velikost pozemku a svažitost
- **ZÁHONOVÁ ORBA**
  - do rozoru
  - do skladu

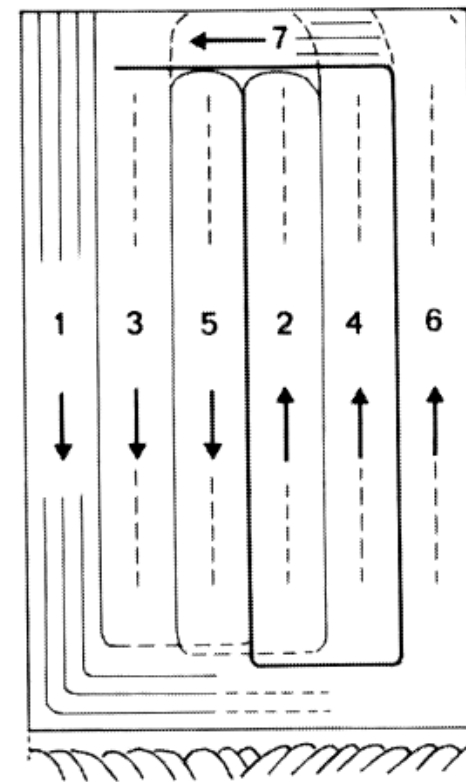
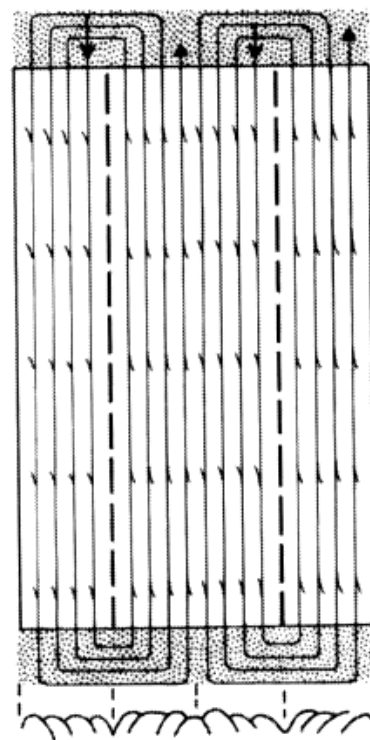
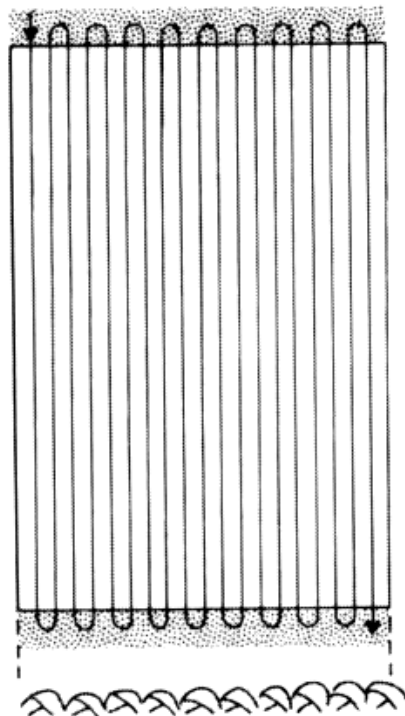
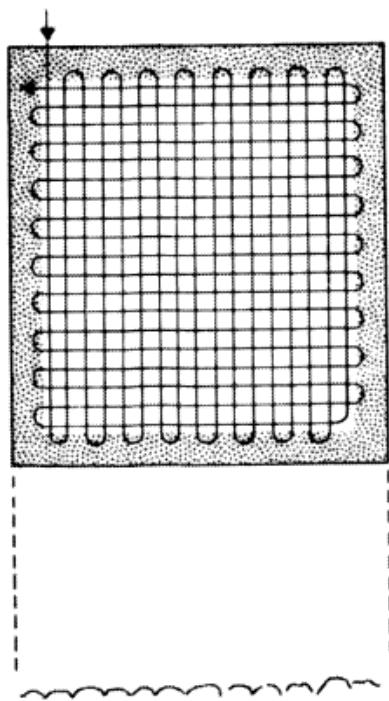

křížová orba
(pravěk – 10. st.)

orba do podélných brázd
10.-11.st.

orba do záhonu
13.-14.st.

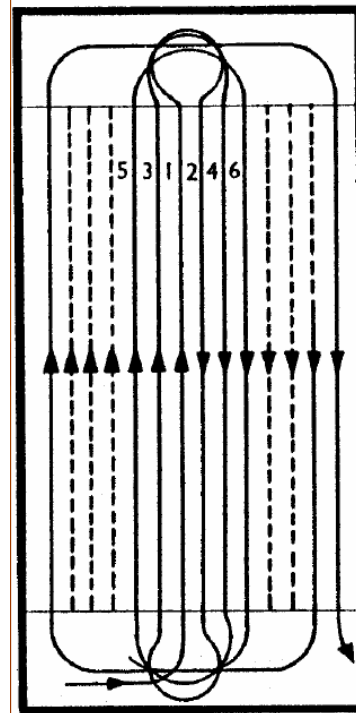
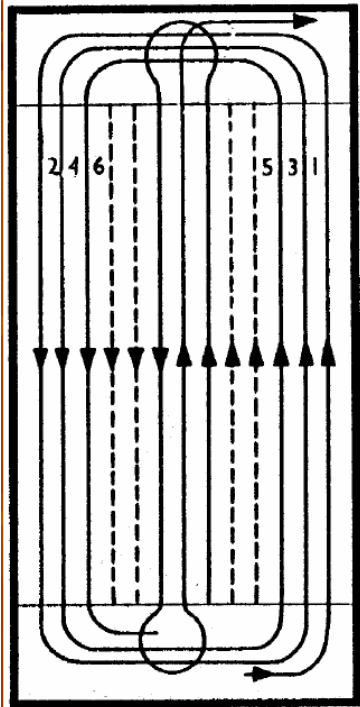
mechanický pluh
20. st.

ZÁHONOVÁ ORBA

pole/trat'/úsek: dělení do záhonu orba do skladu a nebo do rozoru – tzv. záhonový pluh

1) Do rozoru

začíná se orat od okraje záhonů
postupuje se do středu,
kde vzniká tzv. rozor

2) Do skladu

od středu končí se u krajů
u středu pozemku tzv. rozpich –
sklad - další – příkládání půdy
směrem ke středu pozemku

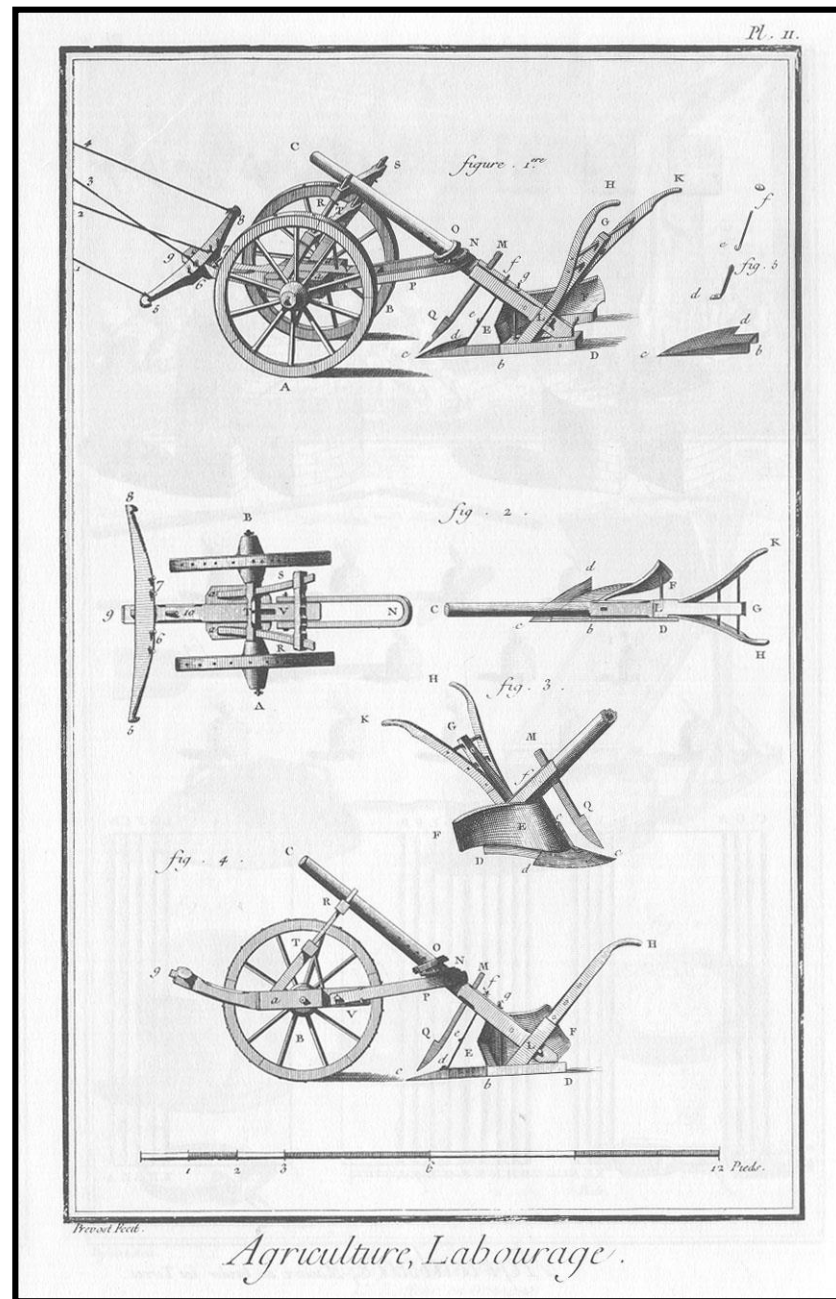

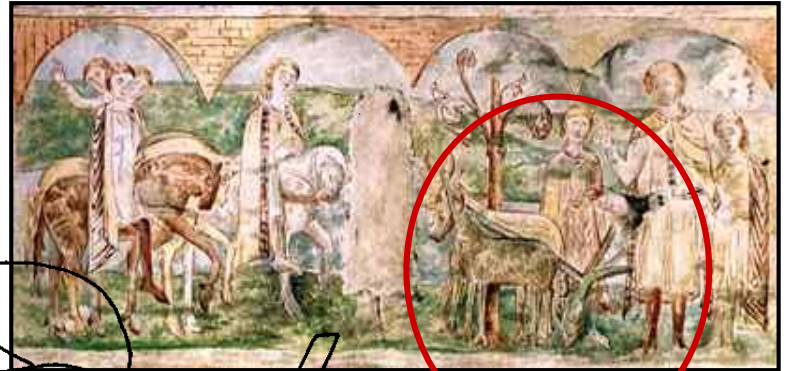
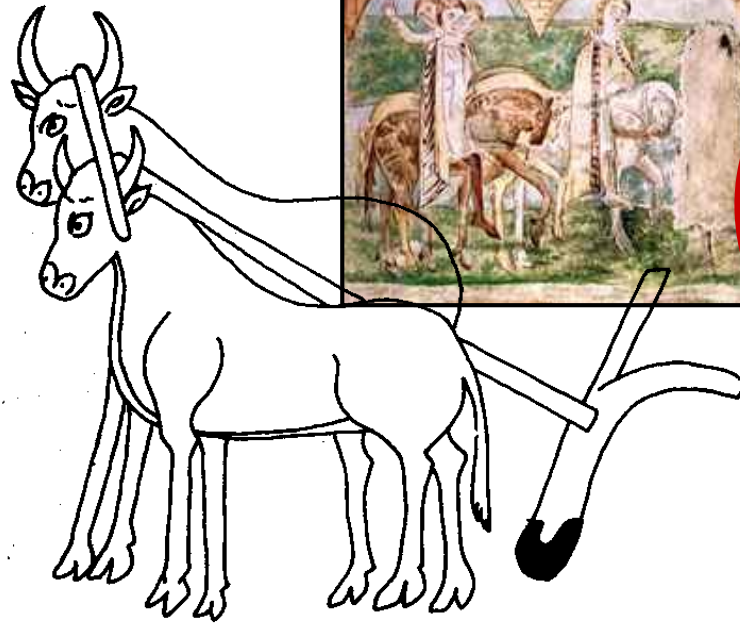
ORBNÍ NÁŘADÍ

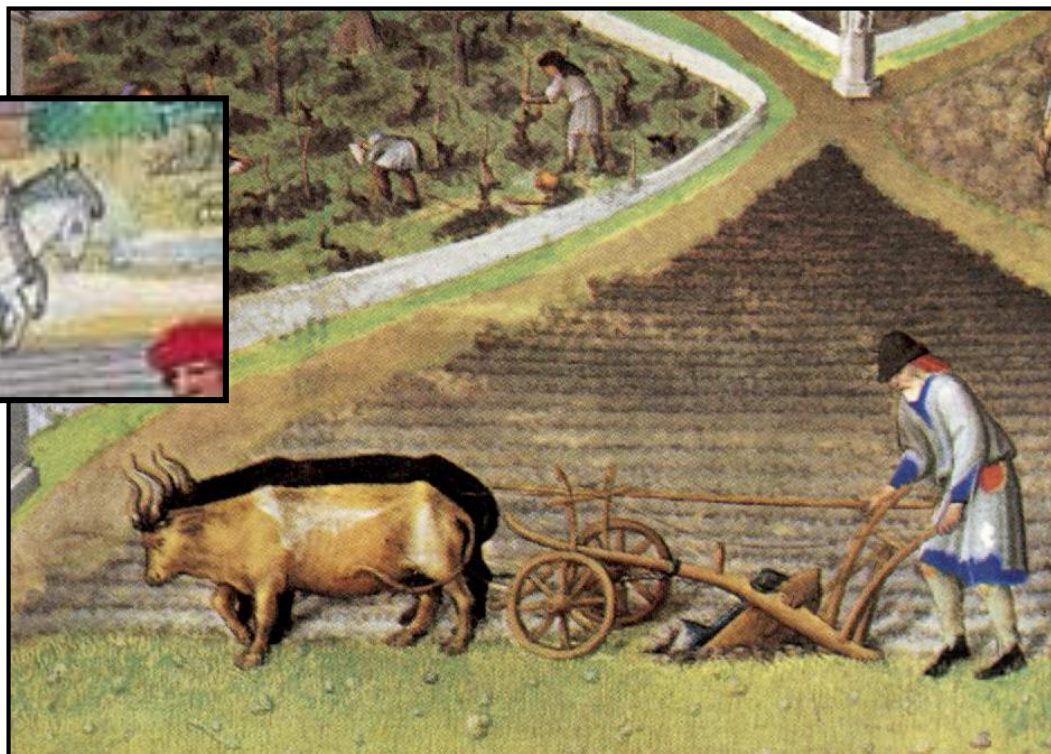
- RÁDLA BEZ PLAZU
  - rádla rýlová-háky
- RÁDLA S PLAZEM
- SOCHY
- PLUHY

- Beranová
- Stará
- Šach

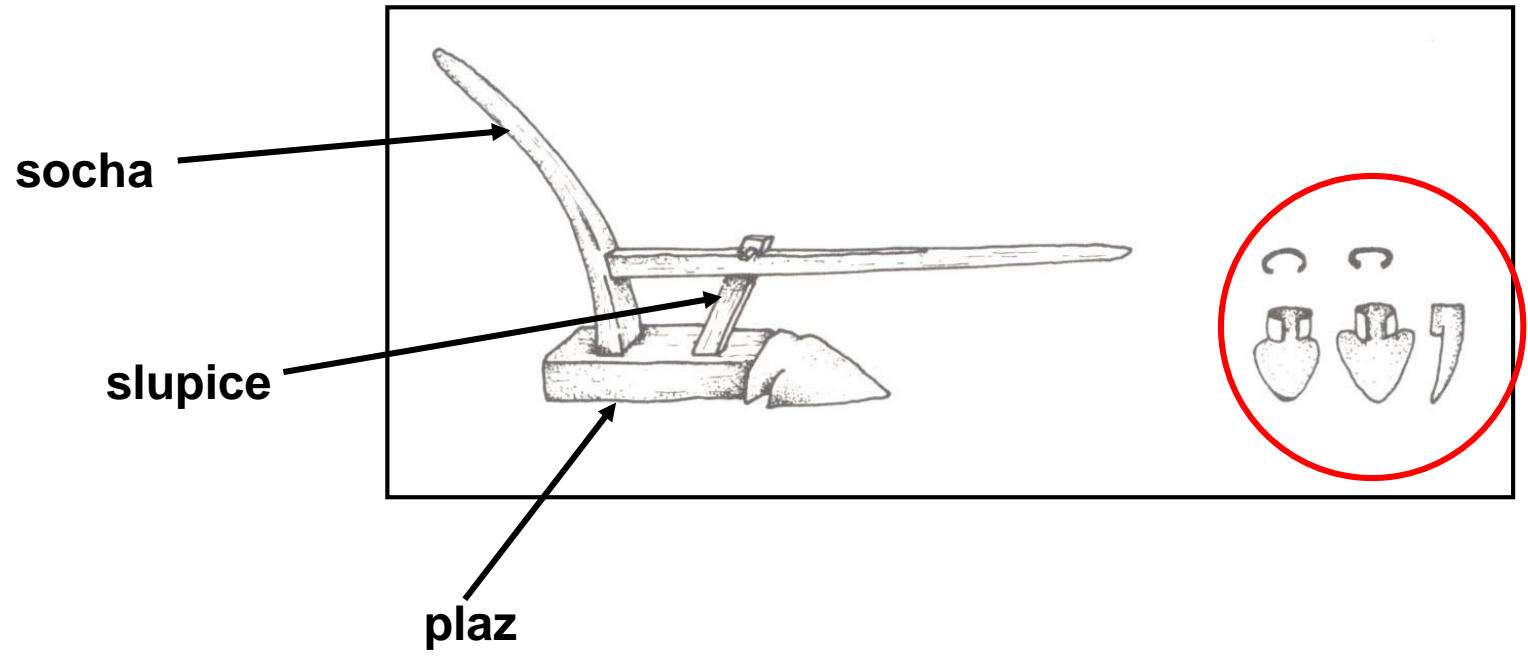
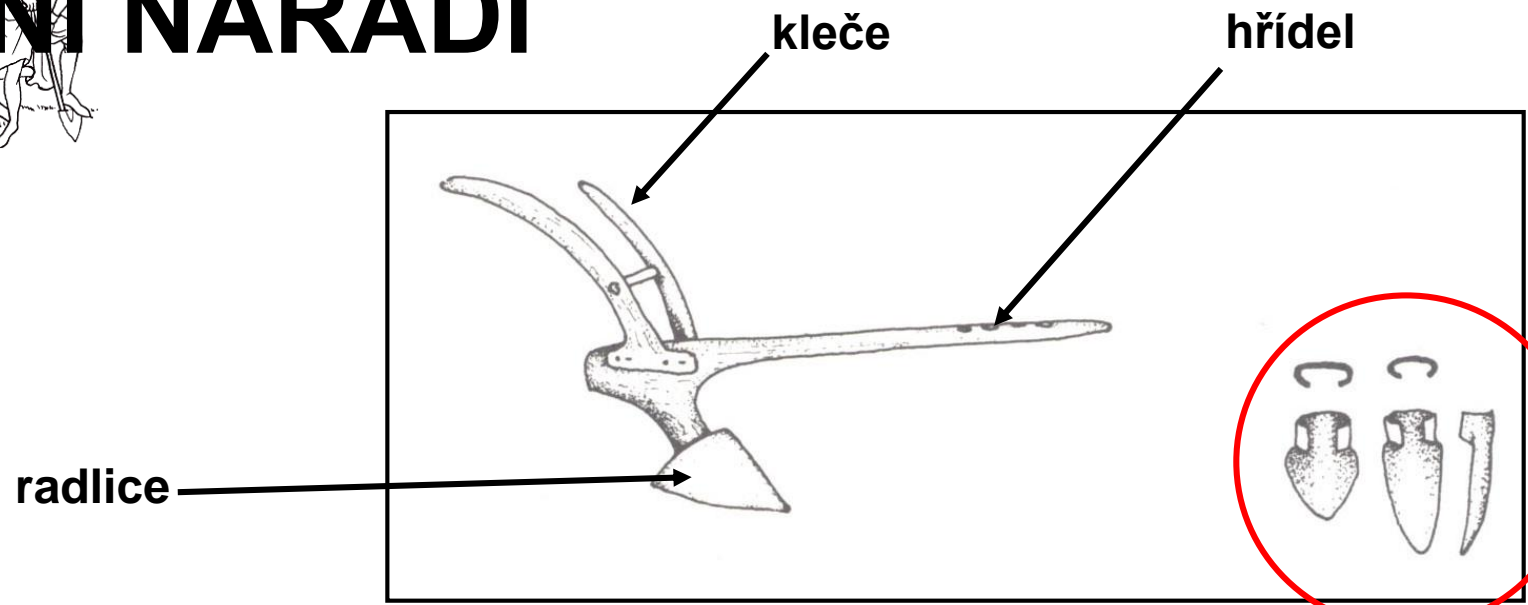
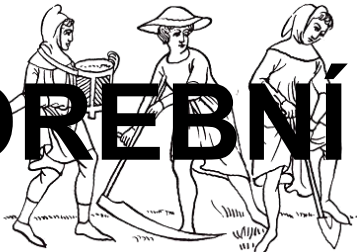

Captabunt in animam iusti: et san-
guinem innocentem condemnabunt.

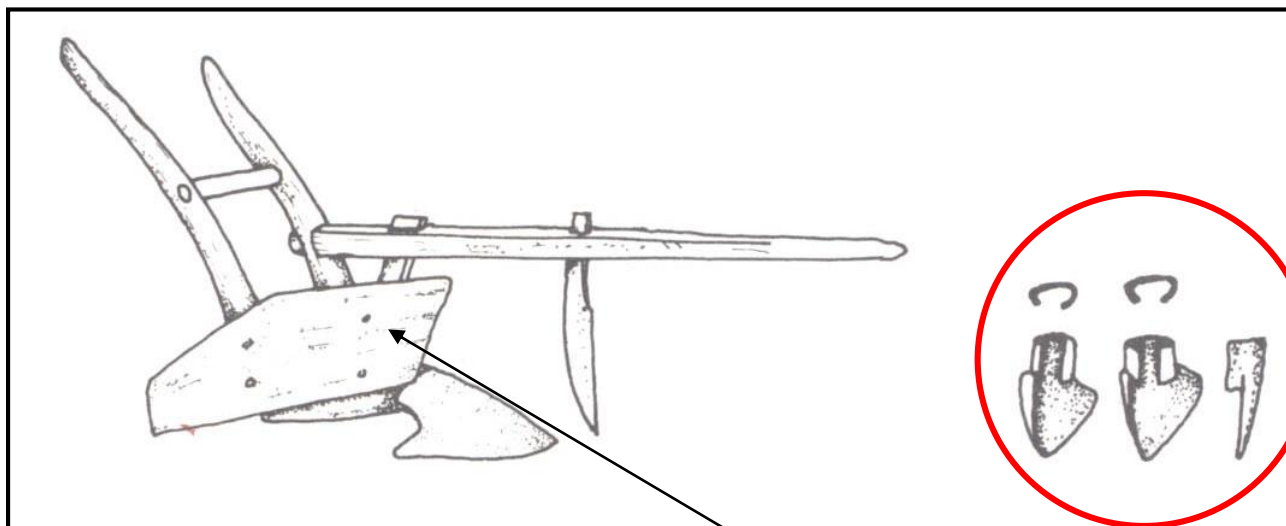
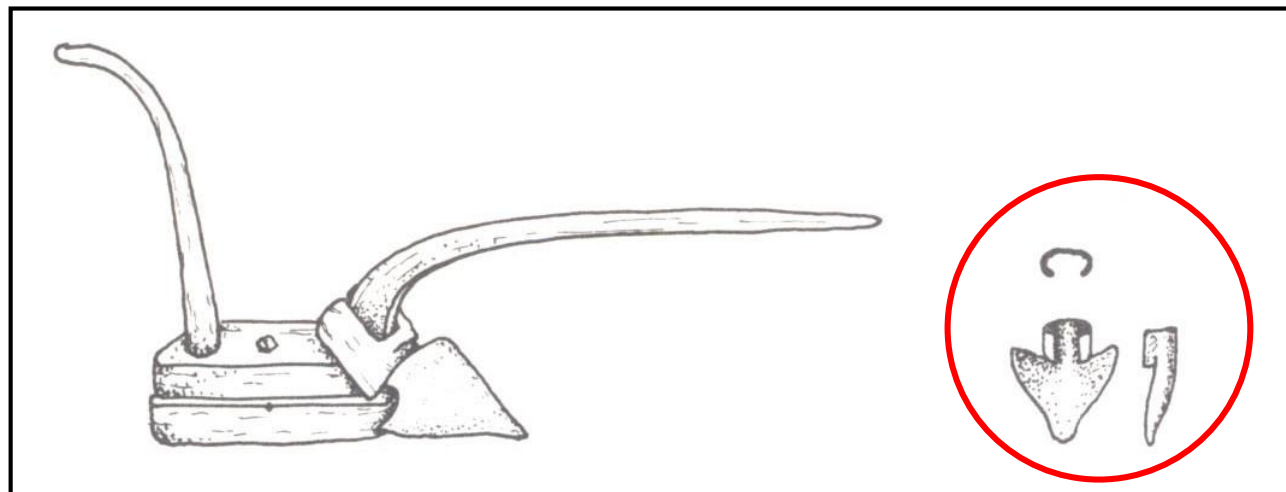

ORBNÍ NÁŘADÍ

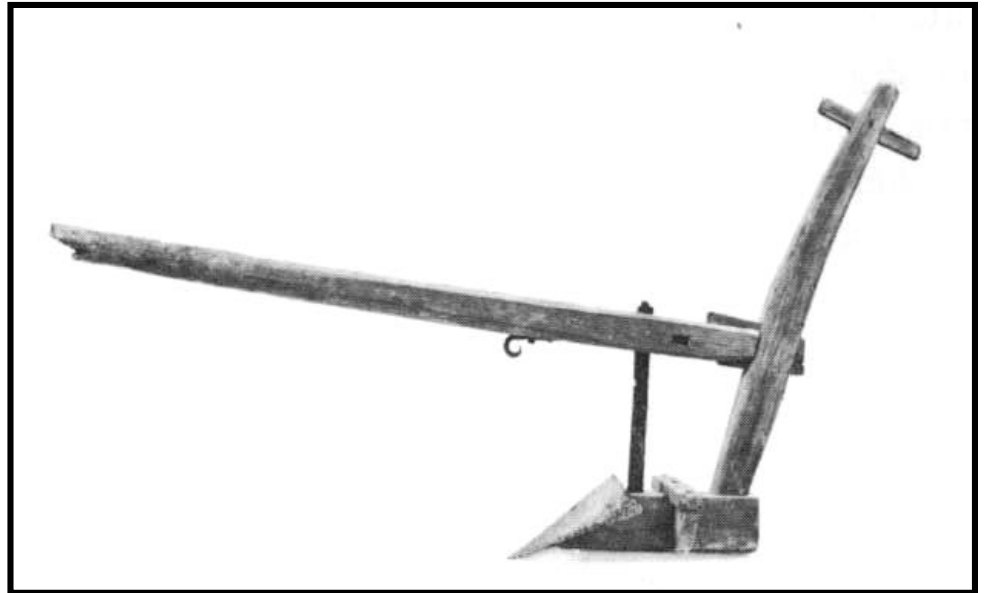
OREBNÍ NÁŘADÍ

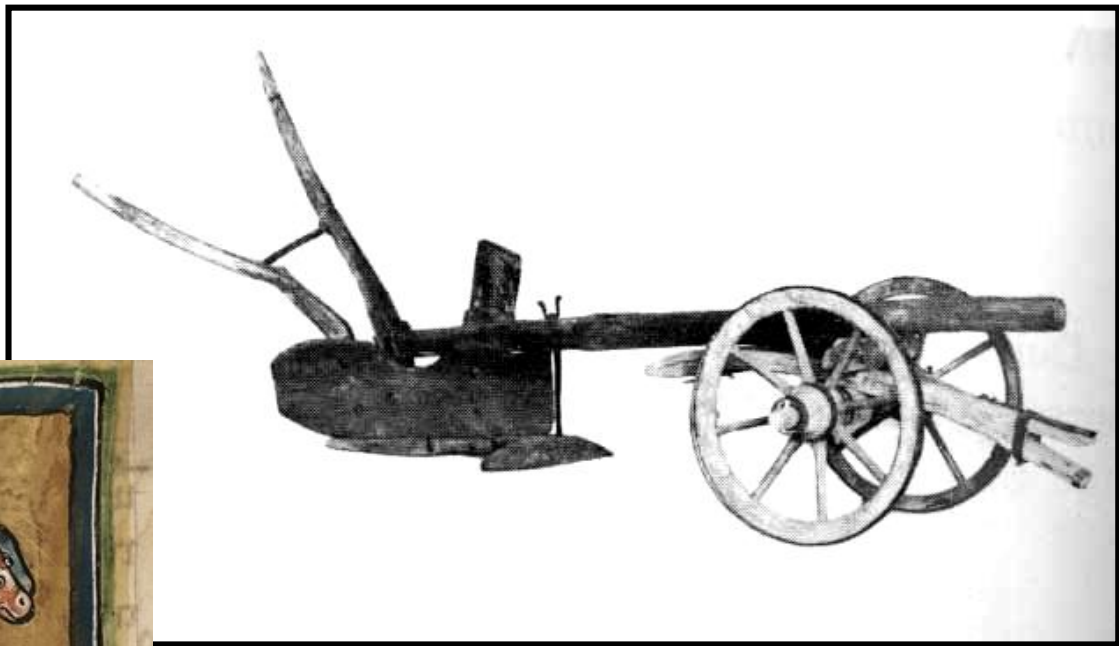

PLUH

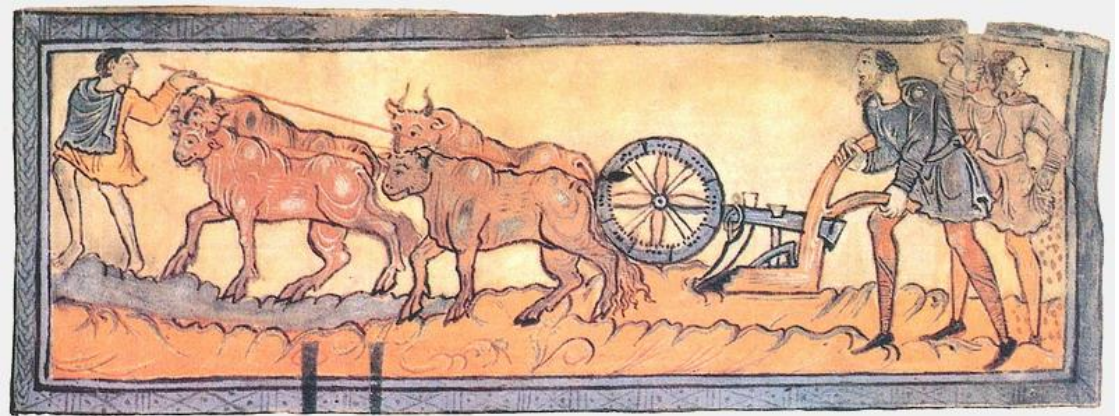
odvalová plocha, odhrnovačka

Camelus inde nomi accepit. fuit quia qu
tur. ut breuior et humilior fiat. accul

RADLICE			
I	A 	B 	C
II			

Typ I – symetrická radlice

Bartošková 1984

A – radlice pětiúhelníková, menších rozměrů

B – radlice dýkovitá (pojmenovaná tak pro svoji délku a štíhlost)

C – radlice listovitá, čepel přibližně ve tvaru rovnoramenného trojúhelníku s dobře vyvinutými raménky

D – radlice veslovitá (dle Beranová 1980)

První symetrické radlice os LT (úzké, štíhlé)

DŘ: převaha listovité radlice převzaté z ilyrské oblasti

Typ II – asymetrická radlice

- velmi málo

- jediným bezpečným dokladem pluhu

- M. Beranová - podle radlice v Gajary-Stoličce do 8. – počátku 9. století X A. Bartošková: problematický

celek → dle dalších nálezů od 9., případně 9.-10. století

RADLICE

- symetrická
- asymetrická
- kopinatá
- veslovitá

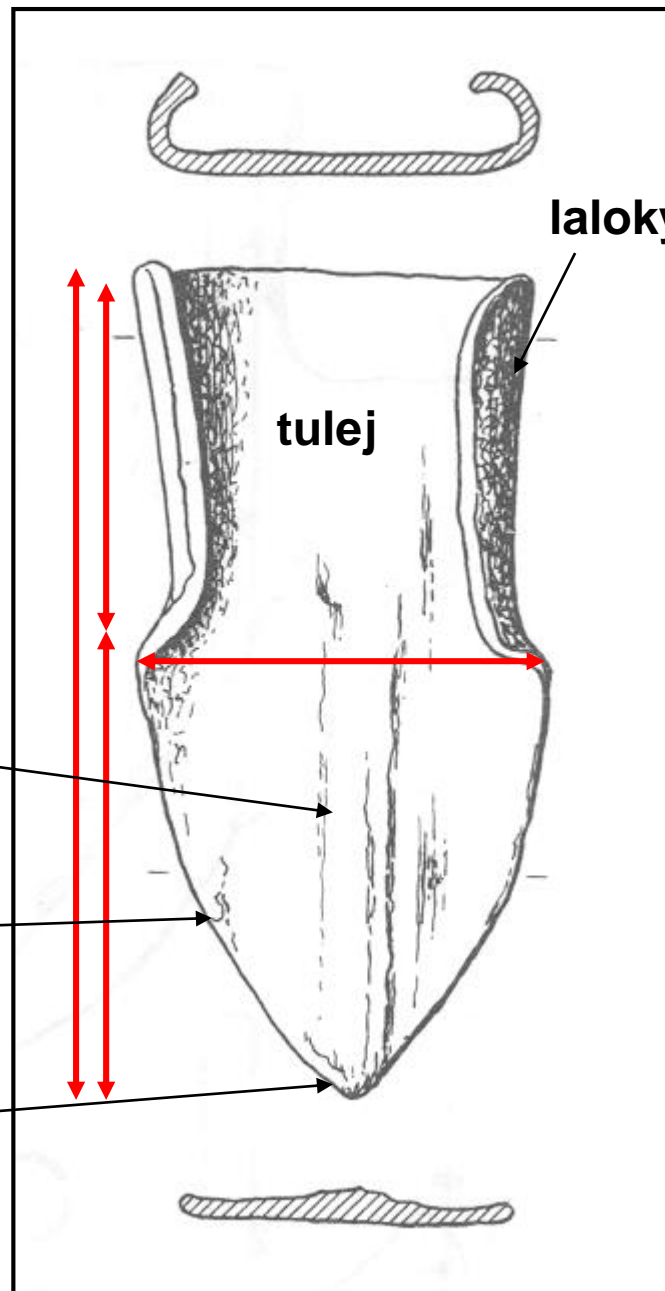
čepel

ostří

hrot

tulej

laloky

radlice symetrická

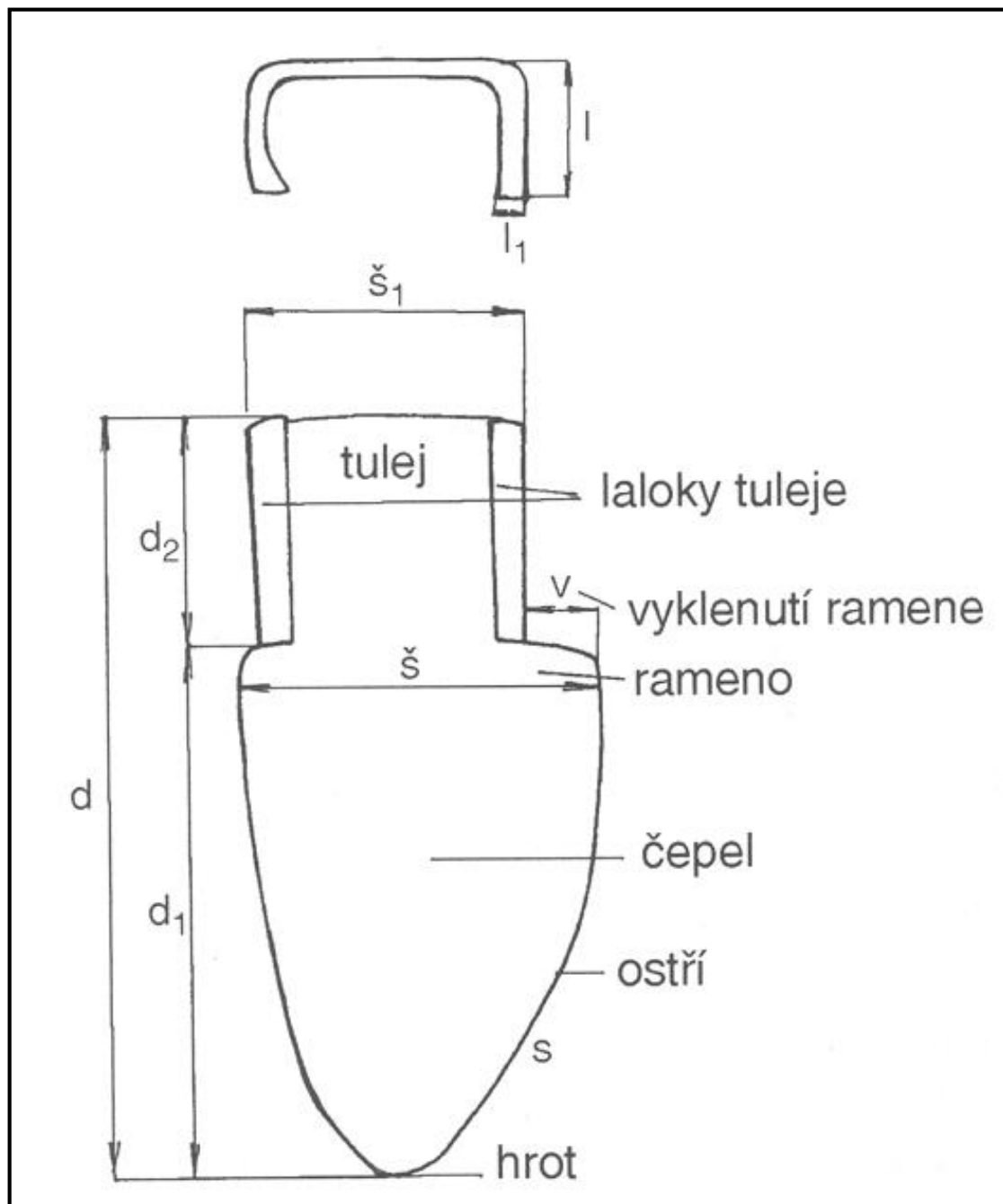

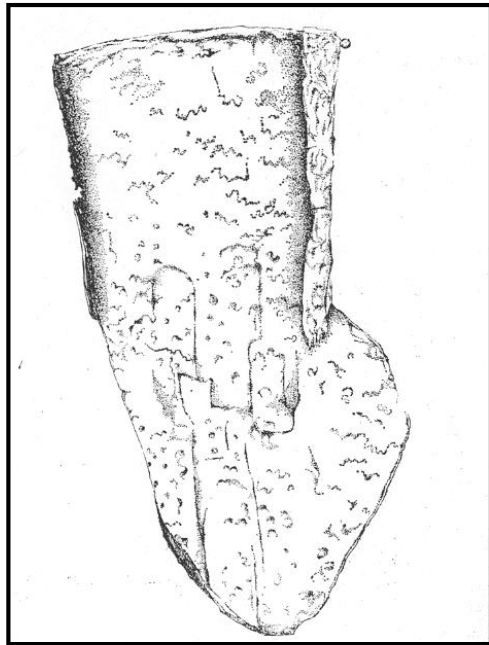
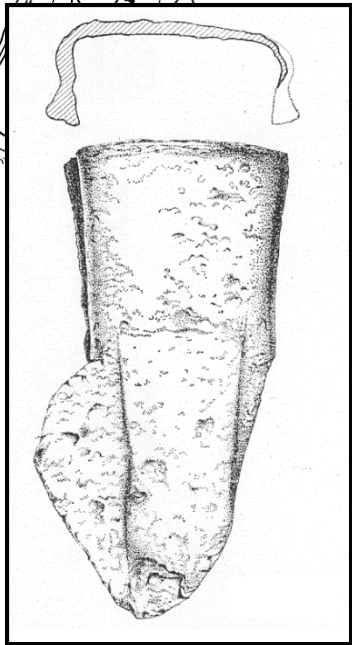
radlice asymetrická

od **RS**

VS - uplatněním trojpolního systému

Praha-Vysočany (12.-13. století), Sezimovo Ústí (před 1420), Batňovice (poč. 14. století), Sovadina, Litoměřice, Pfaffenschlag (13./14. století), Semonice (poč. 14. století), Tisová

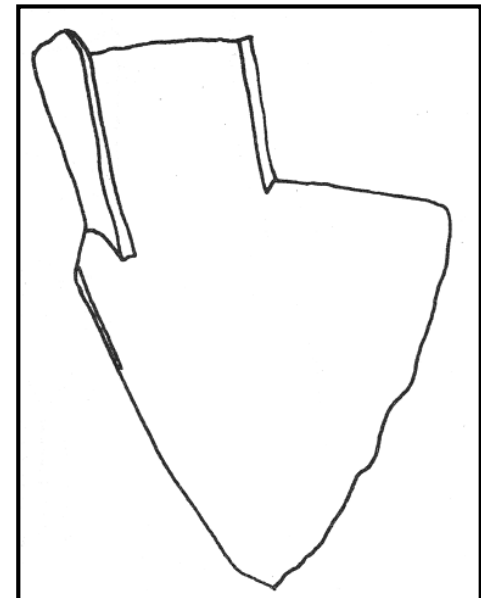
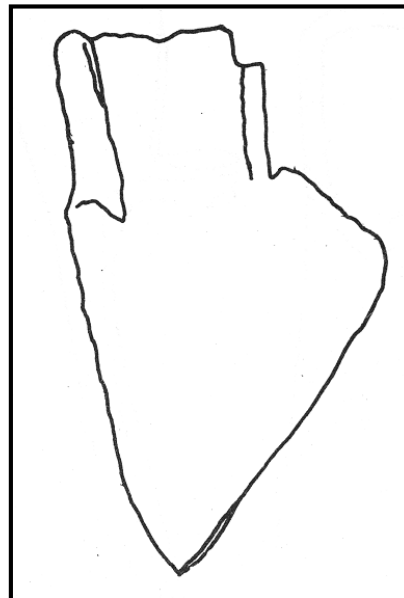

Semonice

Pfaffenschlag

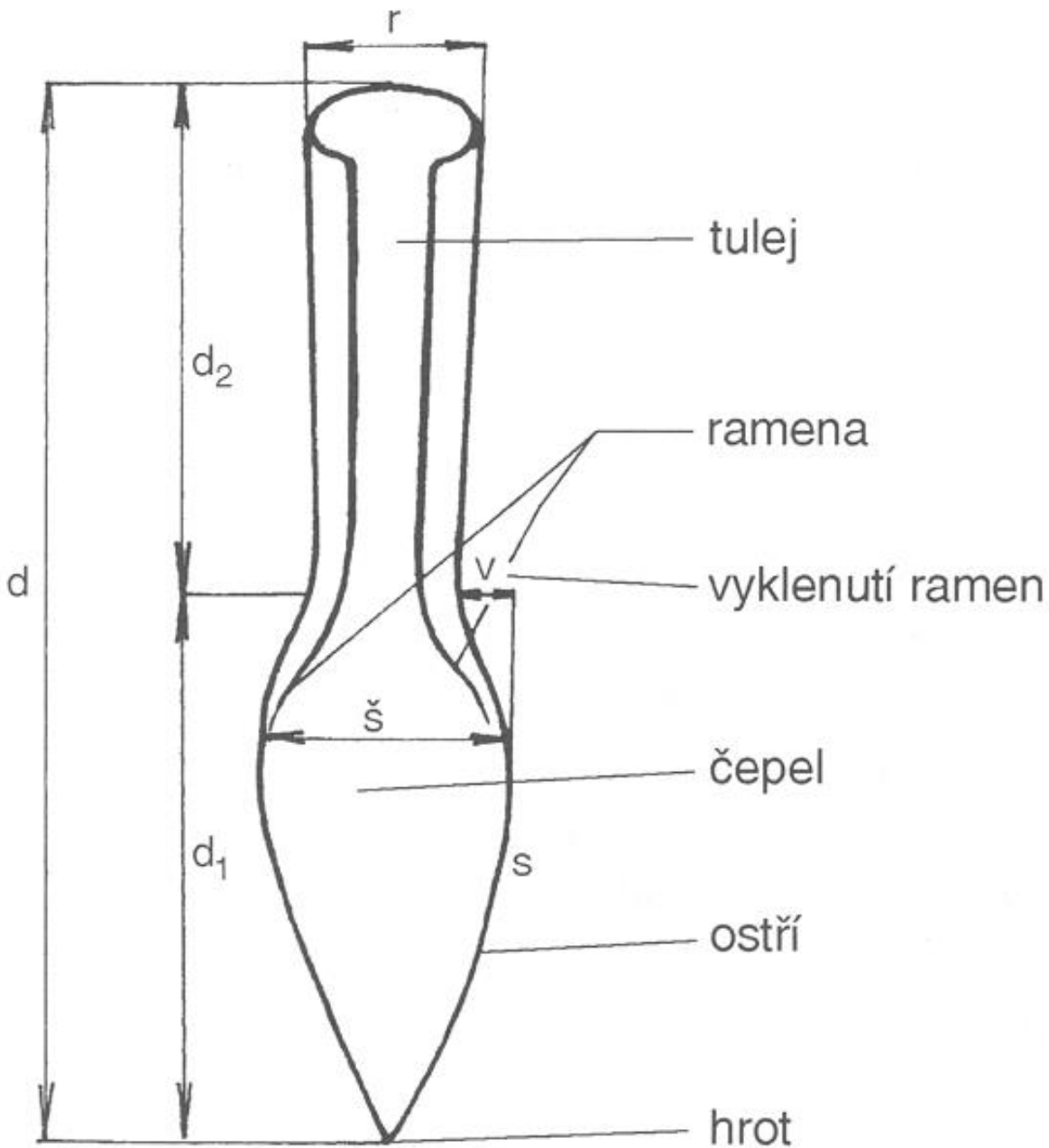
Sovadina

radlice kopinatá

Pfaffenschlag (5 ks),
Kravín (3 ks)
Lelekovice
Templštejn (3 ks)
Mstěnice
Sezimovo Ústí (9 ks)

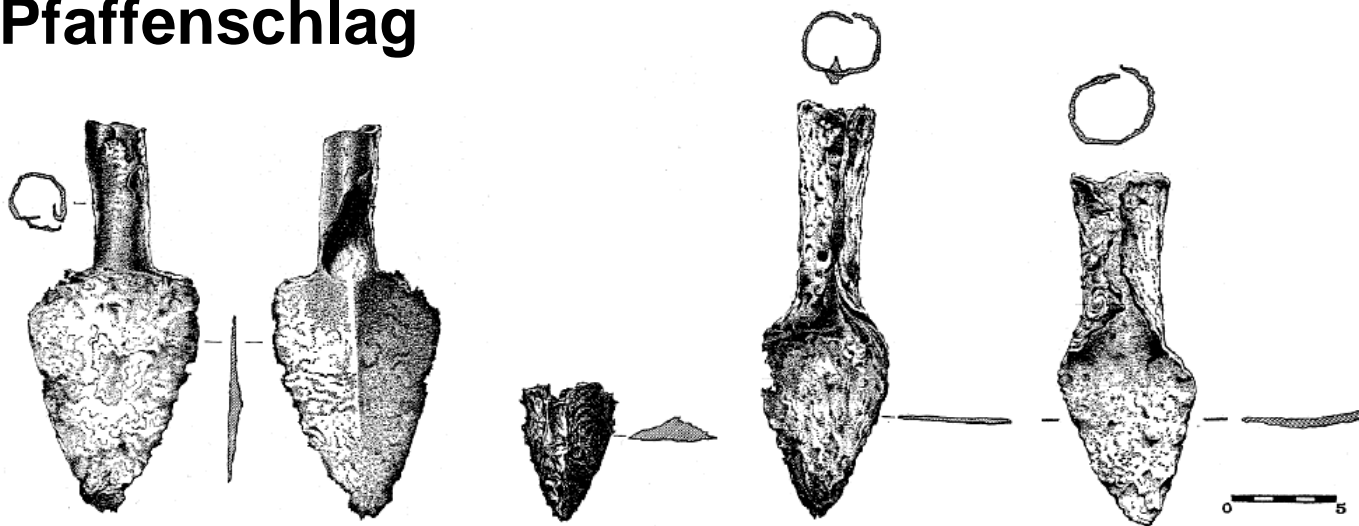

Mstěnice

Pfaffenschlag

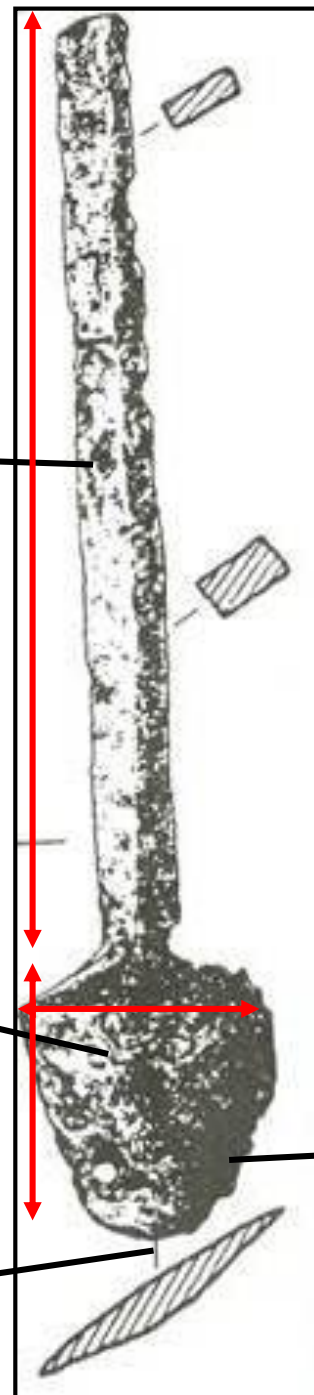
radlice veslovitá

násada

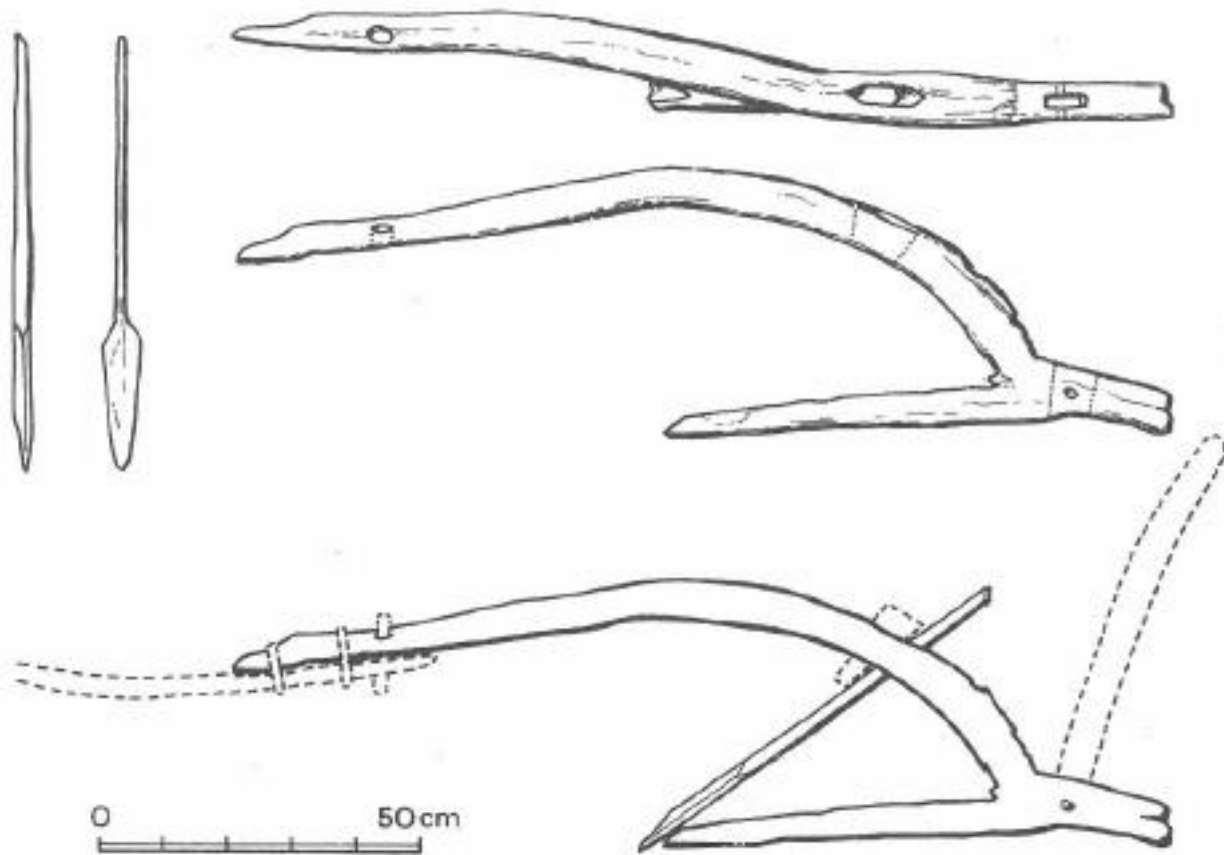
čepel

hrot

Gajary - Stolička

1

Dřevěné rádlo + dřevěná veslovitá radlice (Německo: Dabergotz)

KROJIDLO

- Mstěnice
- Sezimovo Ústí
- Záblacany
- Batňovice
- Semonice
- Konůvky

násada

$a \times b$

d_2

d

$\check{s}$

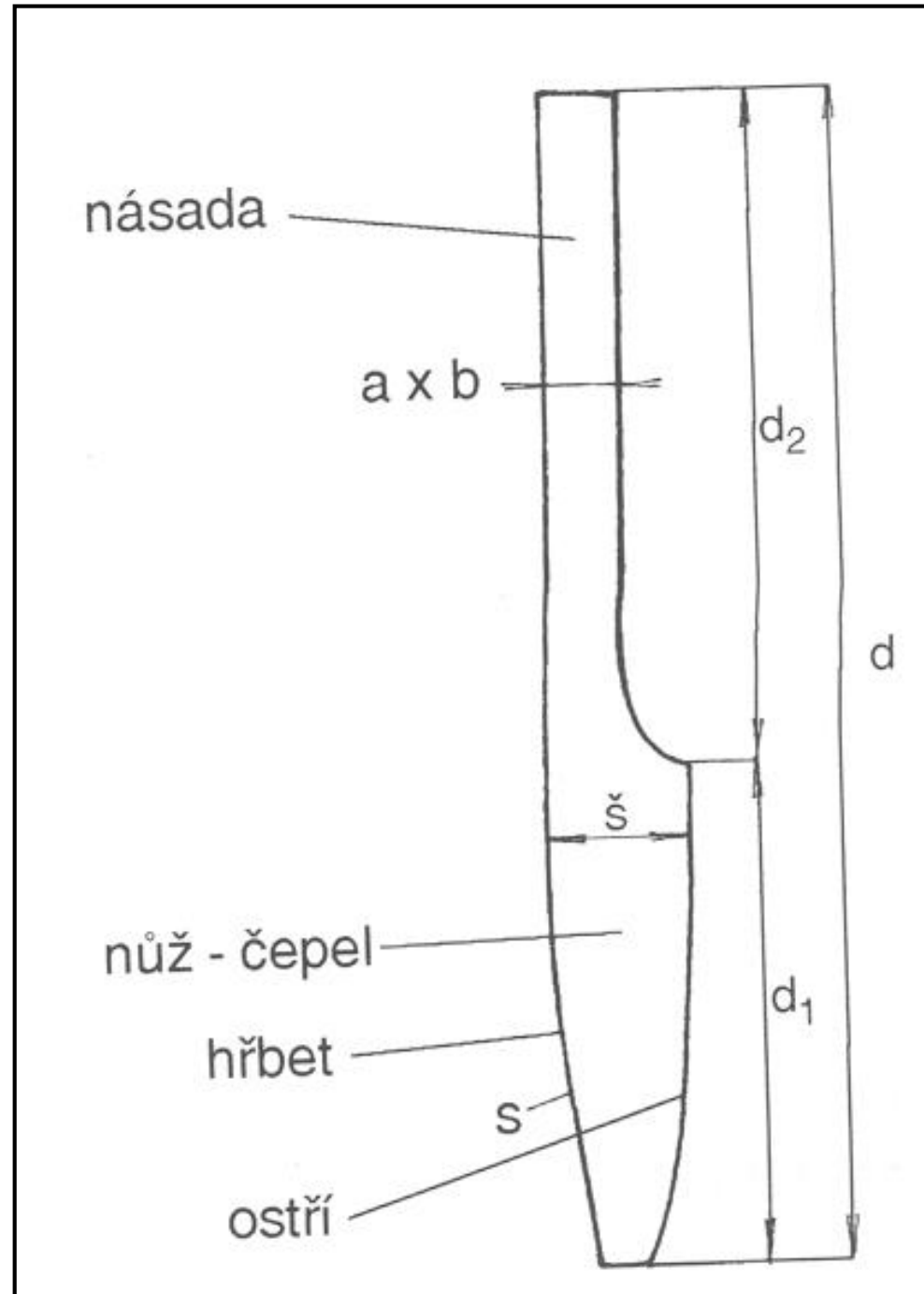
nůž - čepel

hřbet

s

ostří

d_1

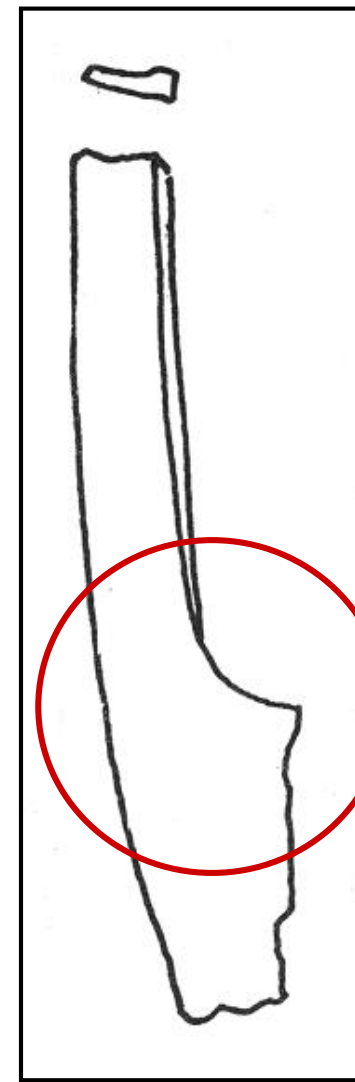
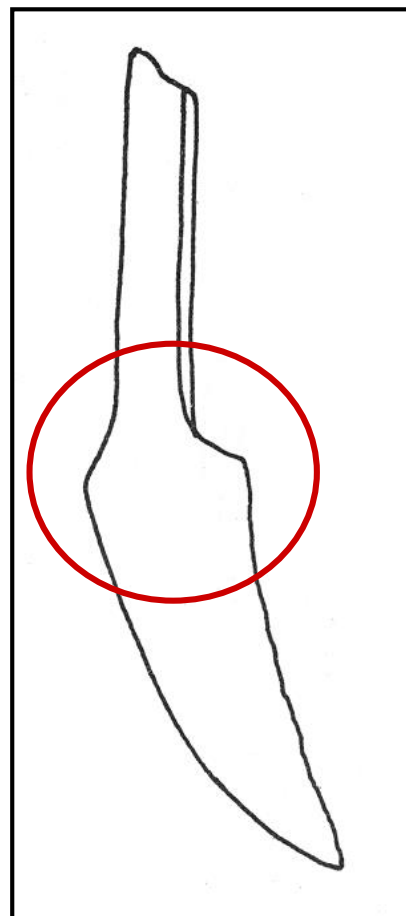
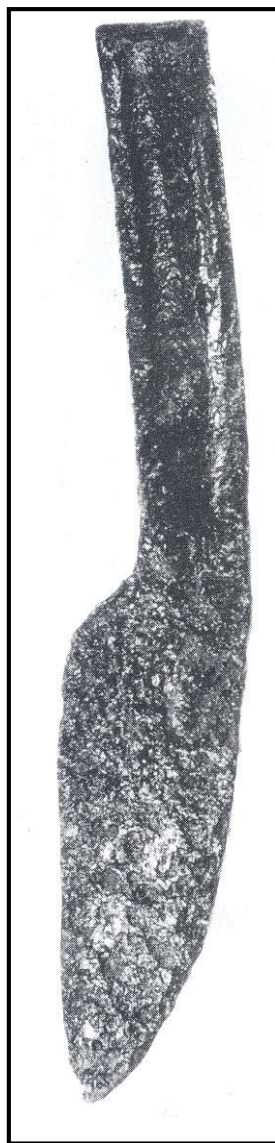

KROJIDLO

- Semonice (2 ks)
- Svídna
- Bystřec
- Pfaffenschlag
- Mstěnice

Semonice

Mstěnice

M. Beranová 1980:

Typ I – krojidlo s dopředu vystupujícím, ostře odsazeným břitem čepel

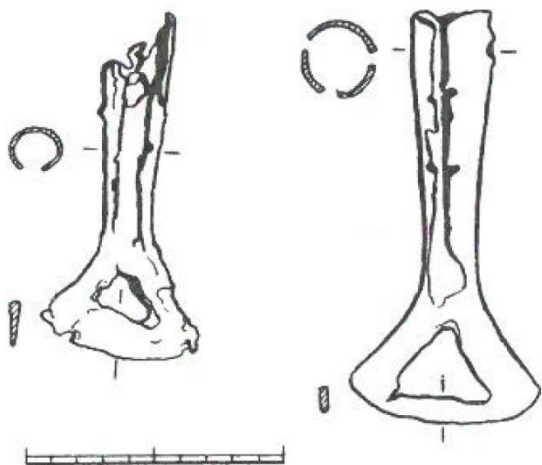
Délka čepel krojidla a její poměr k násadě se různí - *běžný tvar*

Typ II – krojidlo s málo nebo vůbec vystupující čepelí

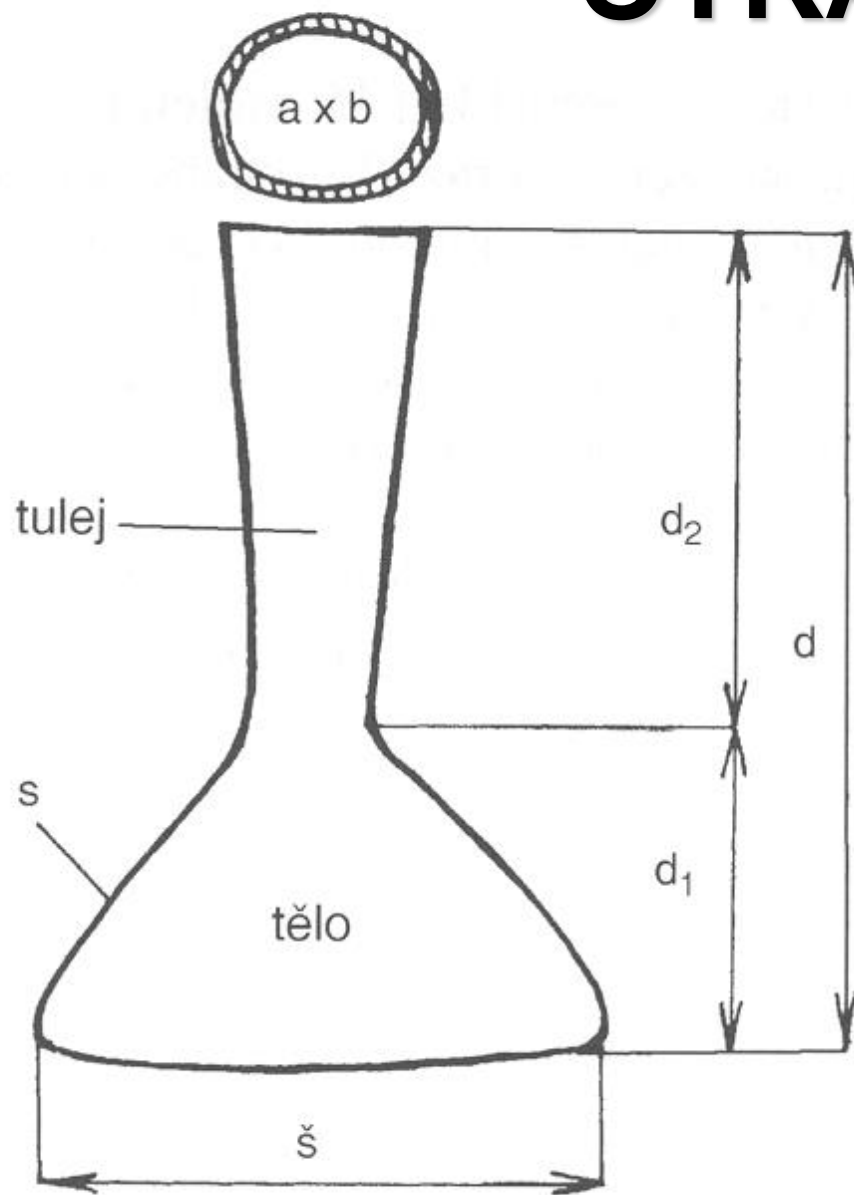
Pokud čepel vystupuje, je přechod mezi břitem a násadou pozvolný, zaoblený a čepel není ostře odsazená

Semonice

OTKA

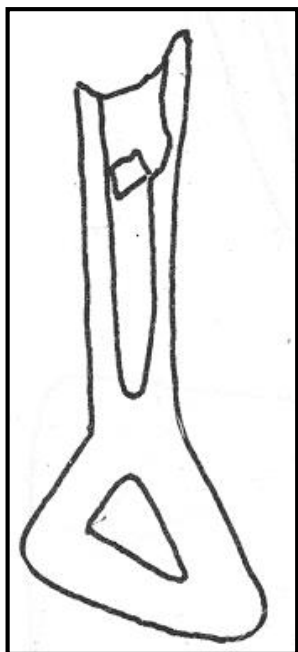

OTKA

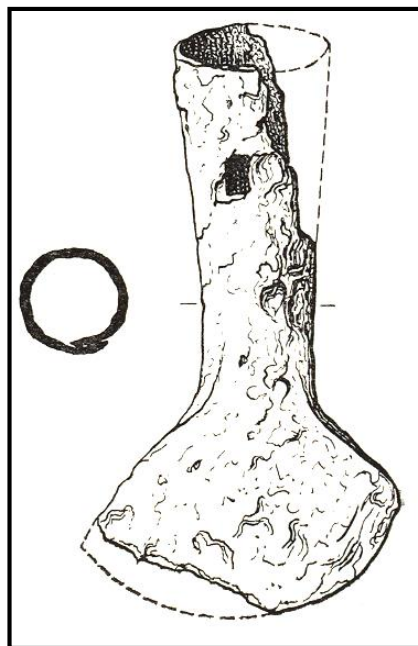
Semonice

počátek 14. století

Martinice

15./16. století

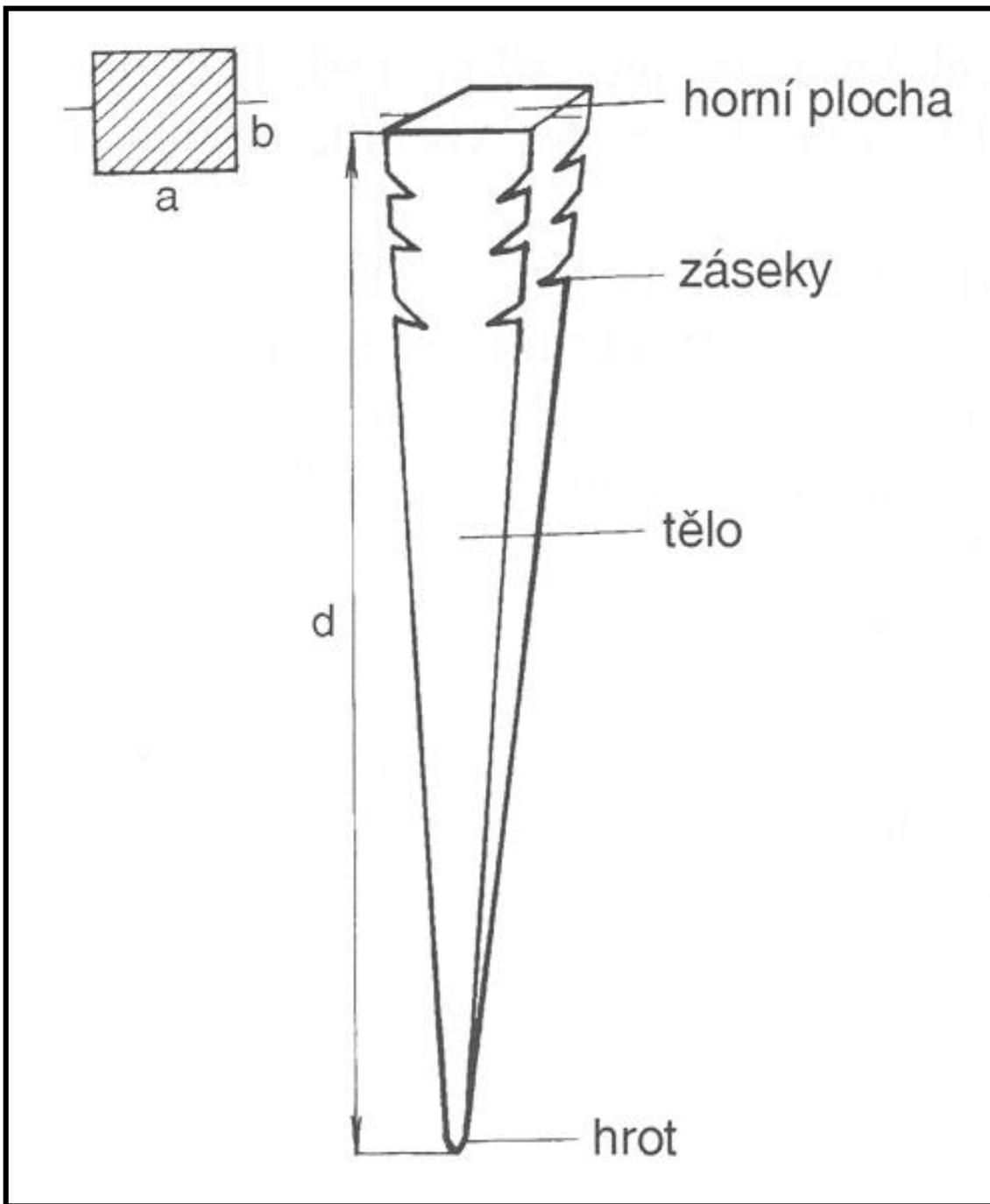

BRÁNY

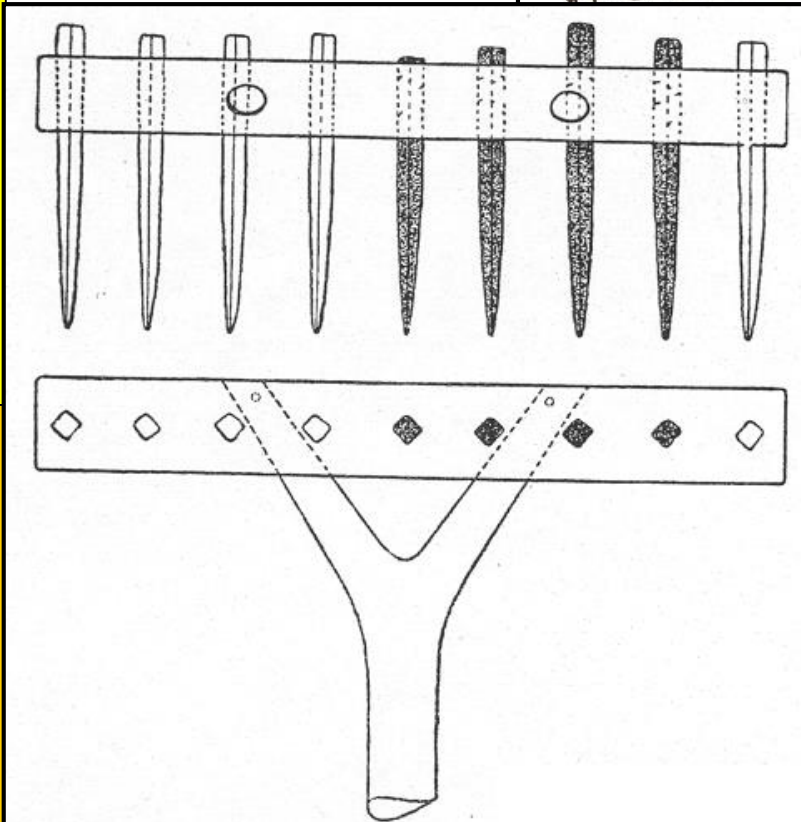
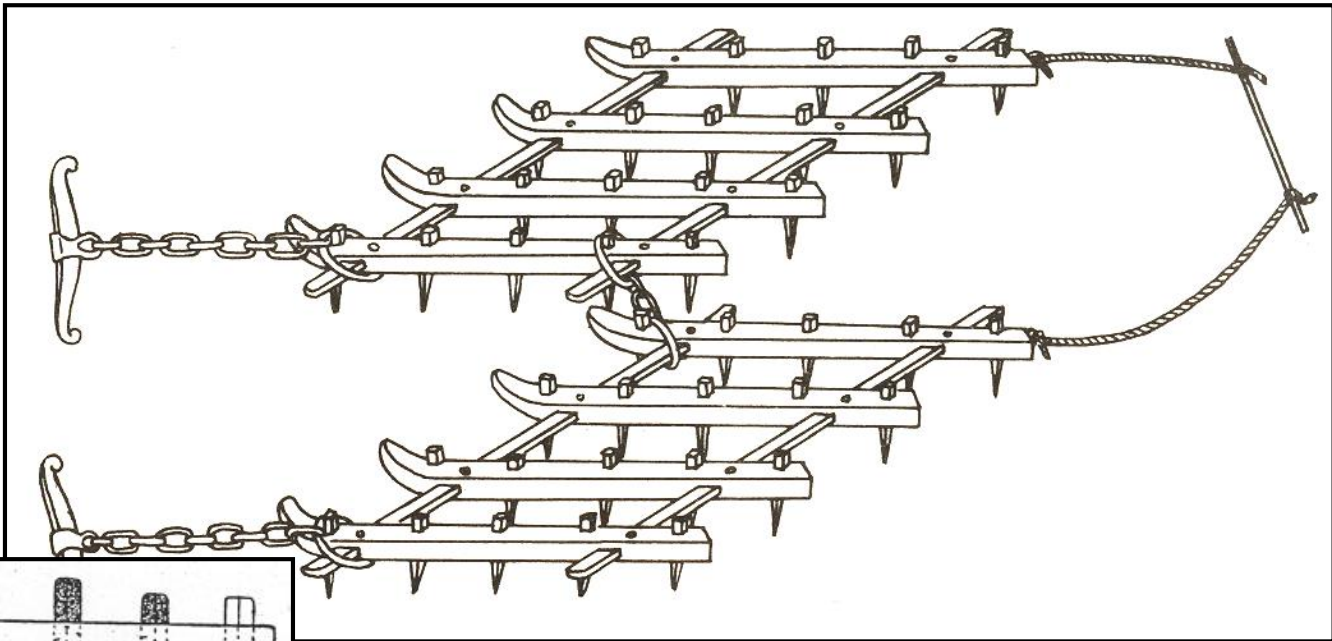
zub brány

$d = 10 - 30 \text{ cm}$

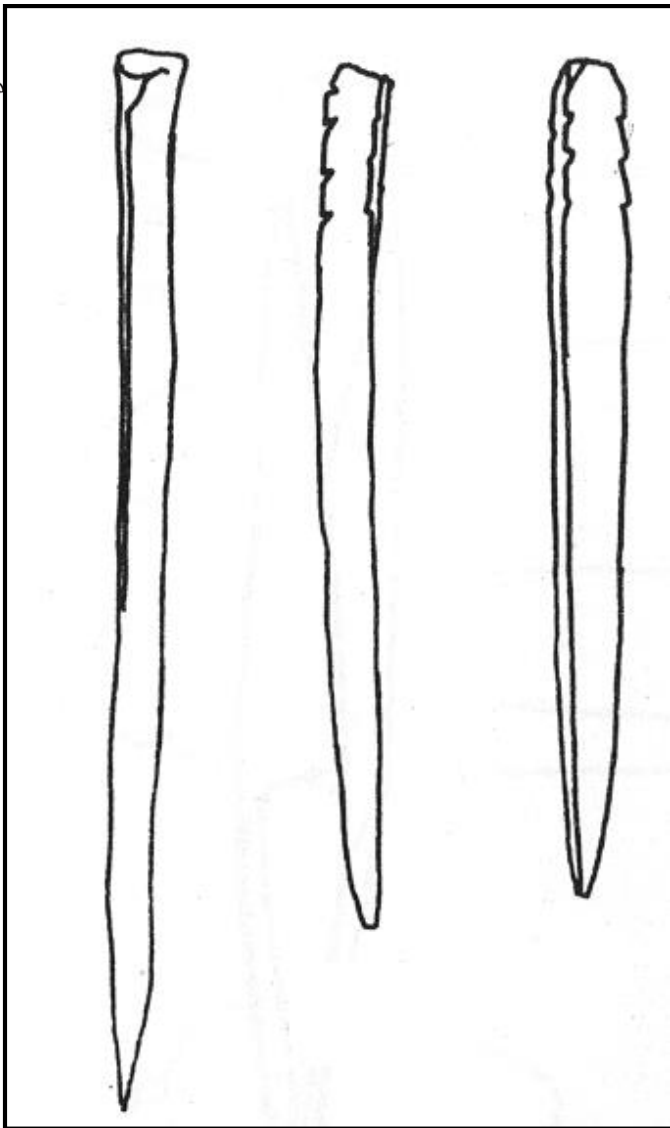

BRÁNY

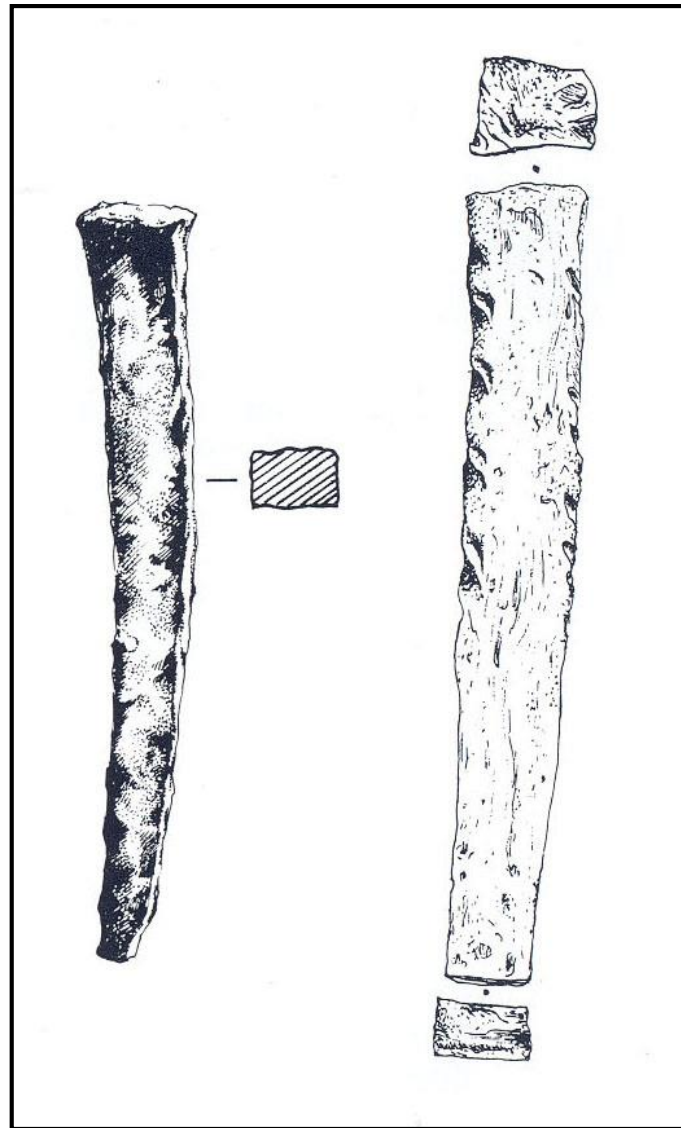

Smetánka, 1956

Semonice

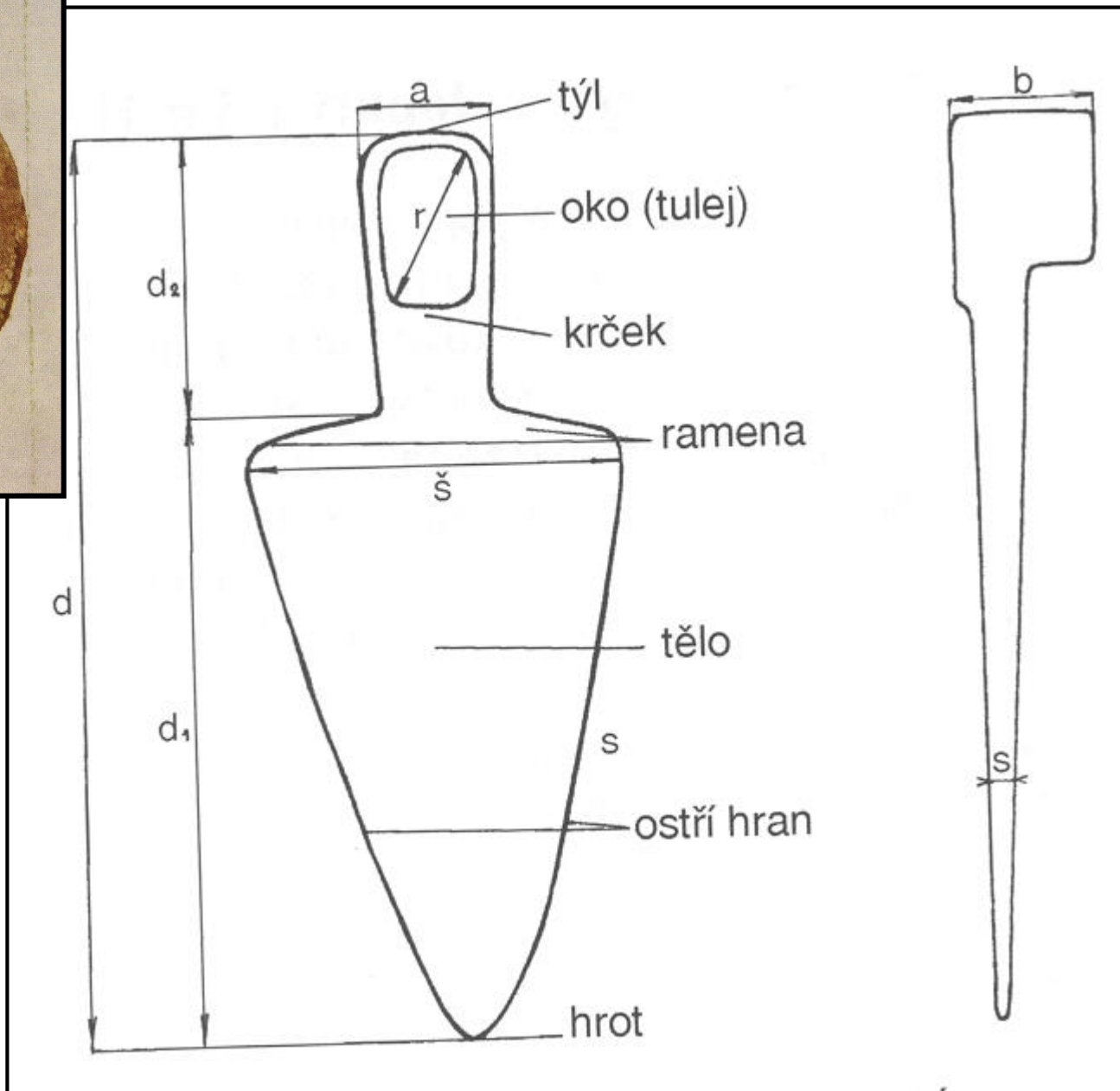
Mstěnice

MOTYKA

breviř kláštera sv. Jiří
kolem 1400

Typ I – motyka s prodlouženým, poměrně štíhlým týlem a s krátkými trojúhelníkovitými ostny při násadním otvoru

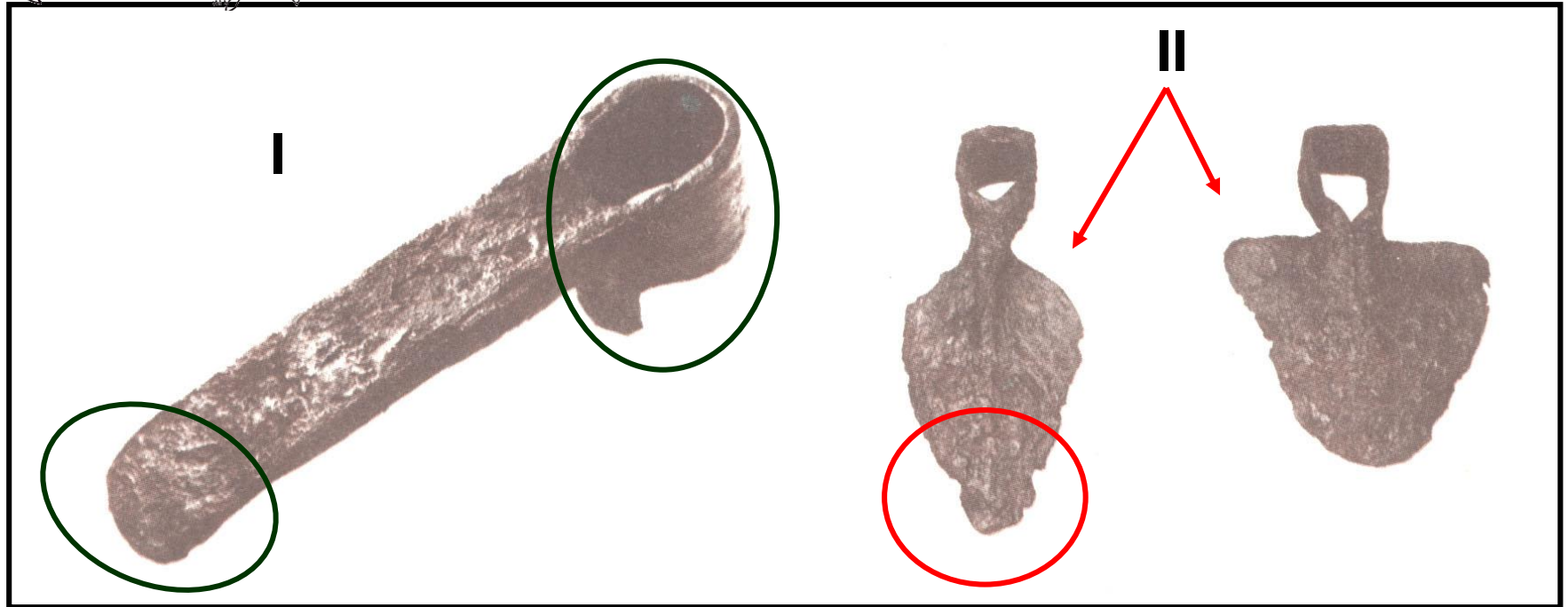
Typ II – motyka s krátkým, tupě zakončeným týlem a trojúhelníkovitými ostny při násadním otvoru

Typ III – motyka s oboustranným štitkovým týlem a trojúhelníkovitými zaoblenými ostny při násadním otvoru

Typ IV – motyka bez týlu a ostnů

MOTYKA

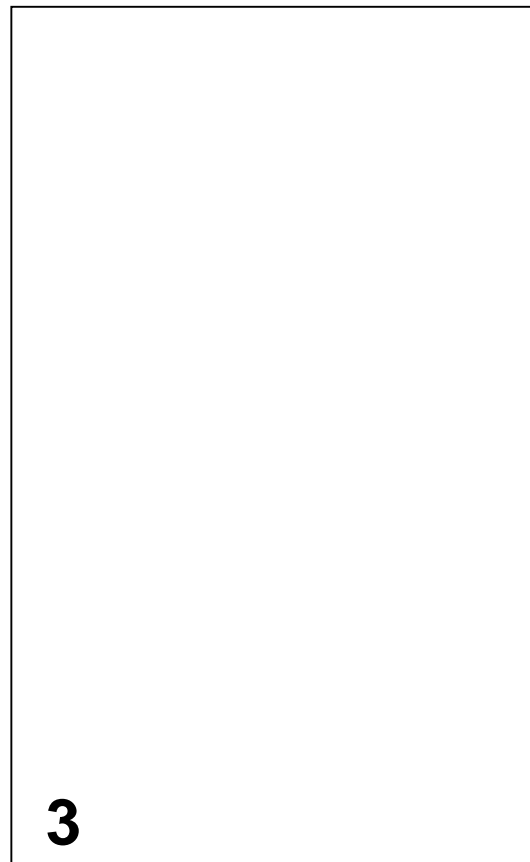
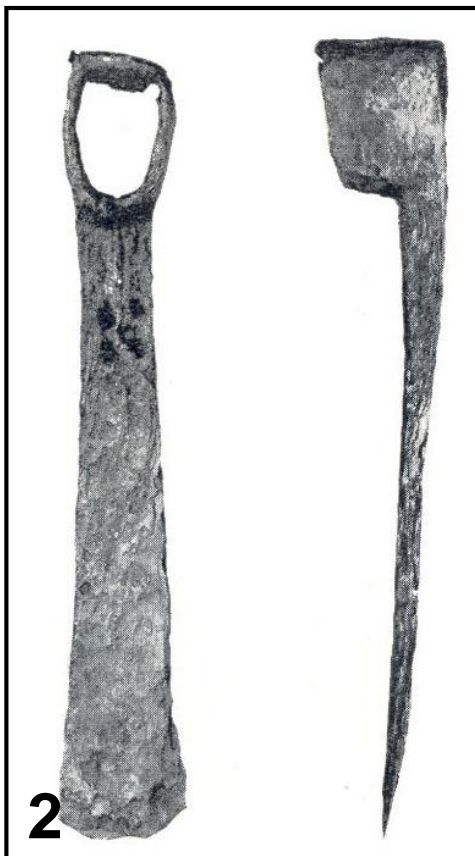

I. **KLUČOVNICE** (dlouhé motyky, Krajíc 2003: **typ I a – c**)

II. **KRATEC** (široké motyky, Krajíc 2003: **typ II a – b**)

TYP I

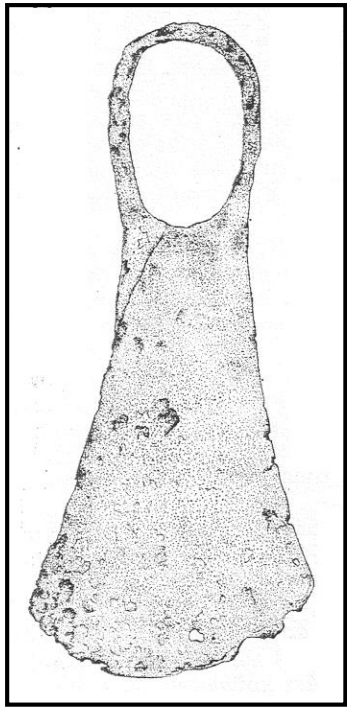

1. Semonice

2. Semonice

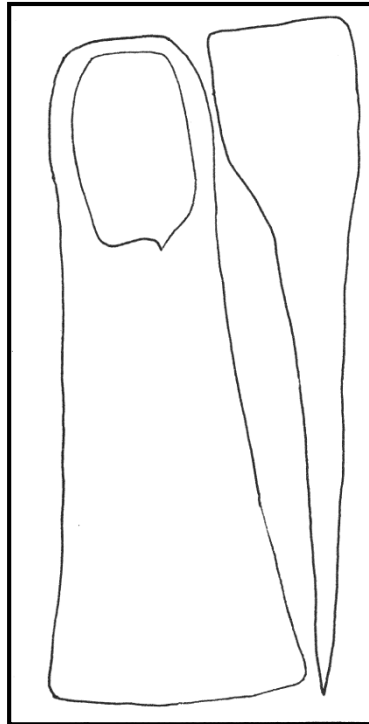

Mohelnice

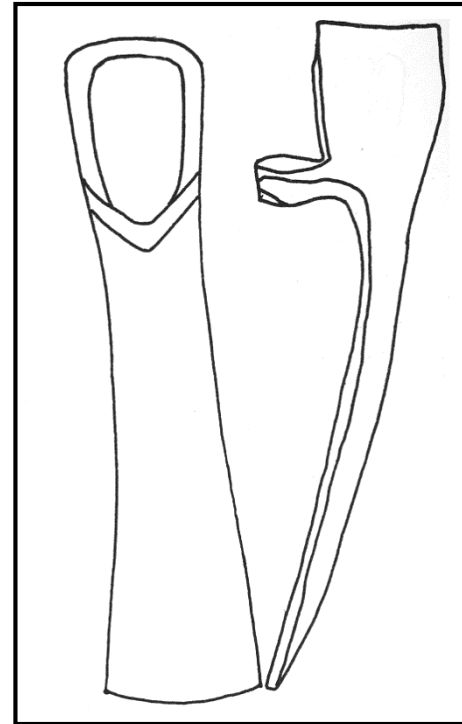

Typ Ia

Semonice

Typ Ib

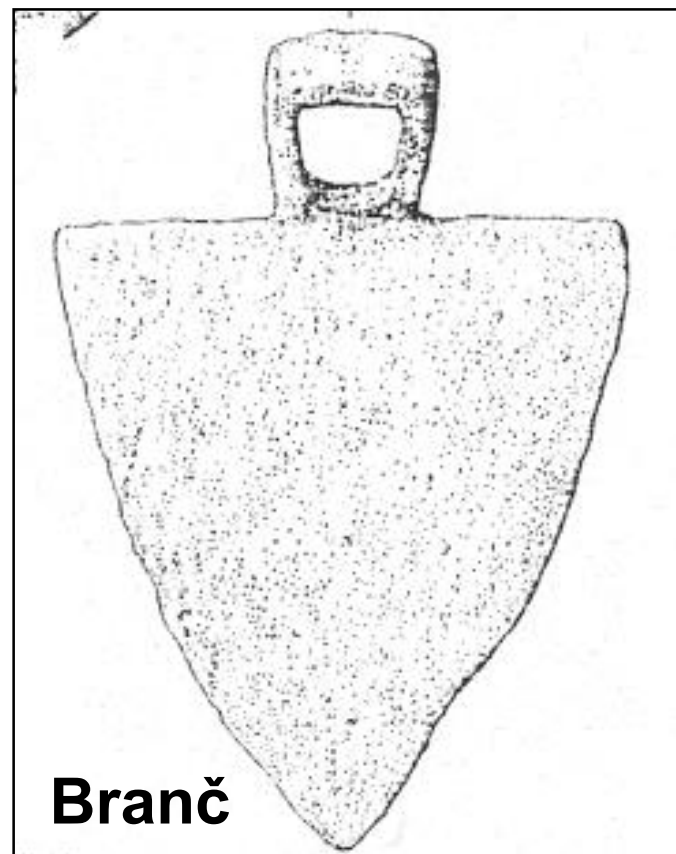
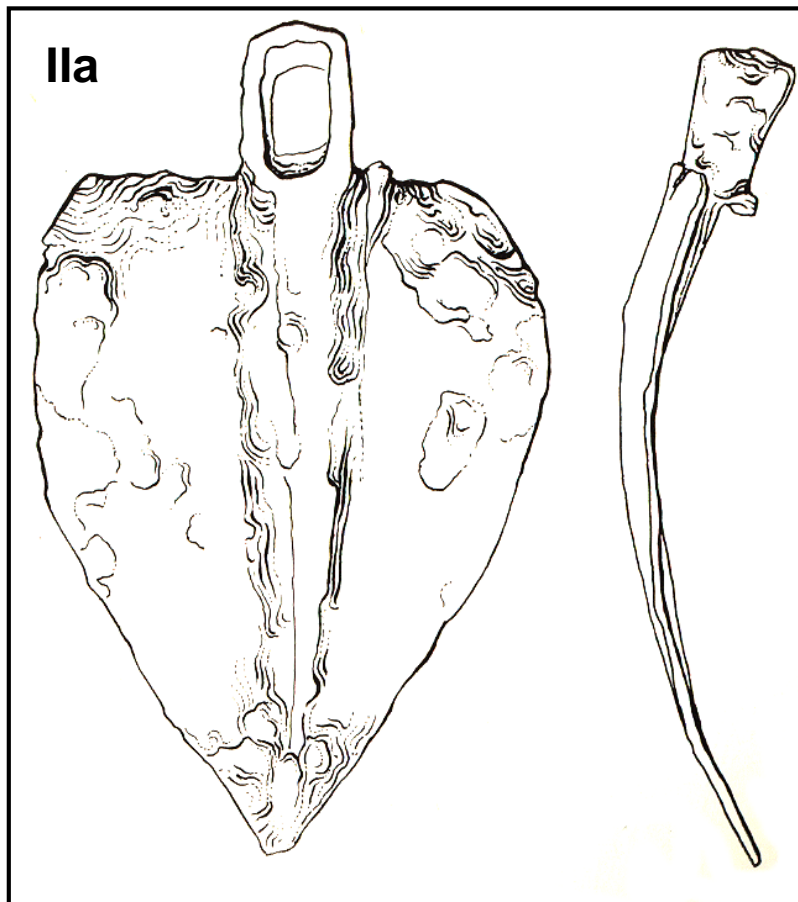
Typ Ic

TYP II

Hradištko u Davle

Branč

SRP

Queen Mary's Psalter (c. 1320)

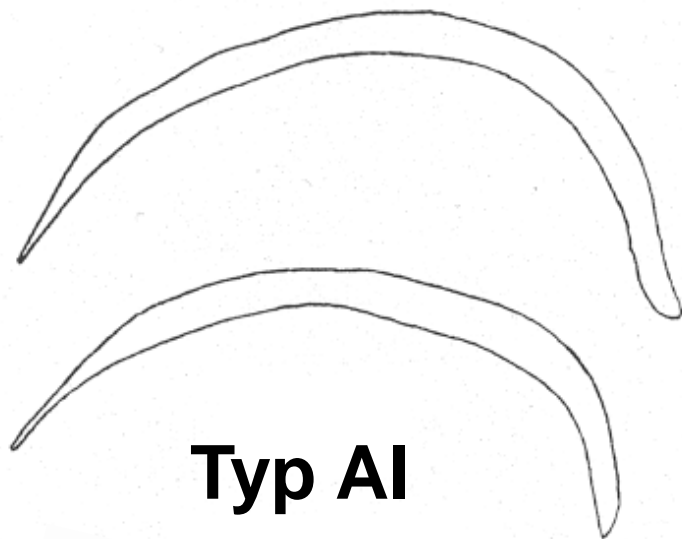

Velislavova bible

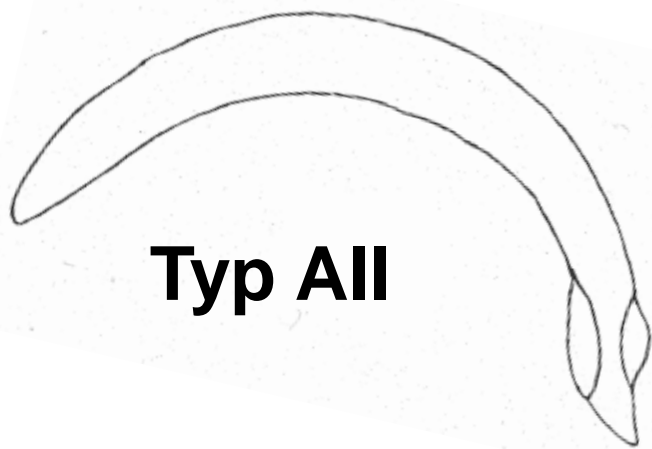

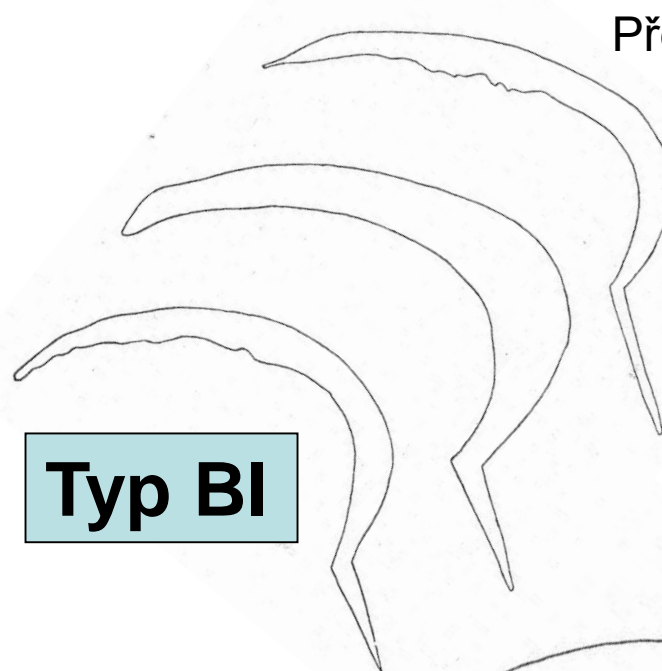
třídění srpů podle Beranové 1957

Typ AI

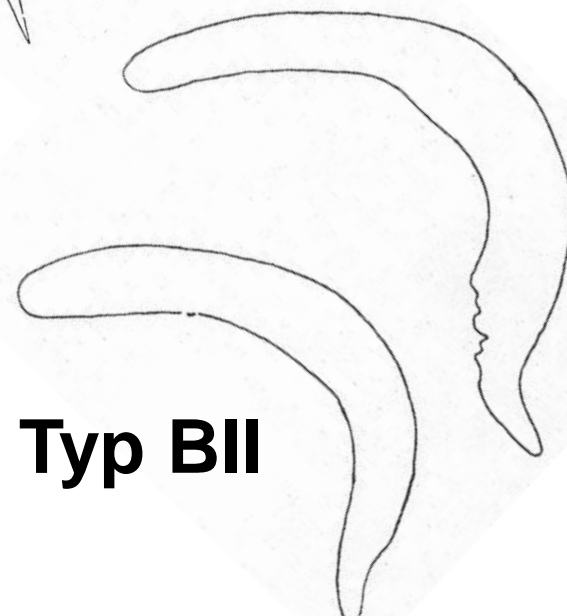

Typ AII

Typ BI

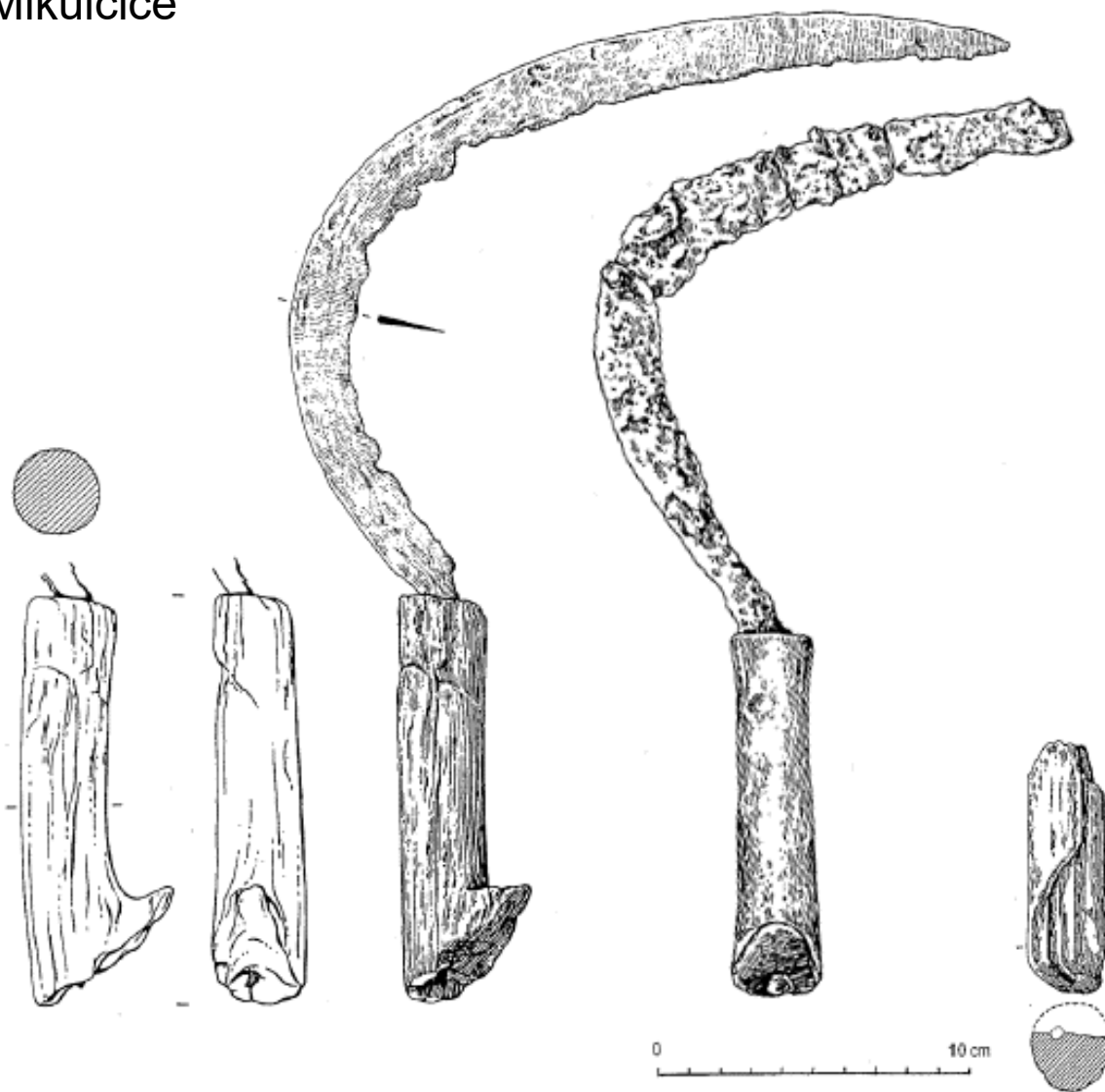
Převládající tvar RS

Typ BII

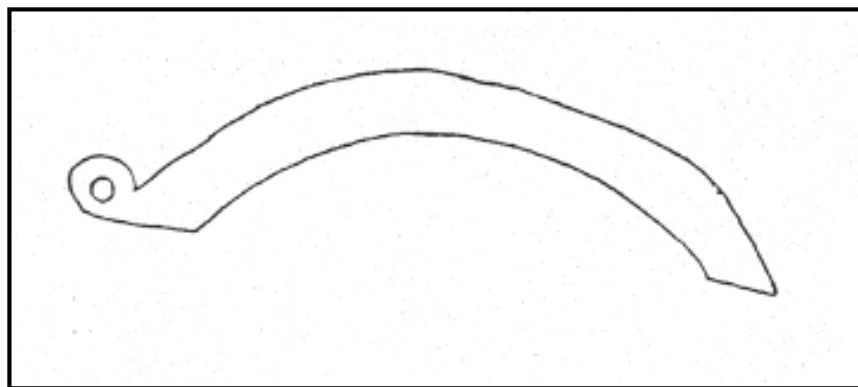
Mikulčice

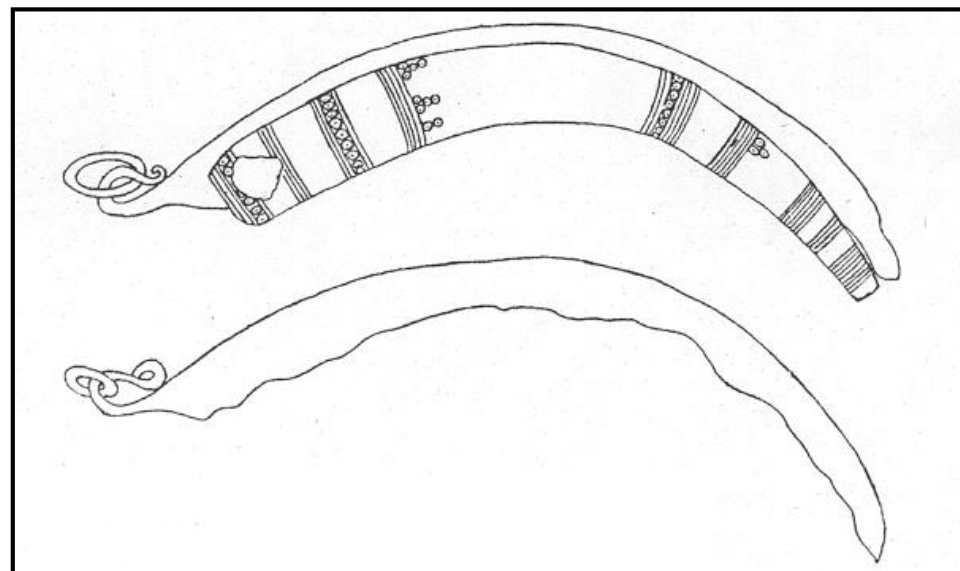

třídění srpů podle Beranové 1957

Typ C1

Typ C2

období 6. – 12. století

srpy v západní Evropě

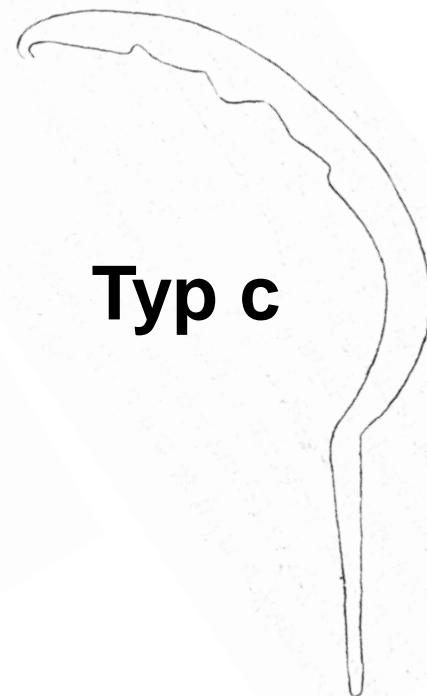
Typ BI

Franský srp RS

Typ c

d I Oblouk čepel málo ale rovnoměrně zakřivený

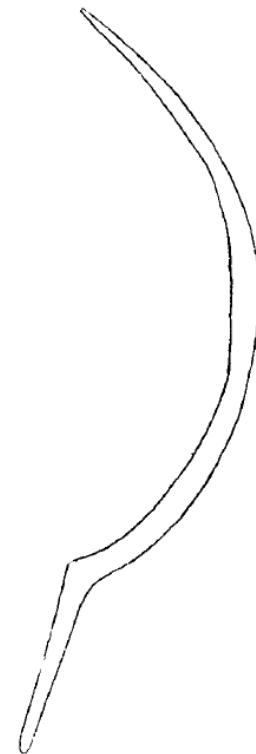
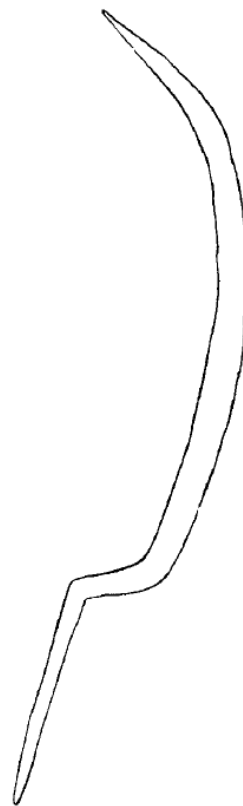
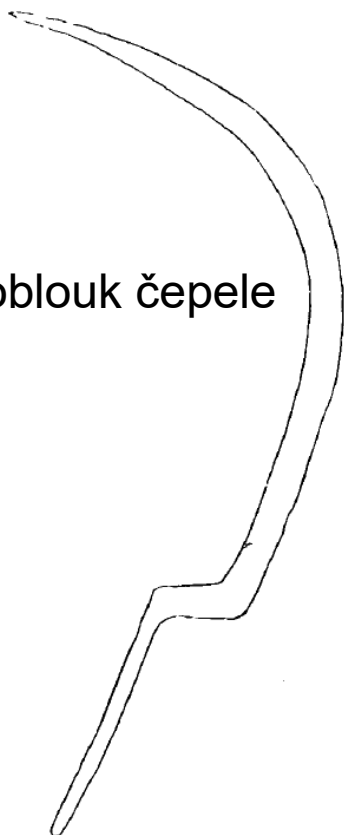
d II Oblouk čepel málo ale rovnoměrně zakřivený + hranatý

Typ d III

Typ d II

Typ d I

d III Zalomení a výrazný oblouk čepel

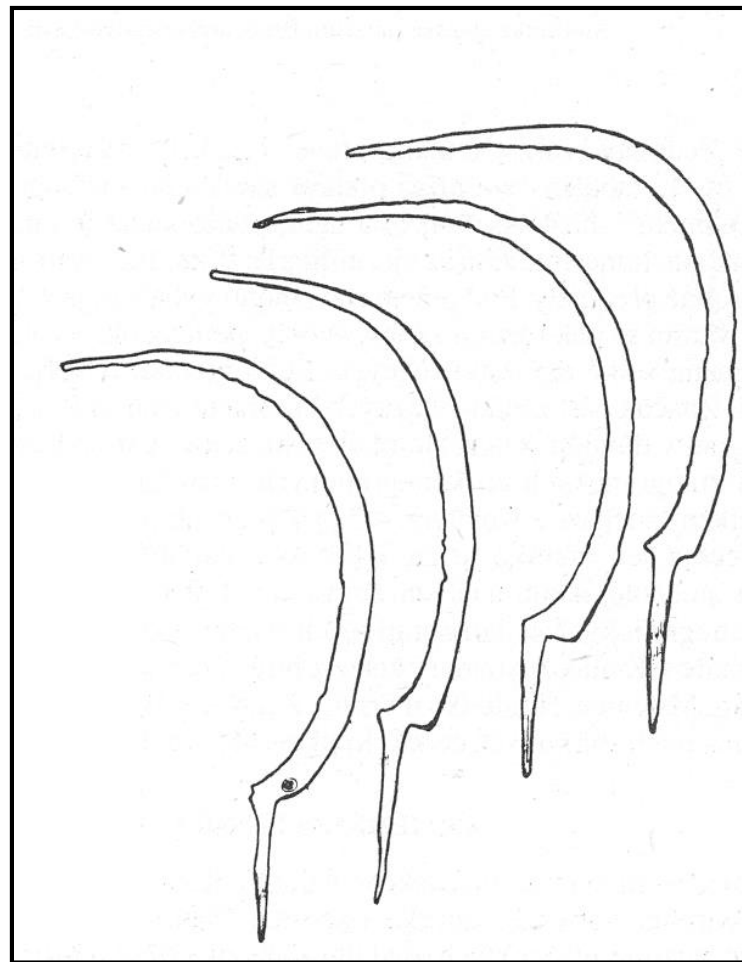
Úzké čepel

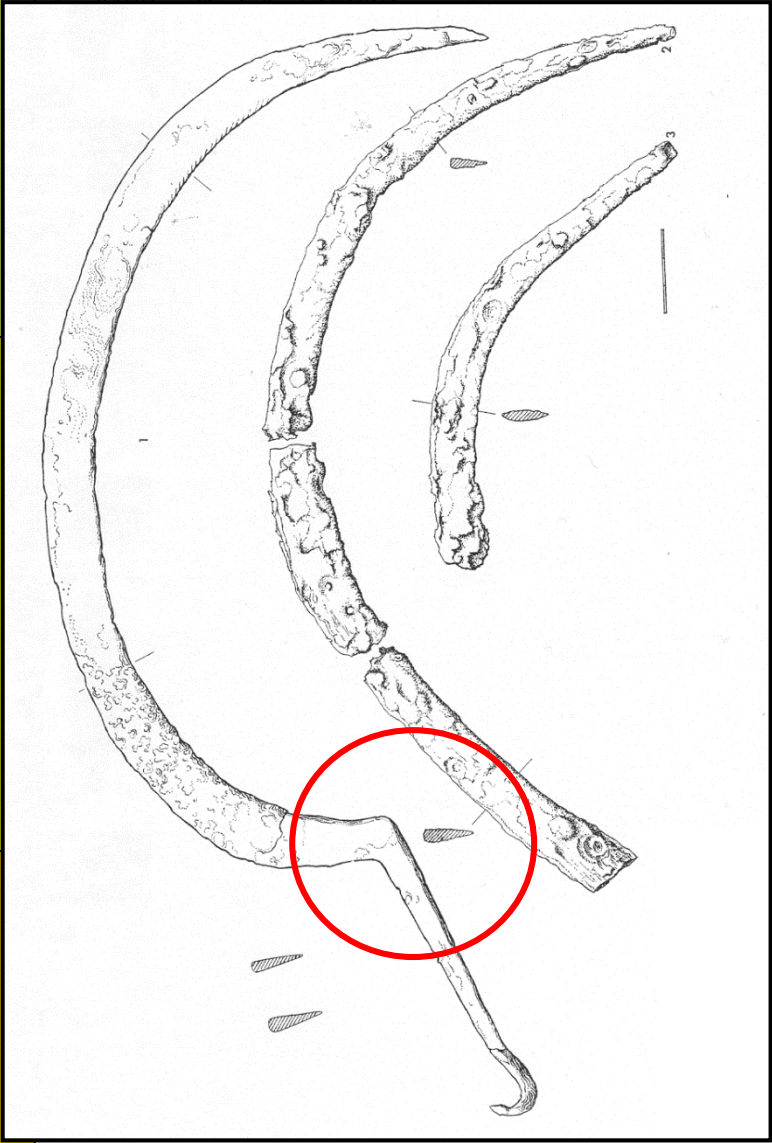
SRP

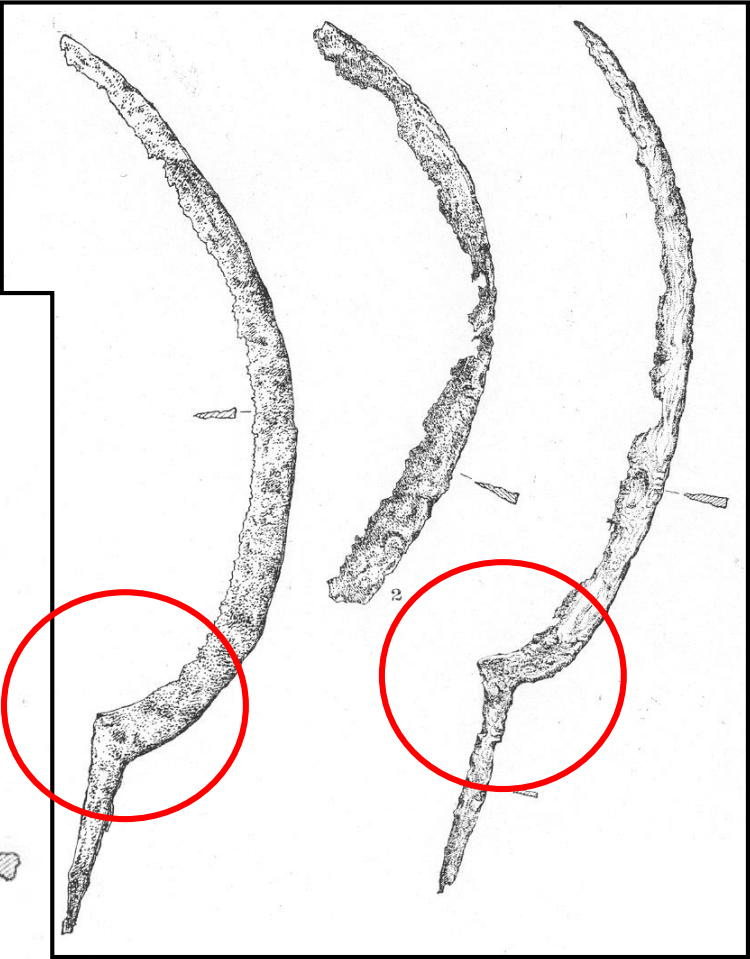
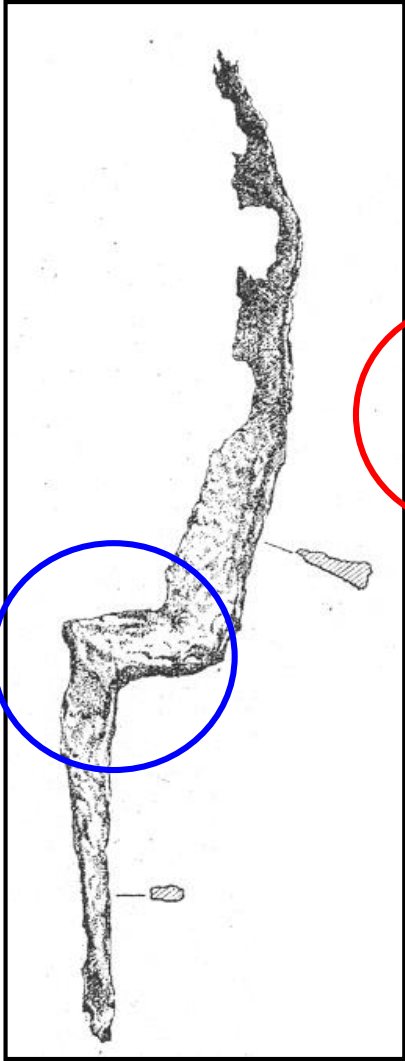
Mstěnice

Konůvky

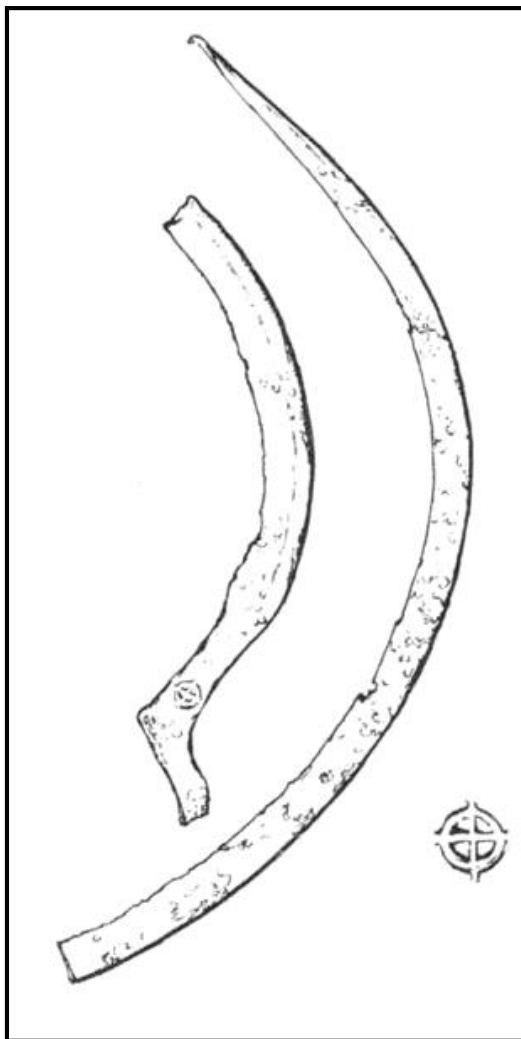
Hradištko u Davle

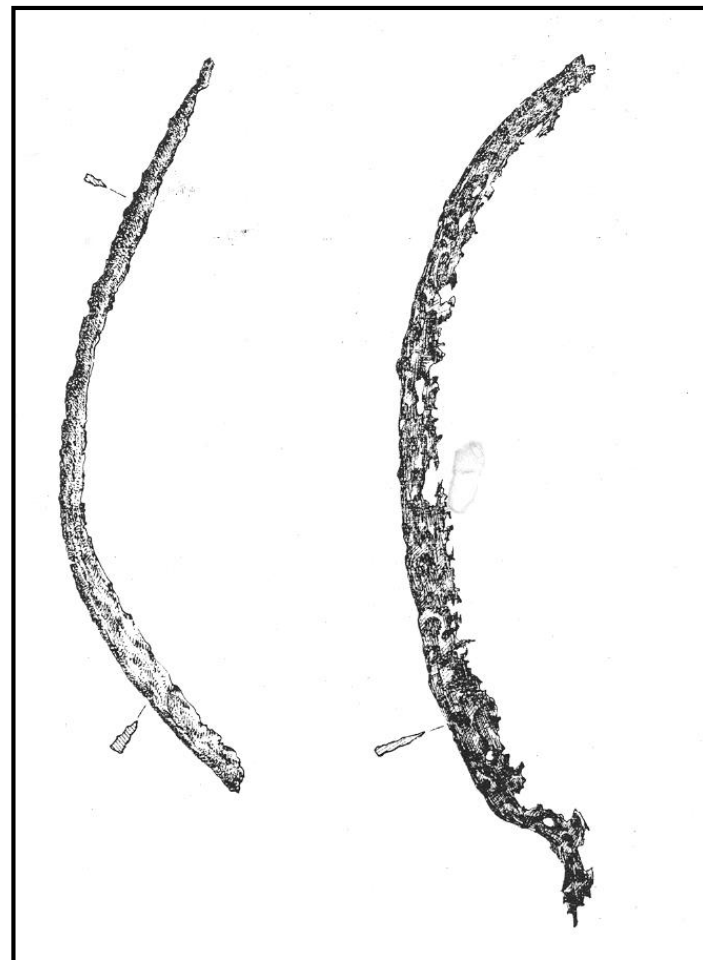
Pfaffenschlag

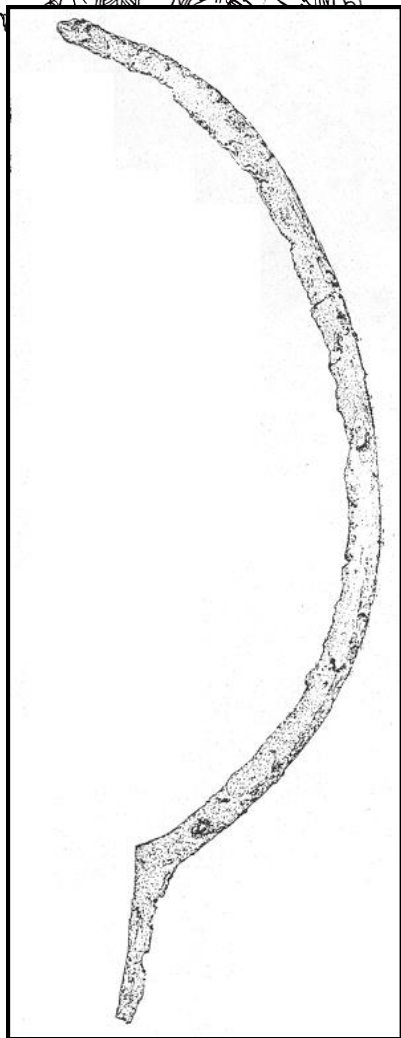
Svídna

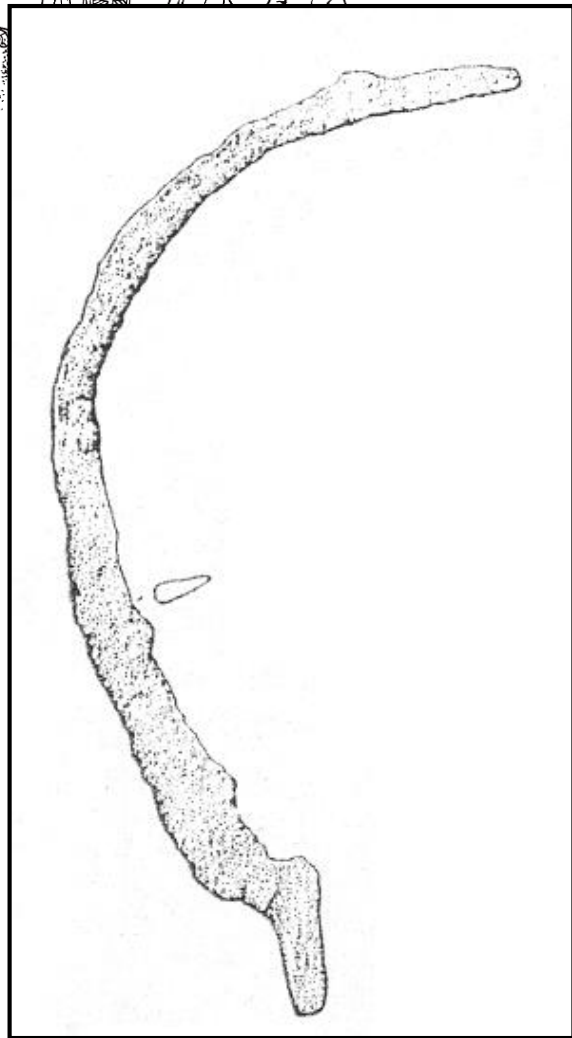

Pfaffenschlag

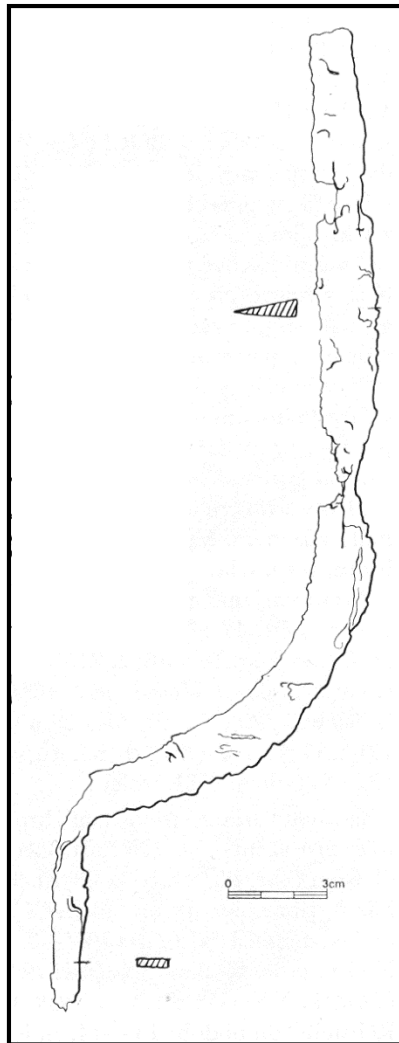

Rychleby

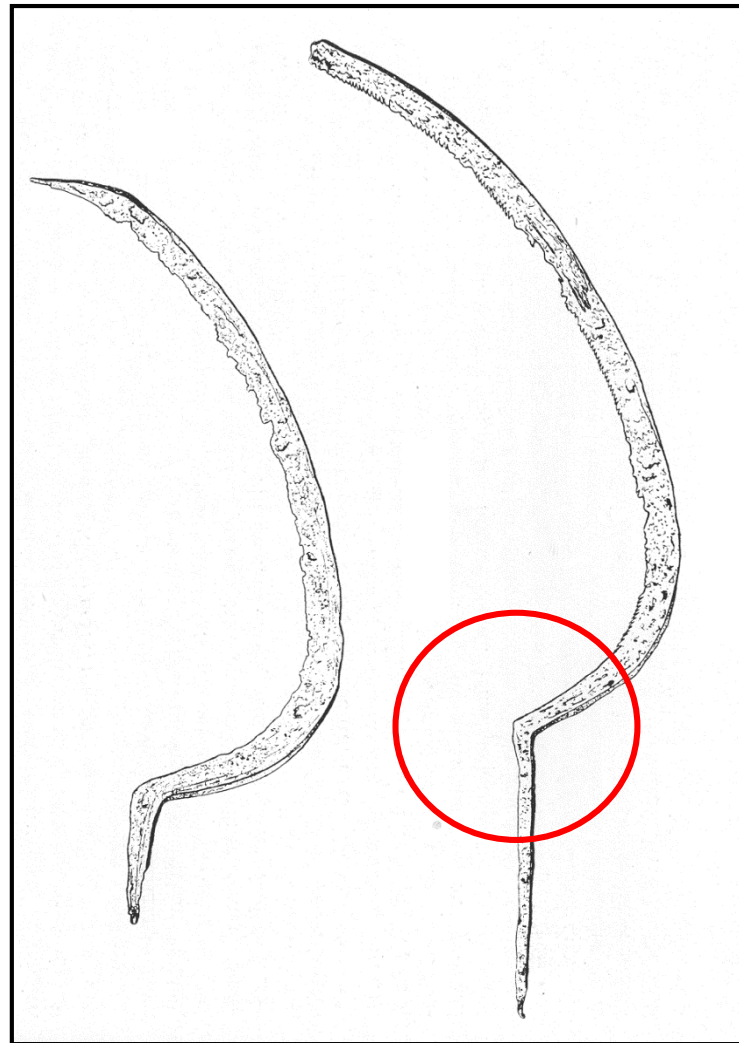

Branč

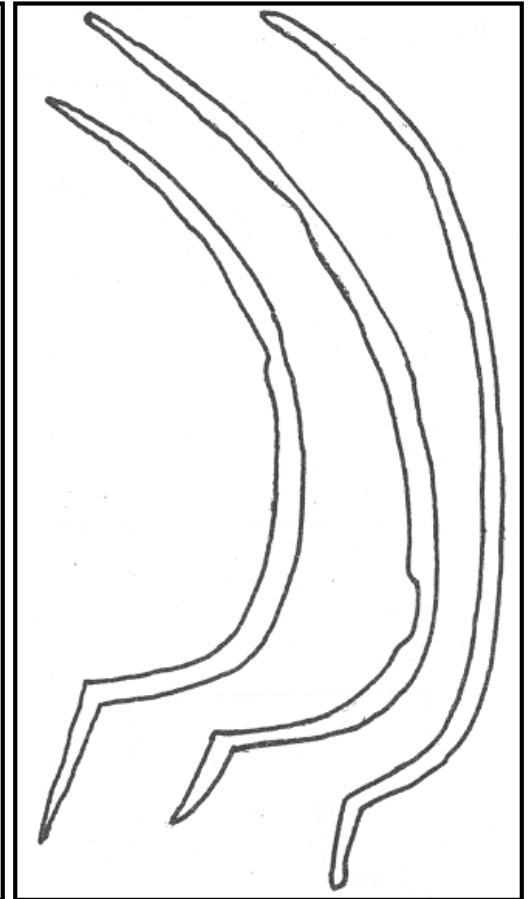
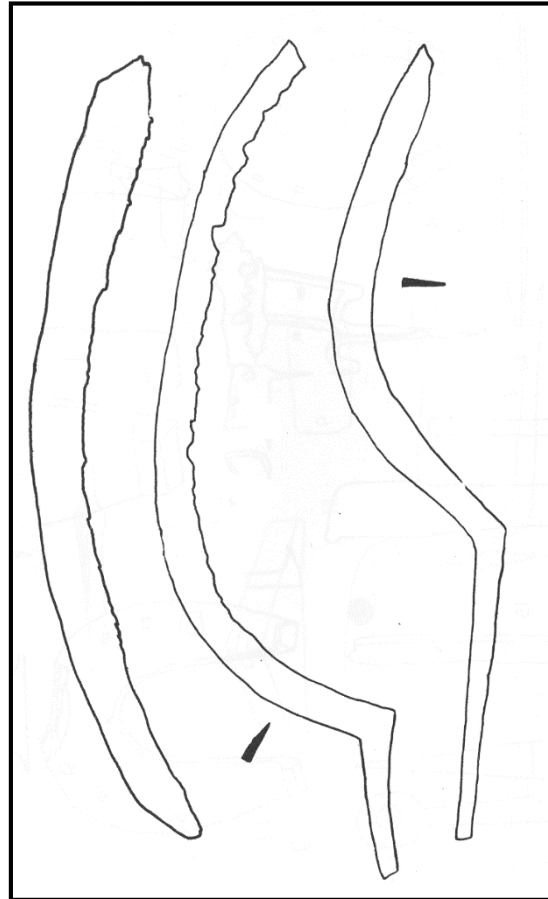
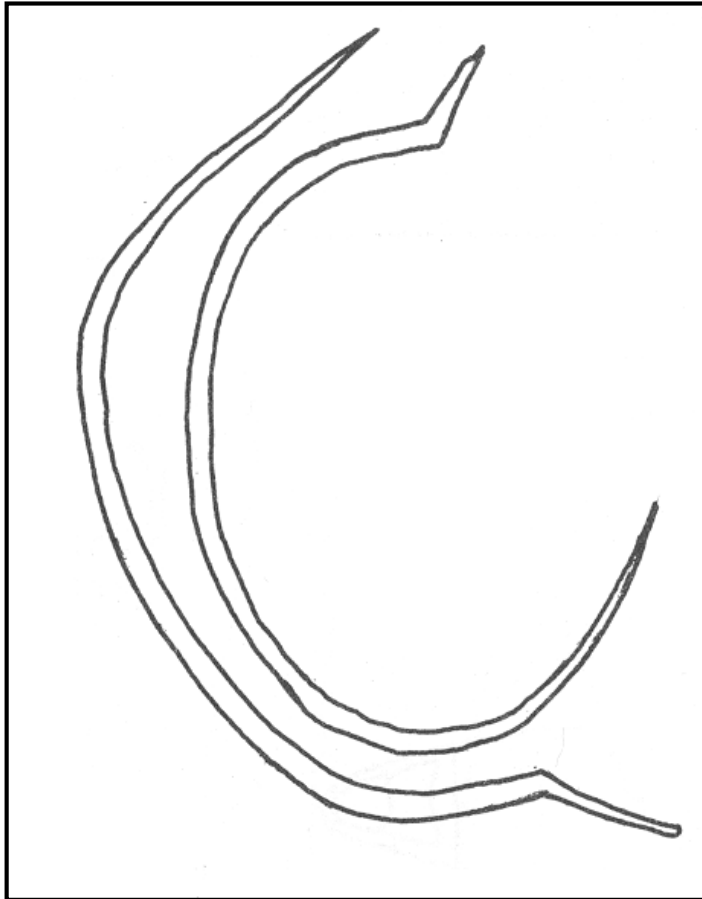
Bradlo

Bolkov

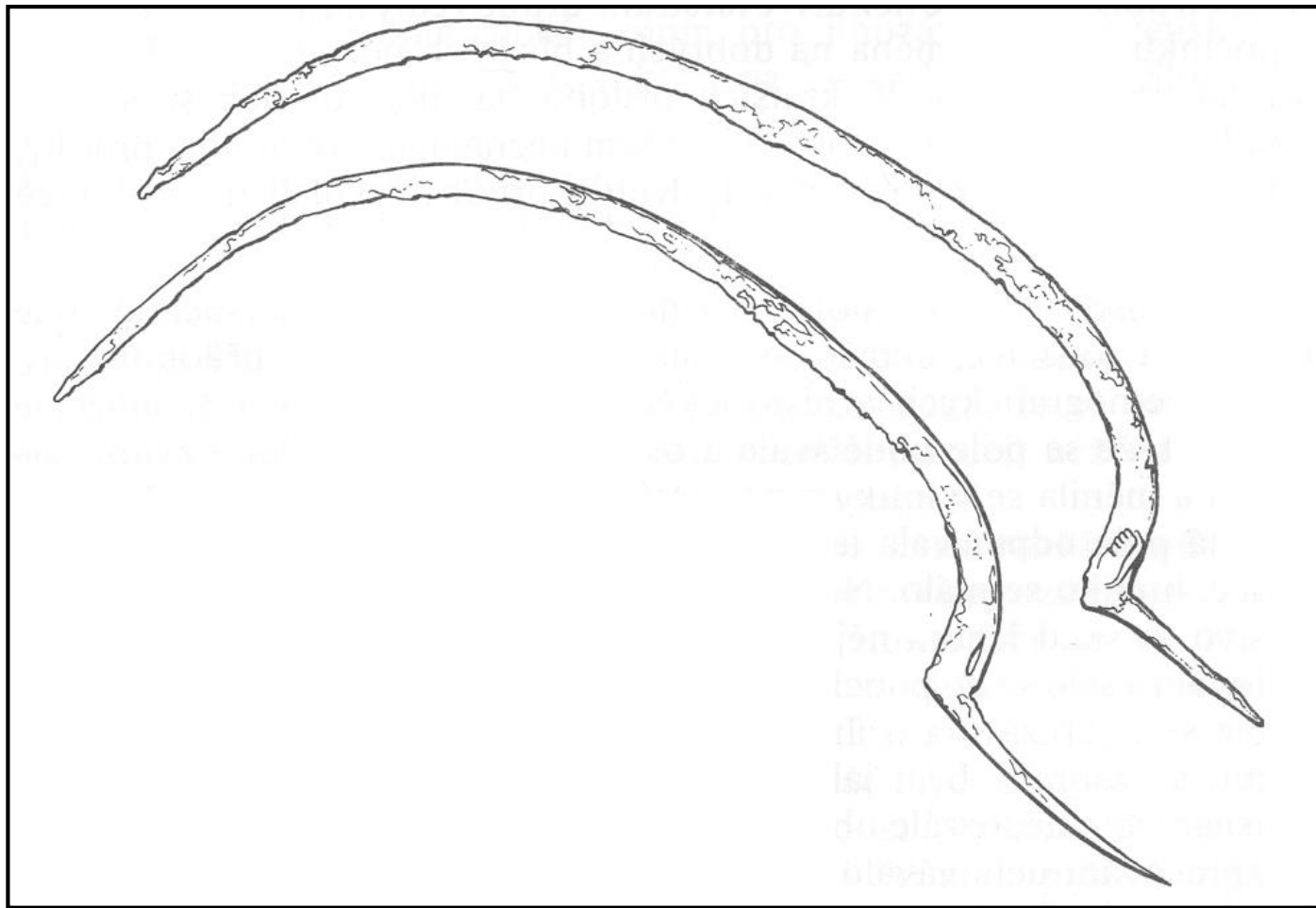

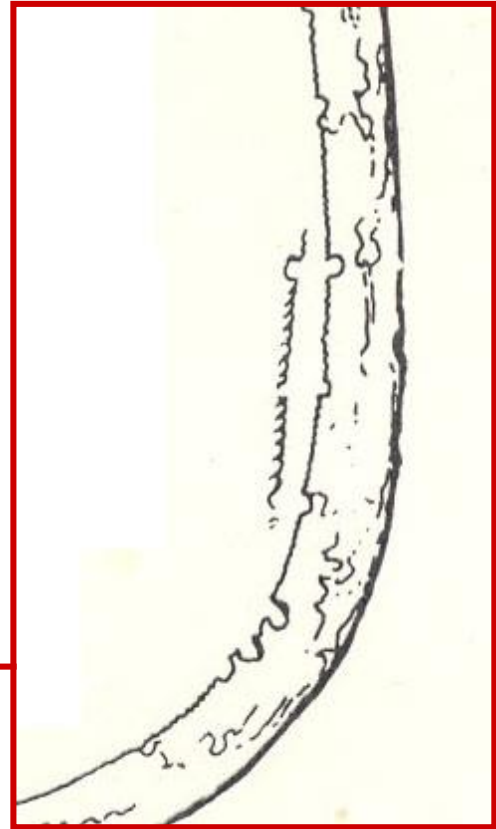
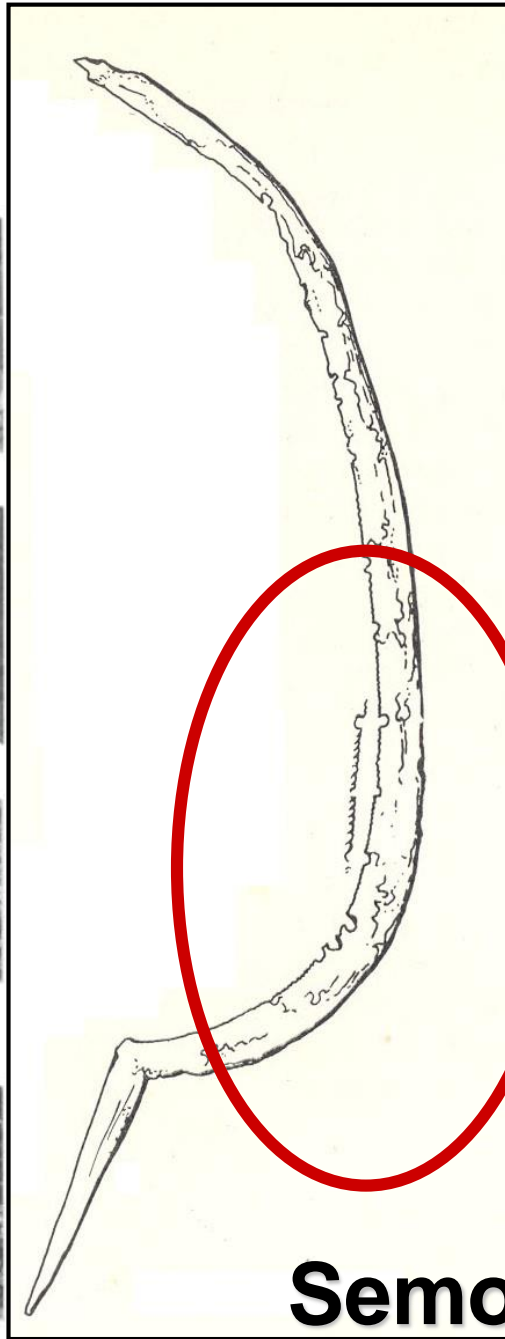
Semonice

Martinice u Votic

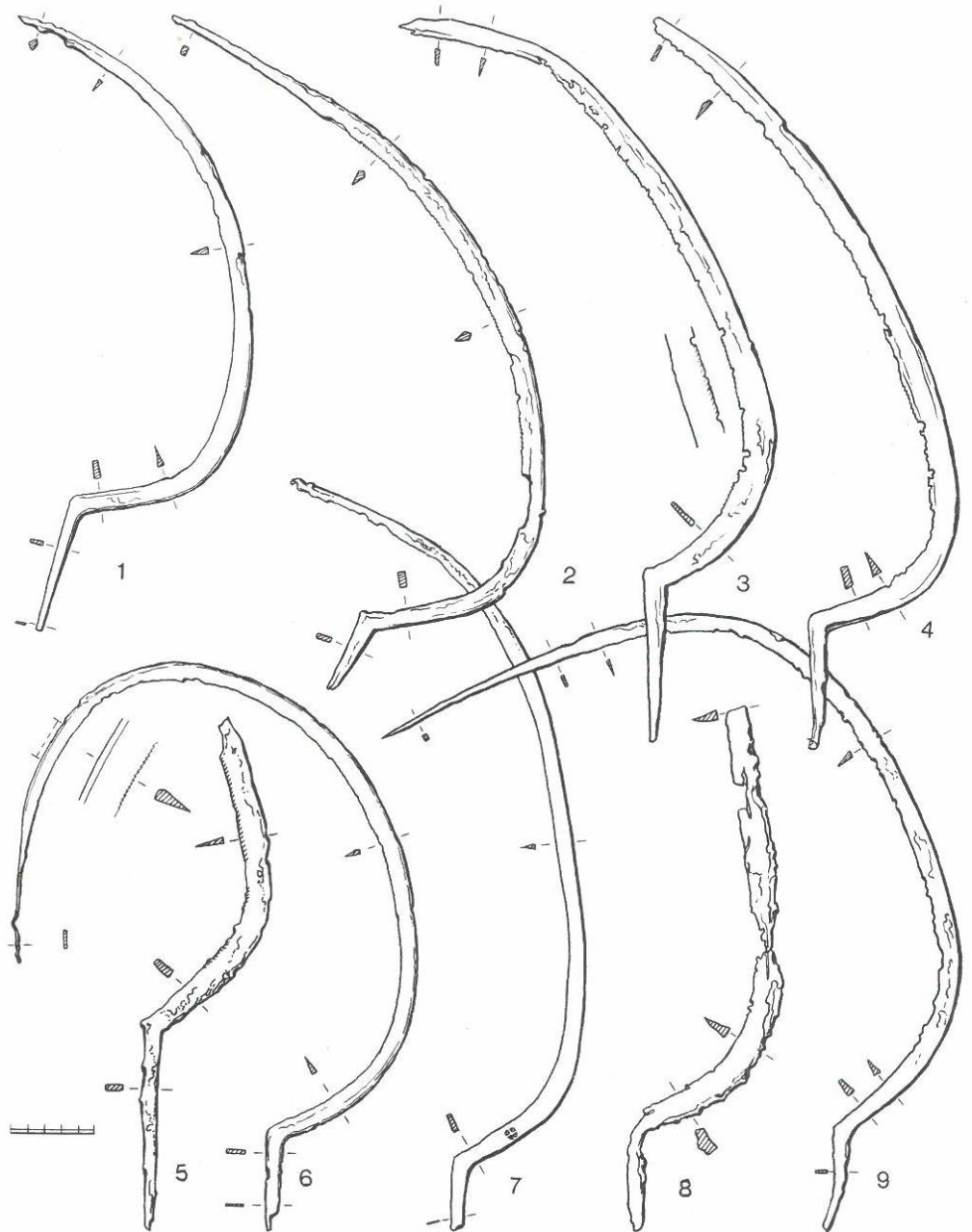
Semonice

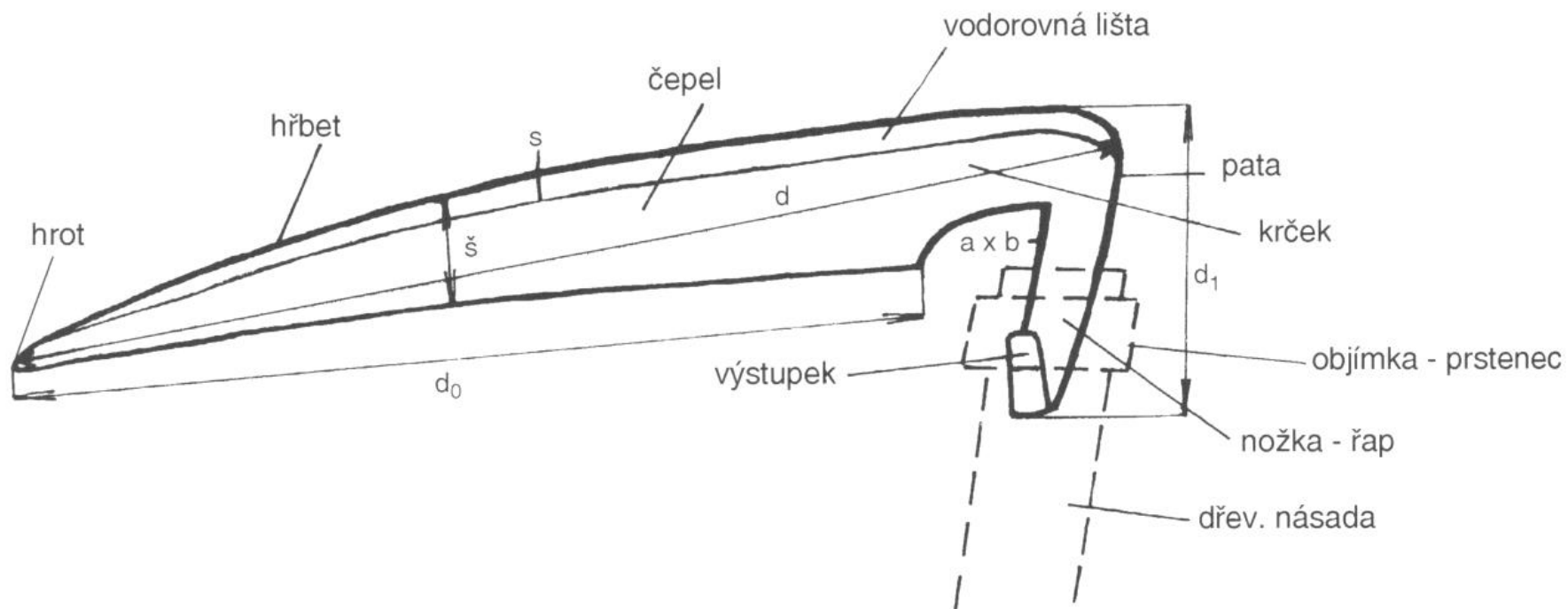
Semonice: 1, 2, 5-7,9

Bolkov: 3, 4, 8

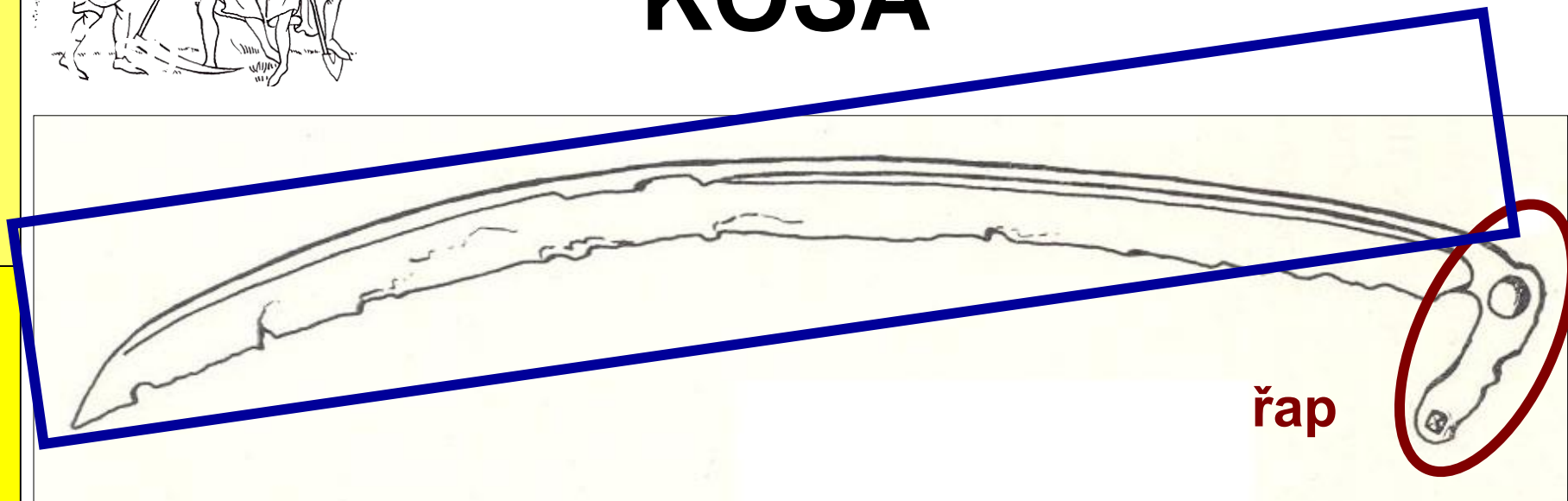

KOSA

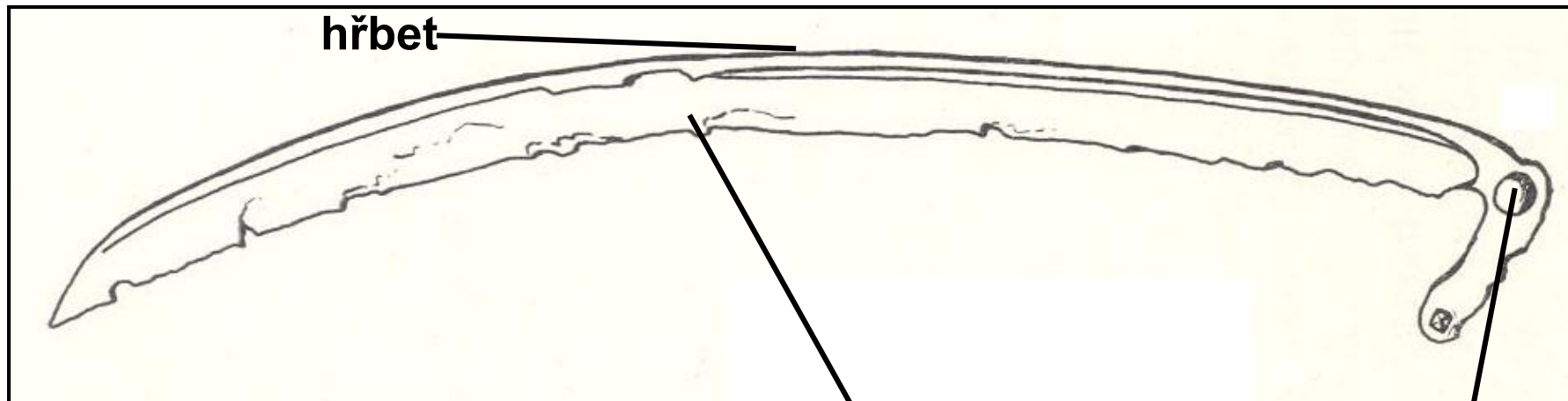

KOSA

hřbet

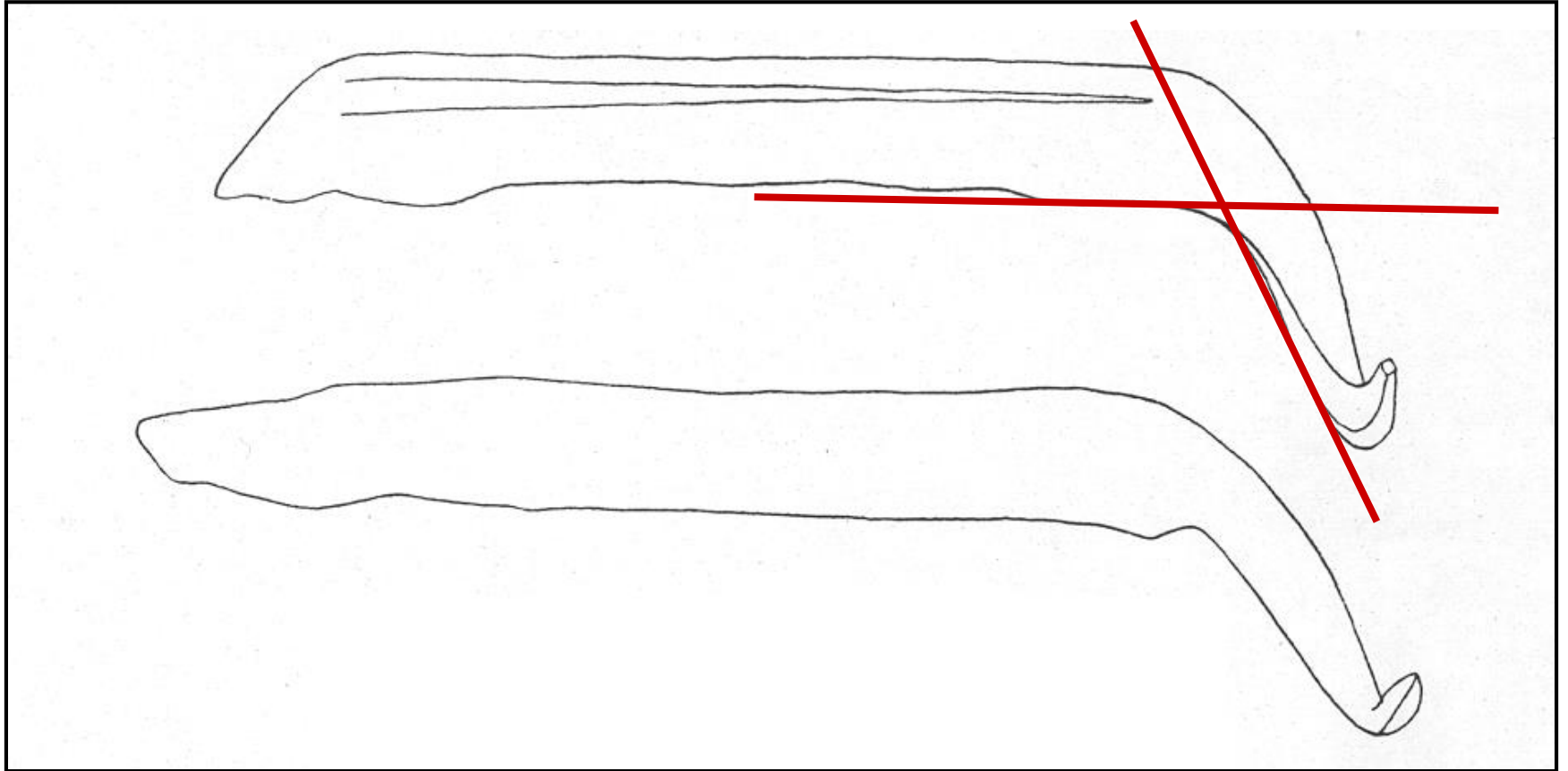

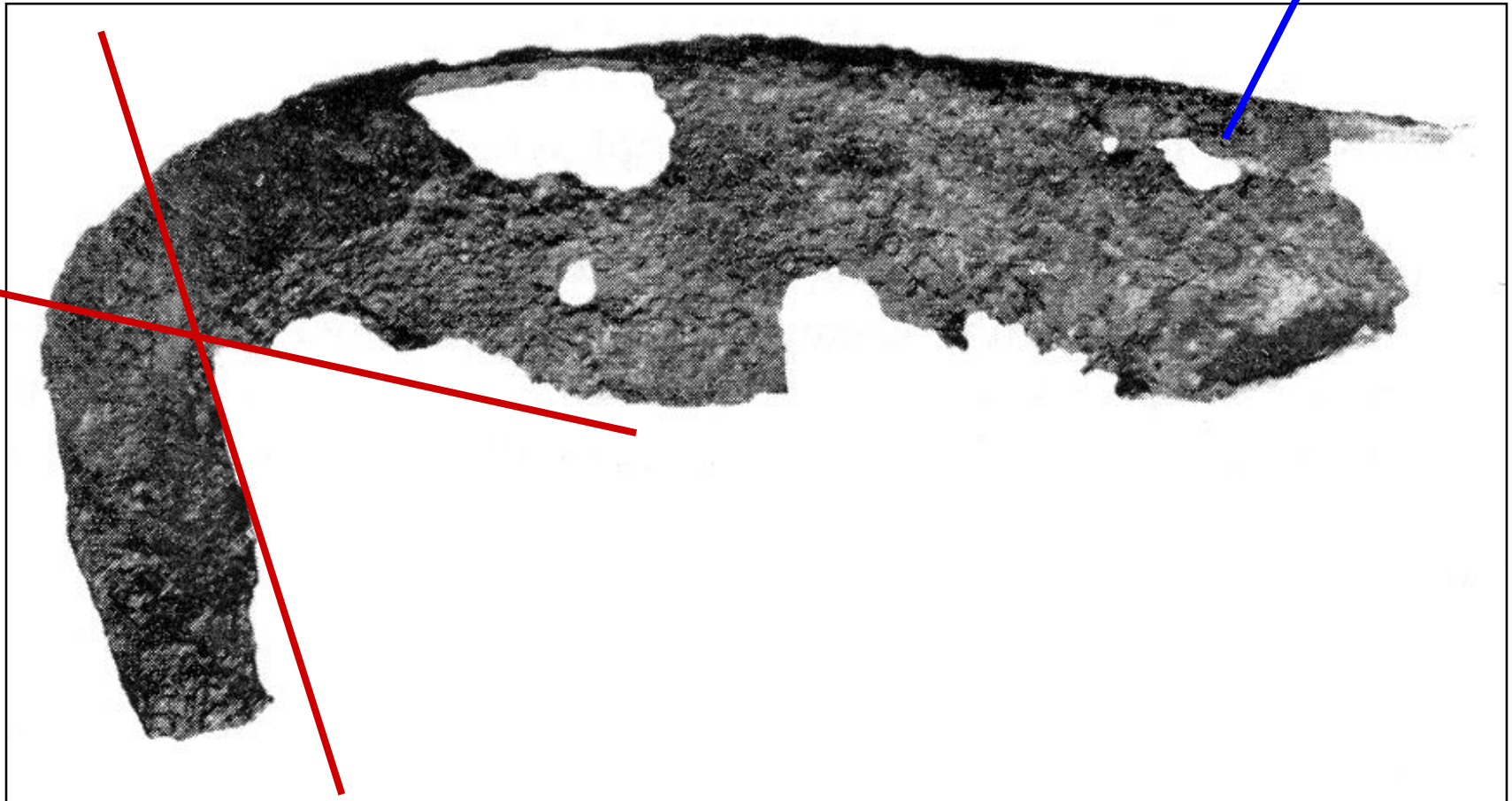
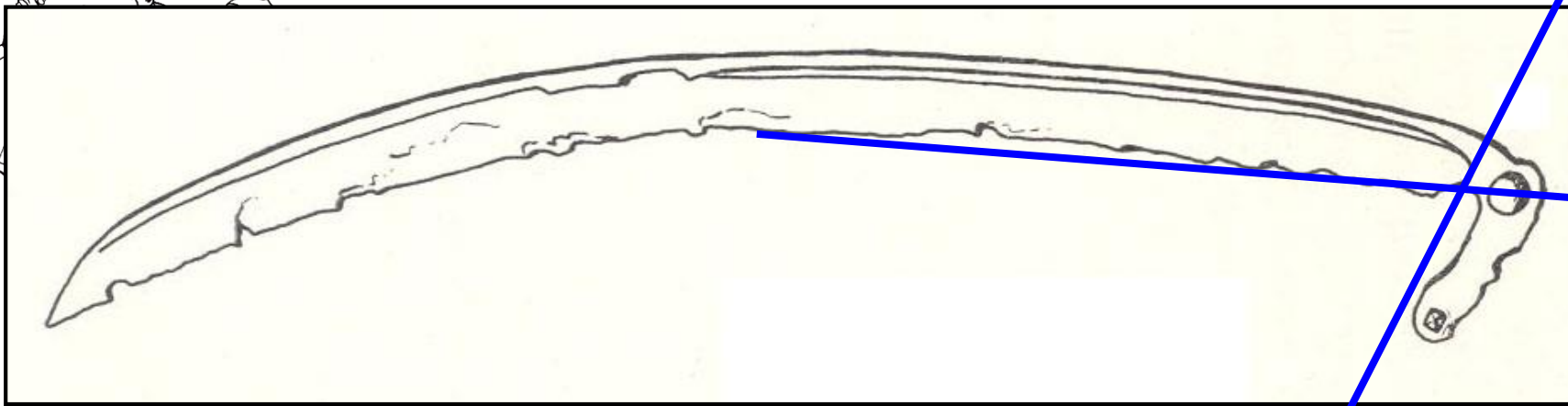
ostří

trn

- **krátká**
- **dlouhá**

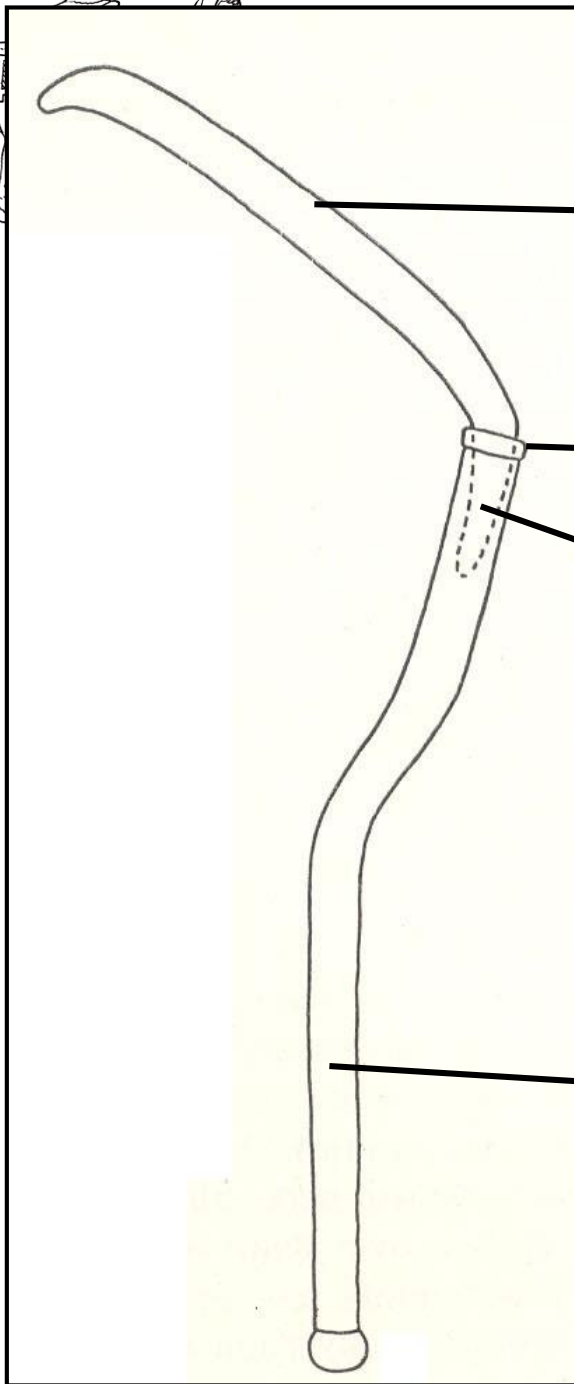
- **krátká kosa**

čepel

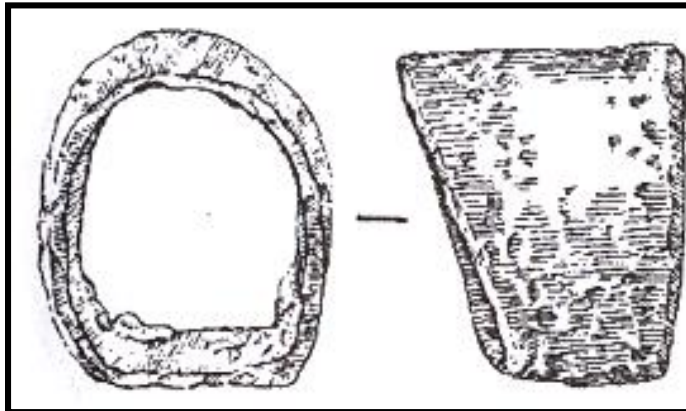
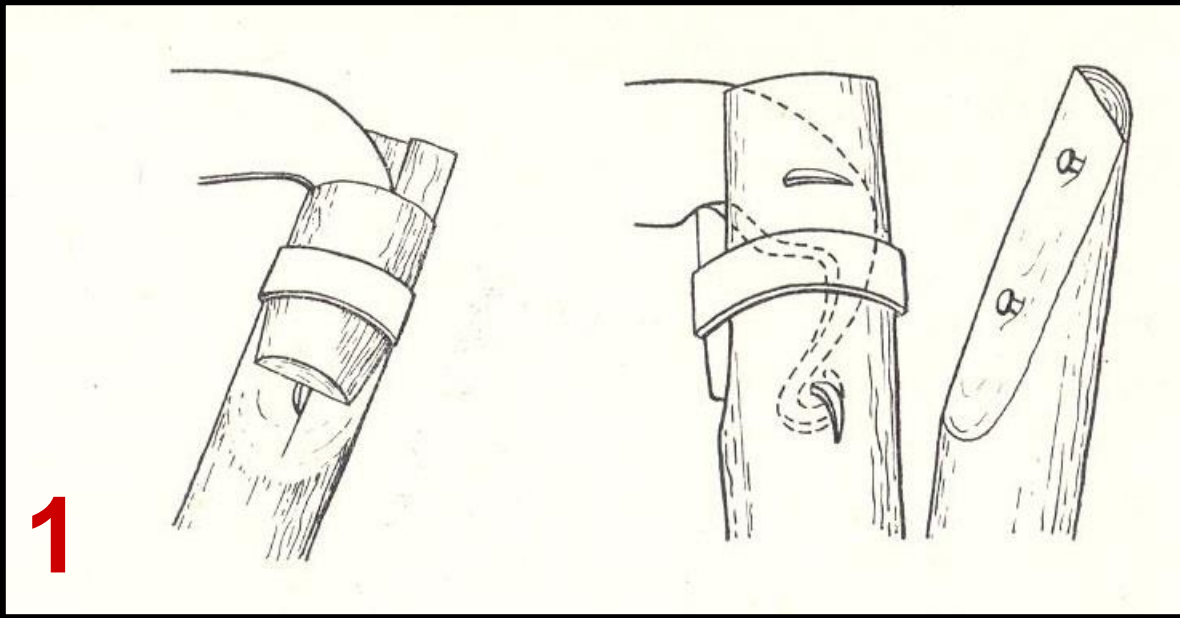
objímka

řap

dřevěné kosiště

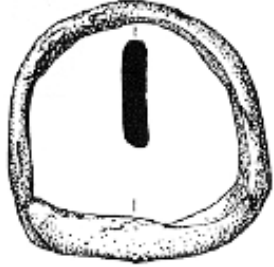
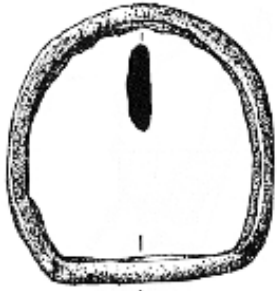
upevnění kosa

objímka

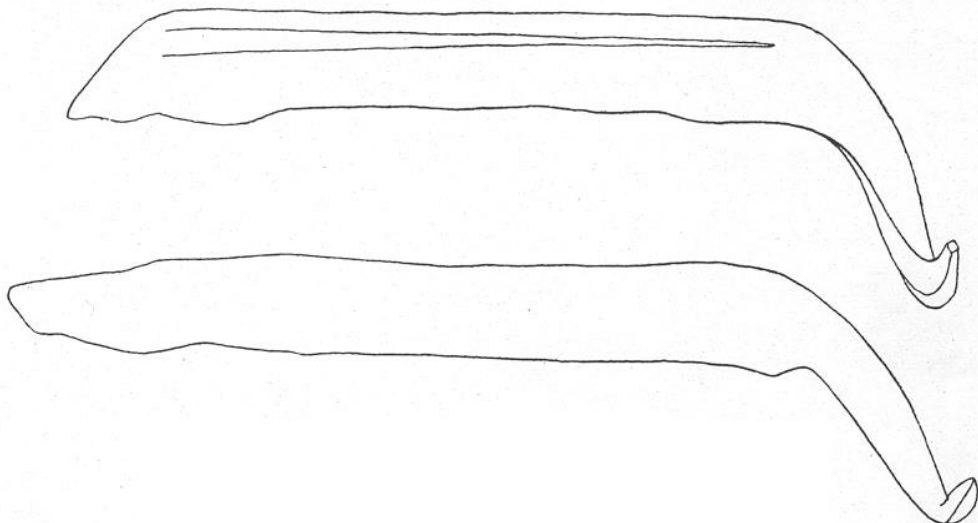

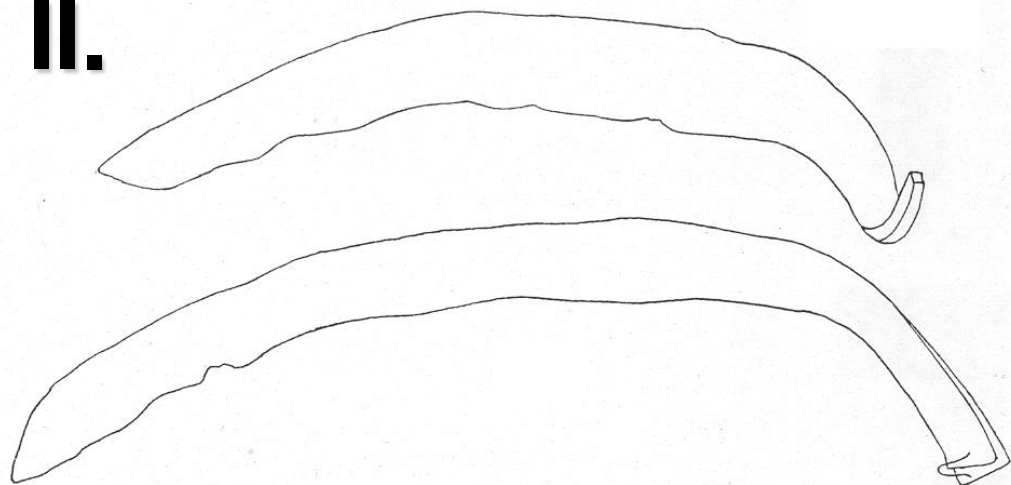

třídění kos podle Beranové (1957)

I.

II.

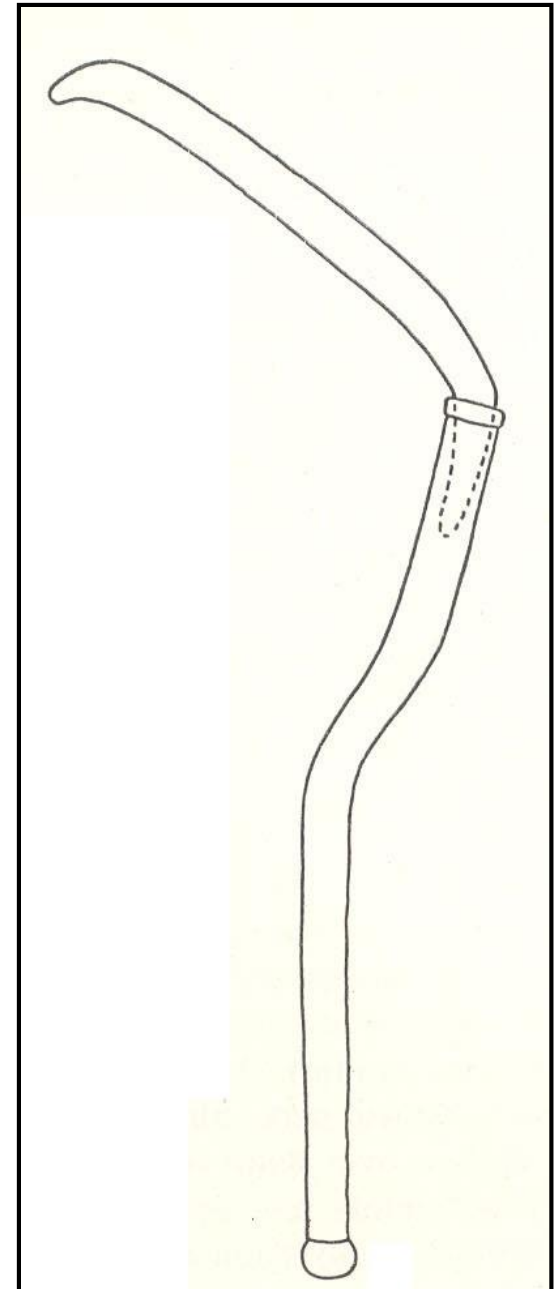

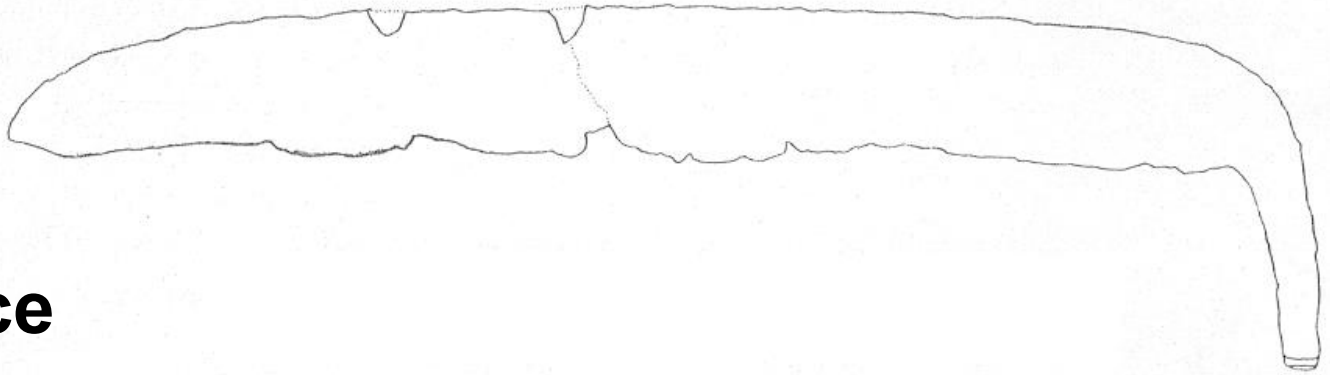
9. století

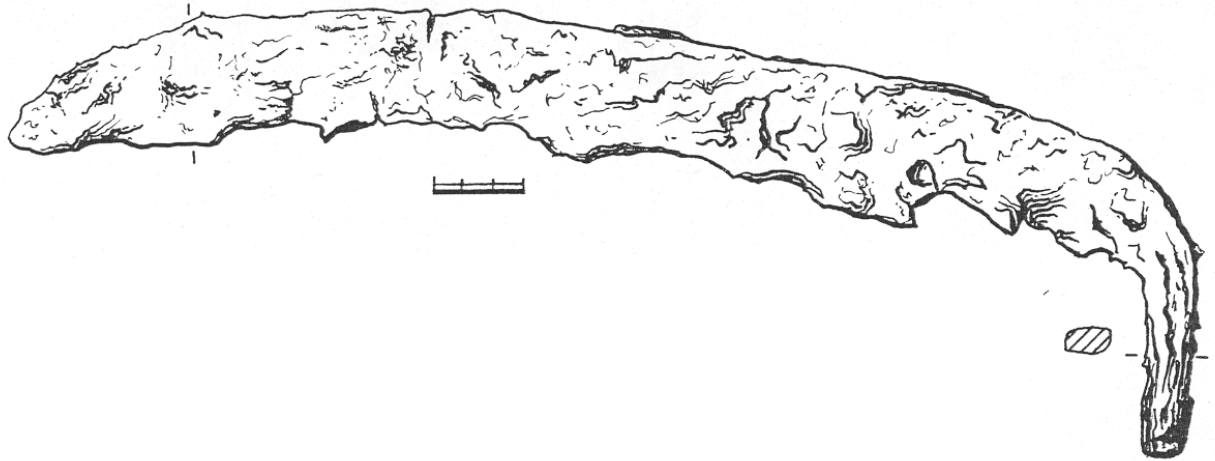
- **KRÁTKÁ KOSA**

- kosení – na obě strany
- kosiště prohnuté
- od LT
- **řap – čepel** – tupý úhel

- **Církvice**

- **Malín**

• DLOUHÁ KOSA

– širší list, hřbet vytažen do dlouhé lišty

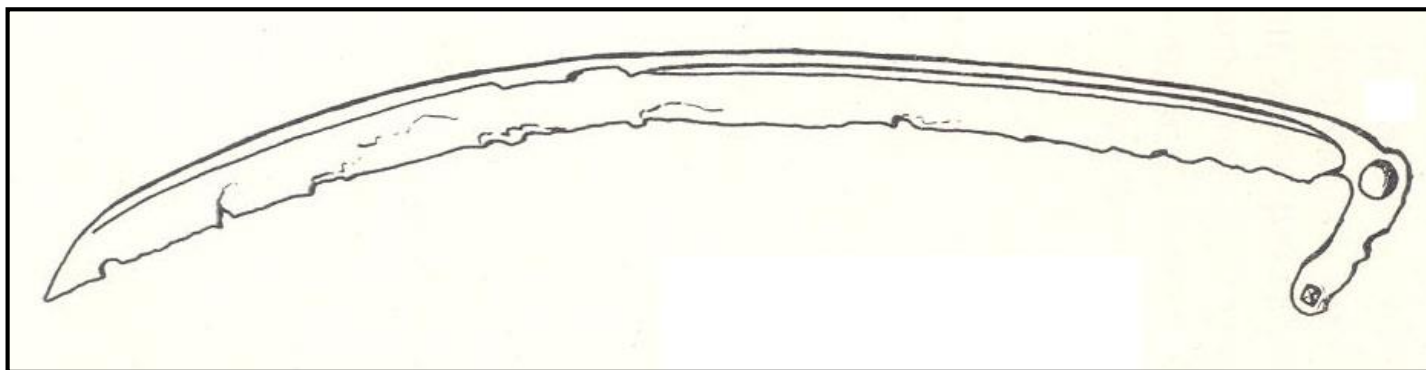
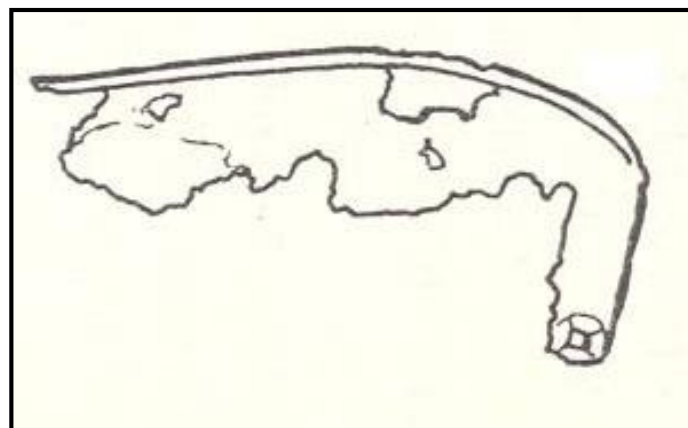
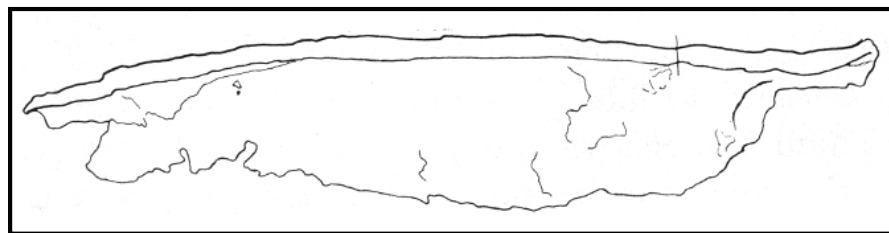
– Bolkov

– Bradlo

- polovina 14. století
- 2 ks (1s řapem,)

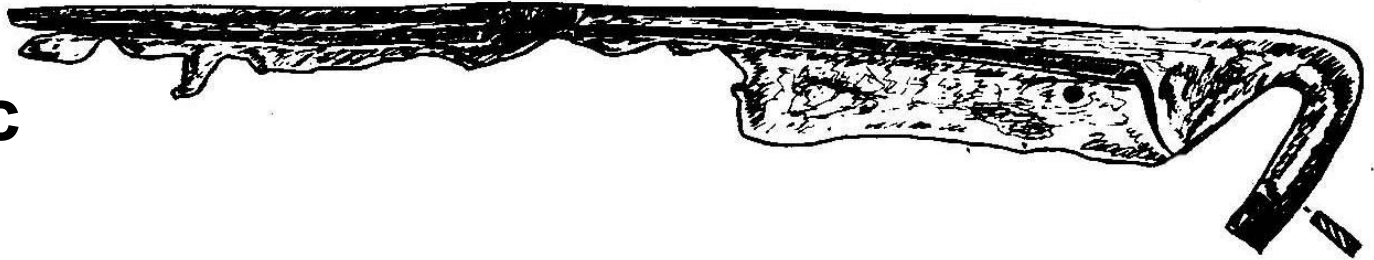
– Konůvky

- 15. století
- d = 940 mm

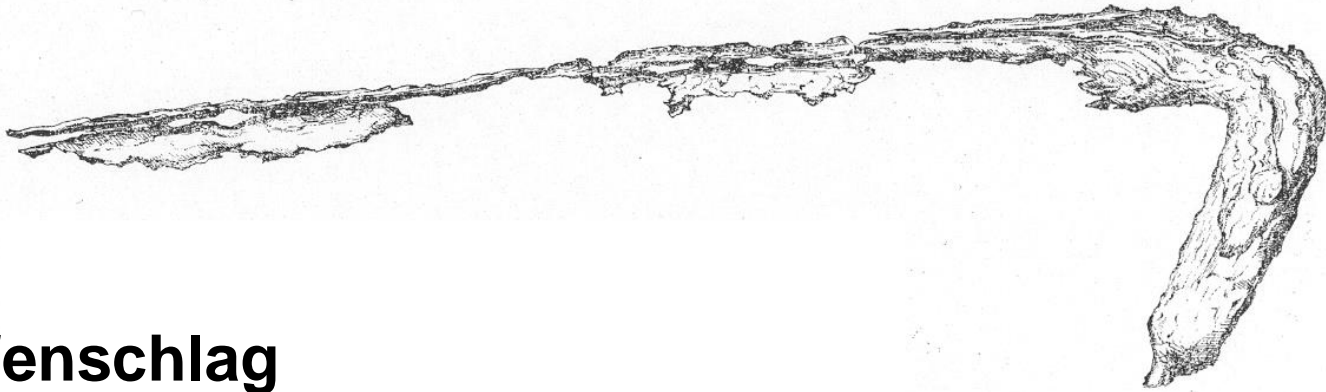

Bystřec

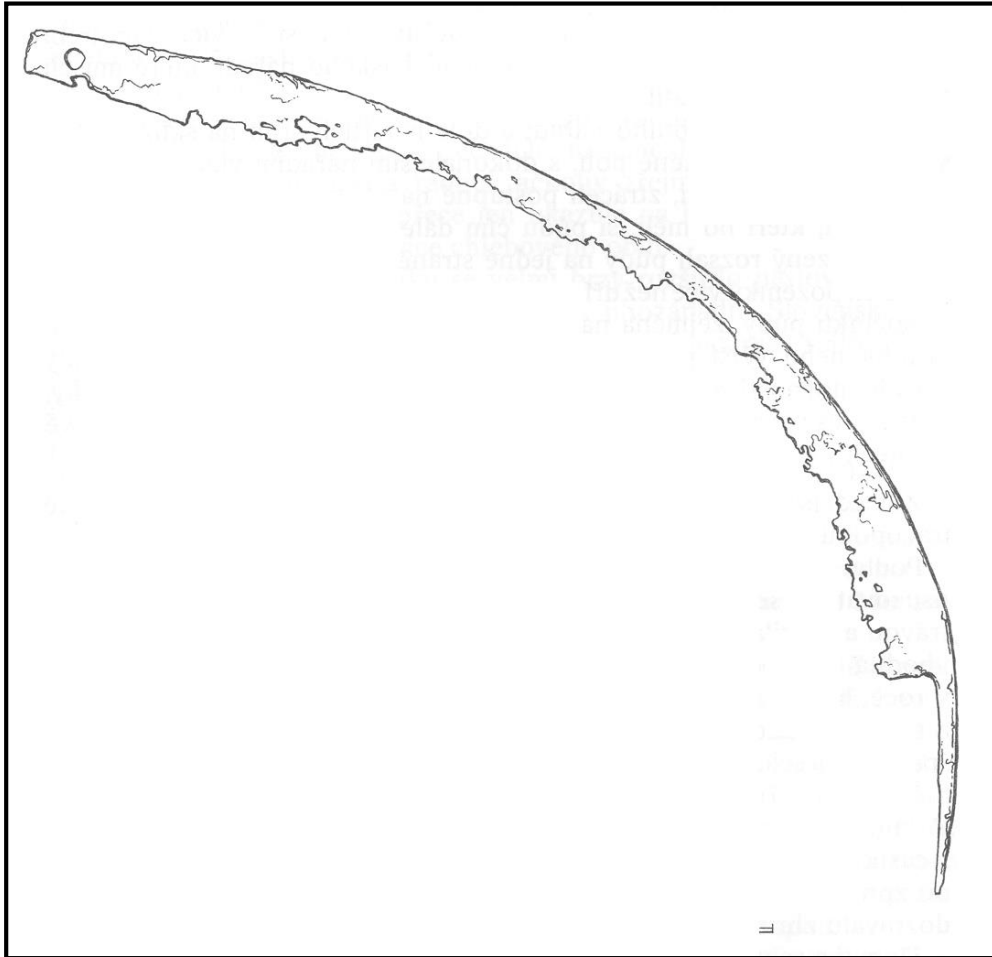
Pfaffenschlag

kosť řezací stolice

(Martinice u Votic, poč. 16. století)

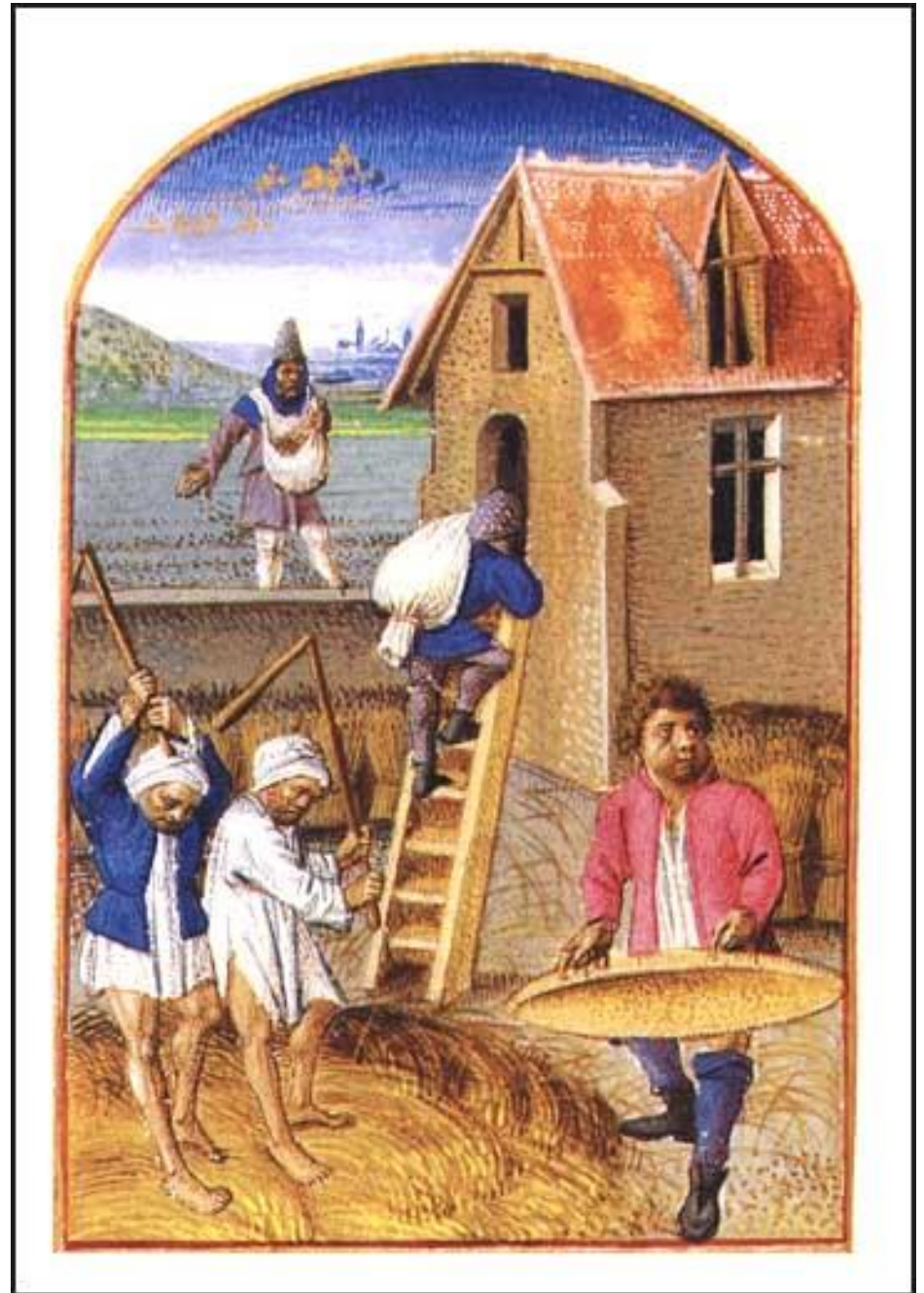
CEP

breviř kláštera sv. Jiří
kolem 1400

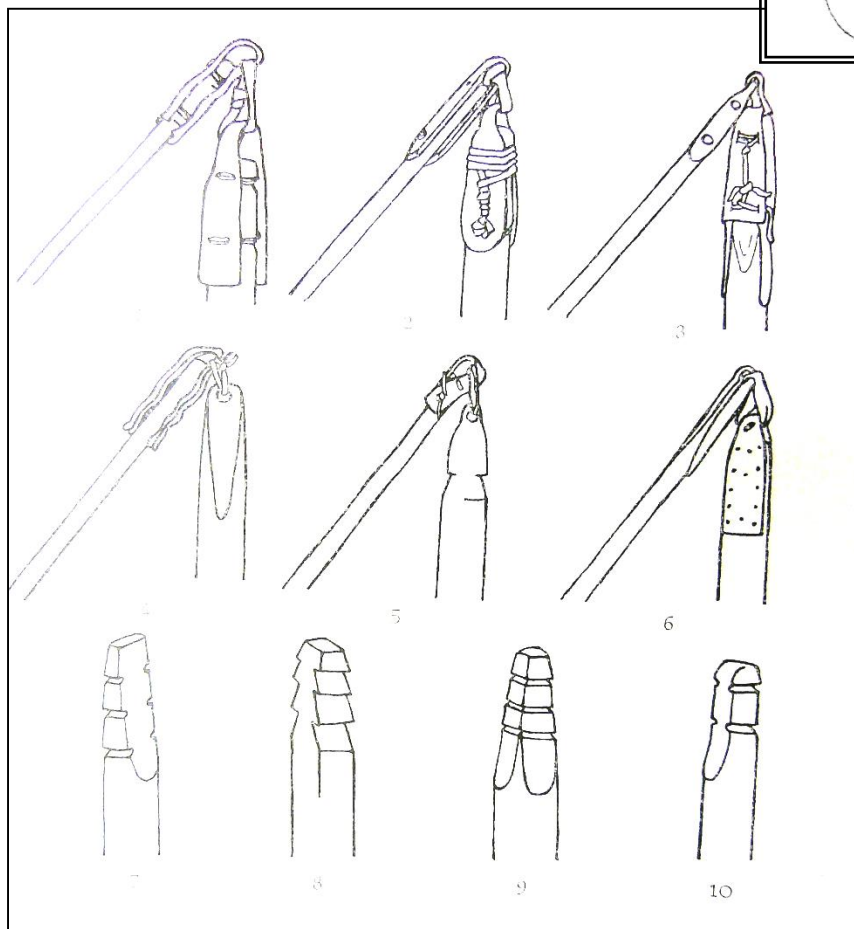
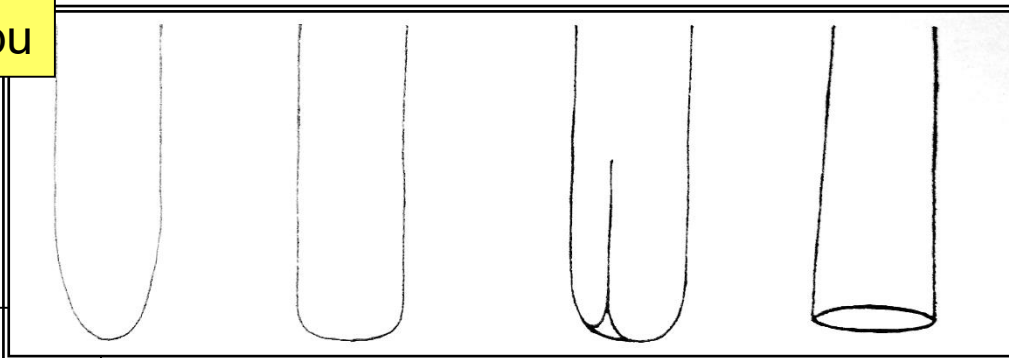

Chaff (c. 1460)

Tvar bijáku cepu

Kulovitě se zužující

válcovitý

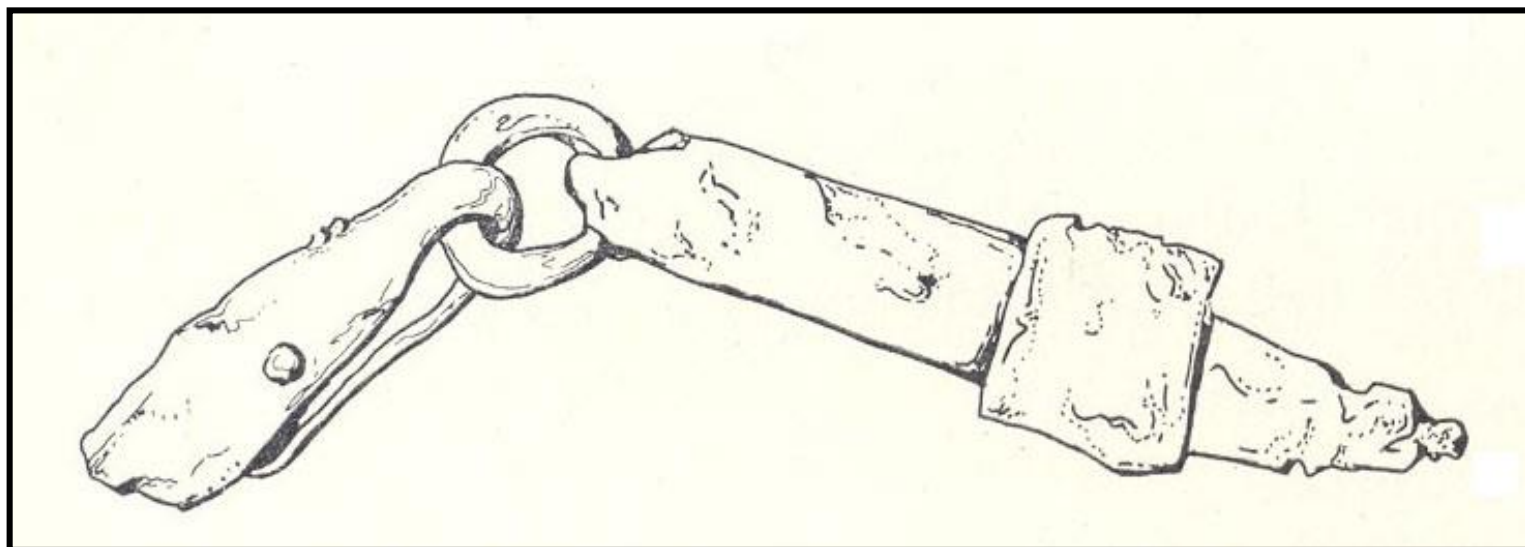
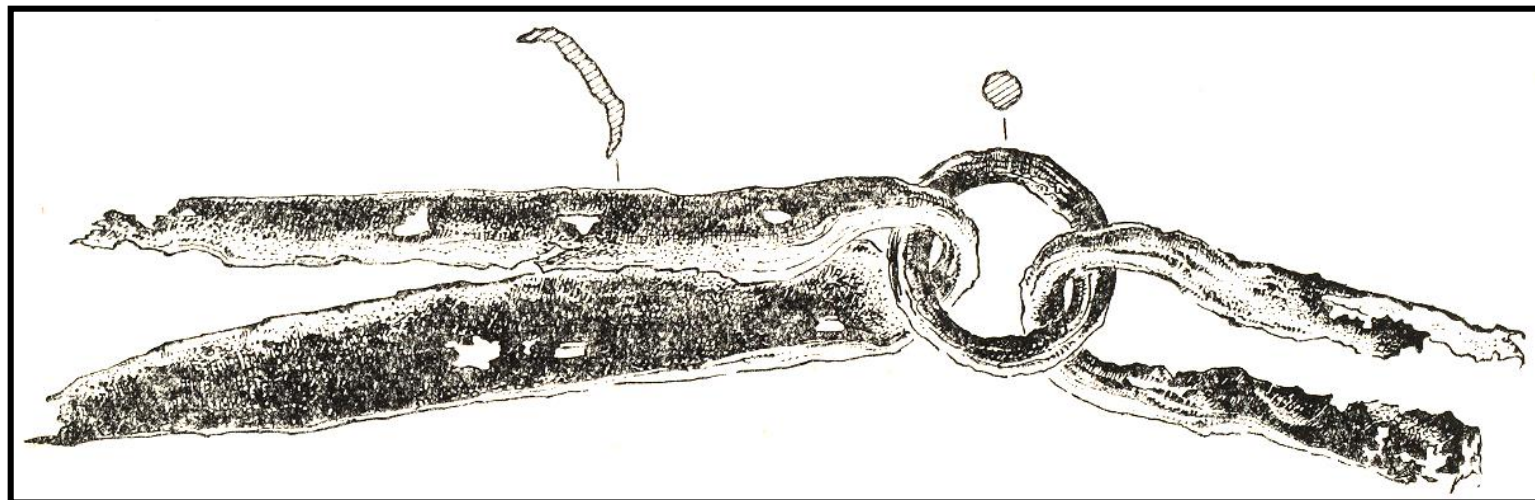
Čtverhranný

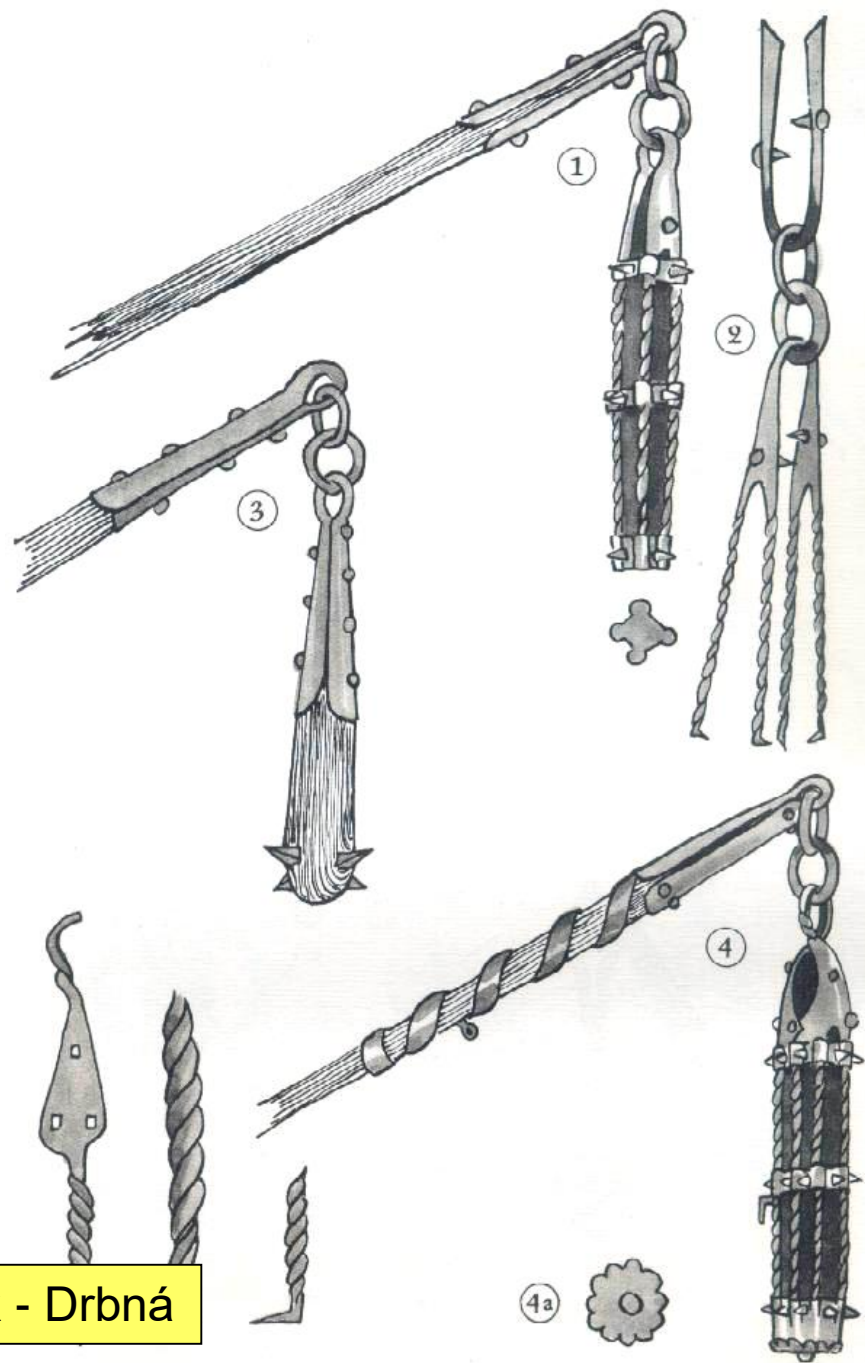
Konicky se rozšiřující

KOVÁNÍ ČEPU

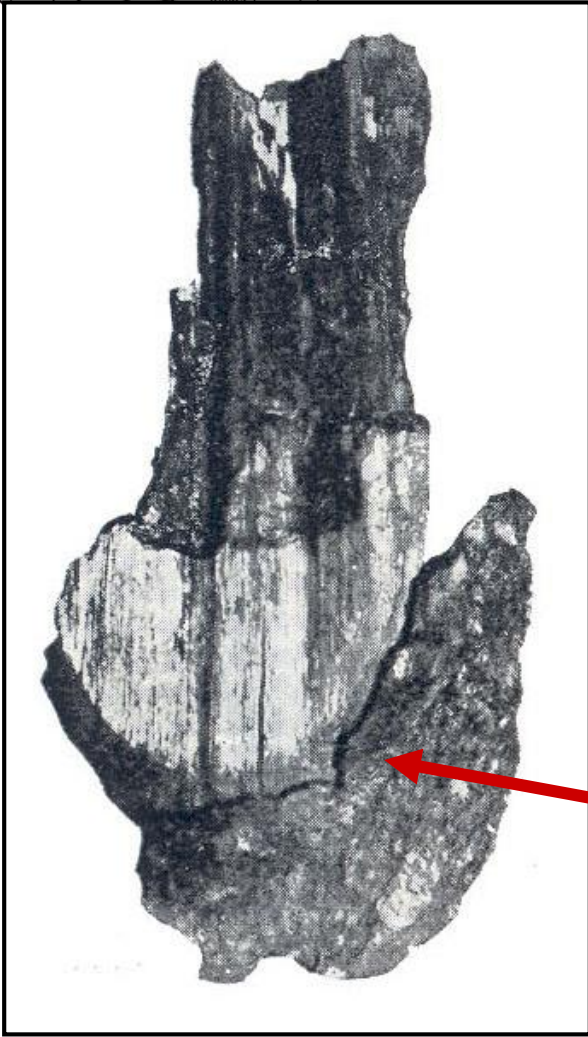
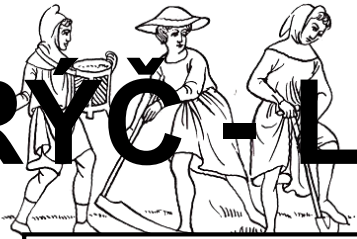
Pfaffenschlag

Tzv. bojové cepy – podle Wagner – Durdik - Drbná

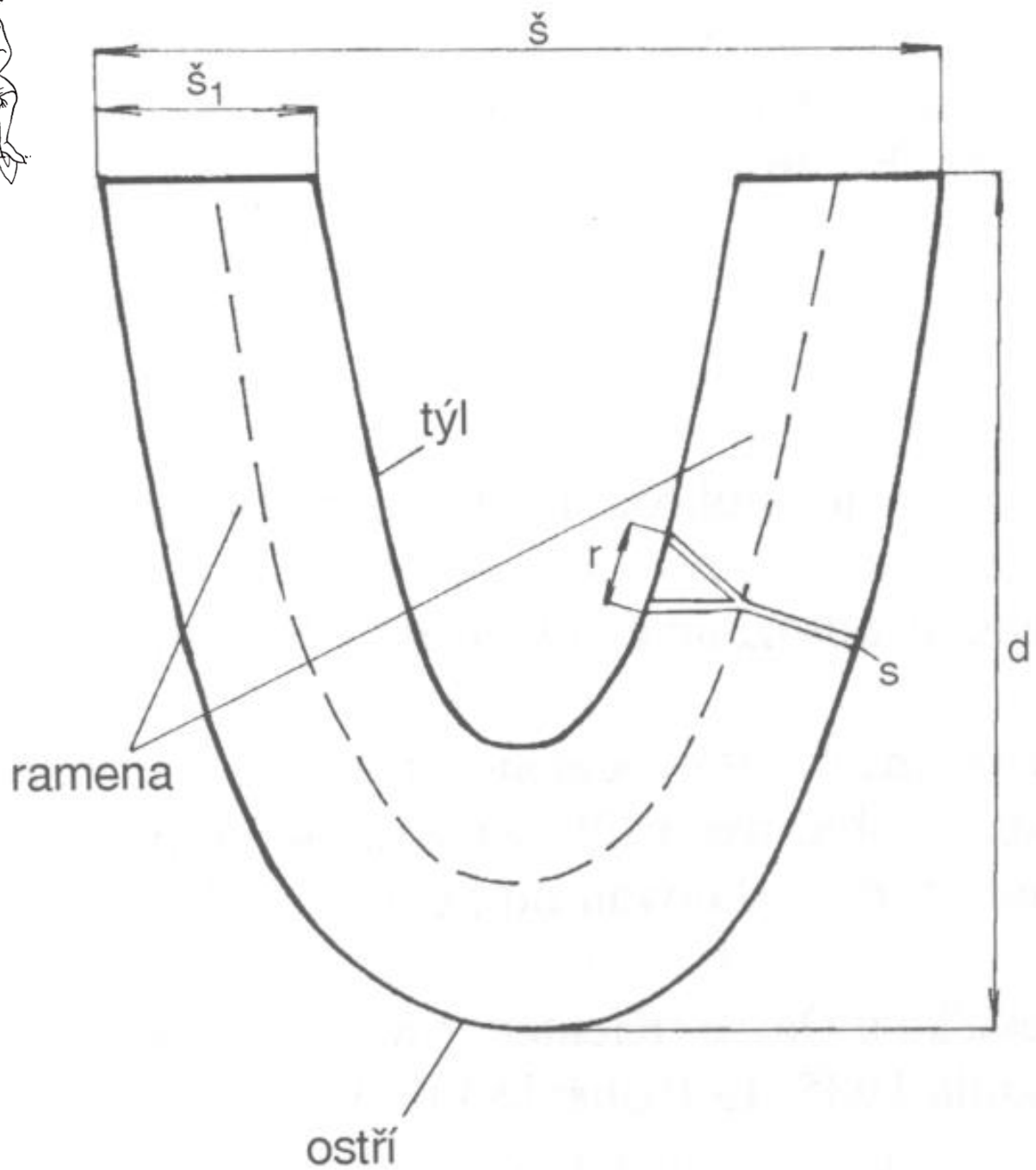
RÝČ - LOPATA

Náchod – Staré Město

Velislavova bible

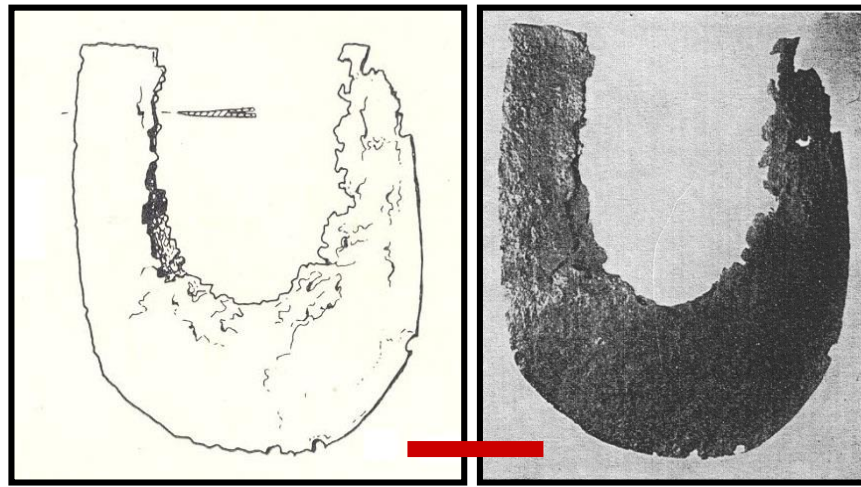

Velislavova bible

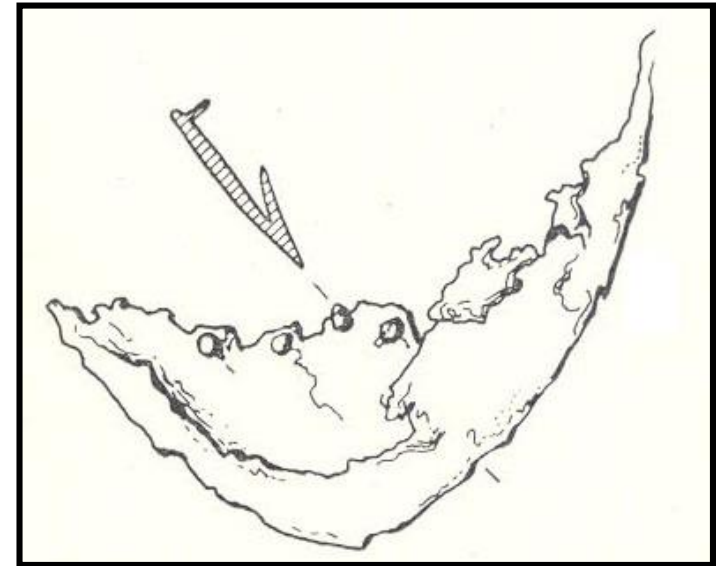
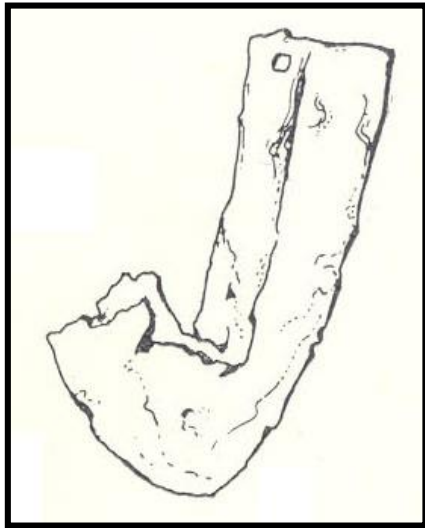

Petr de Crescentis

Semonice

Zalužany

Spy

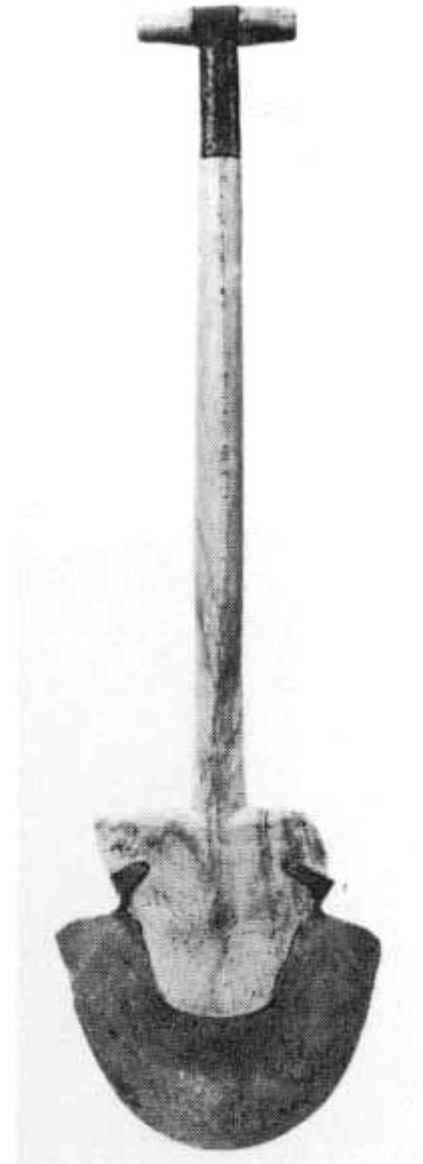
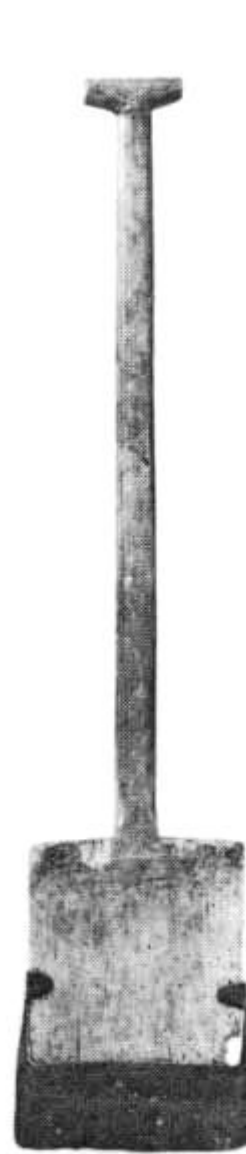

Typologie rýčů podle Musila (2002, SP)

Typ	Varianta			
	a	b	c	d
A I				
A II				
A III				
A IV				
B I				
B II				
C				

Typ	Varianta			
	a	b	c	d
D I				
D II				
E I				
E II				
F				

VIDLE

- celokovové vidle

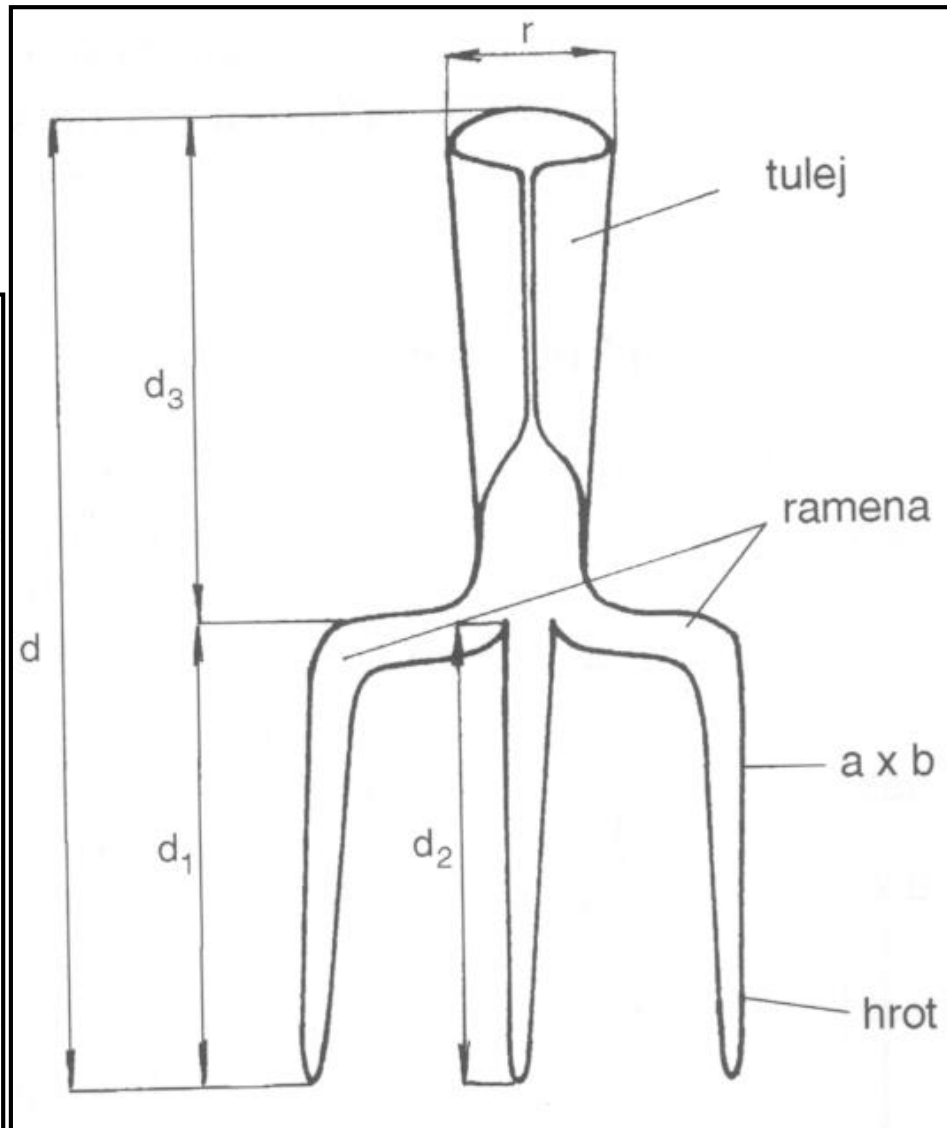
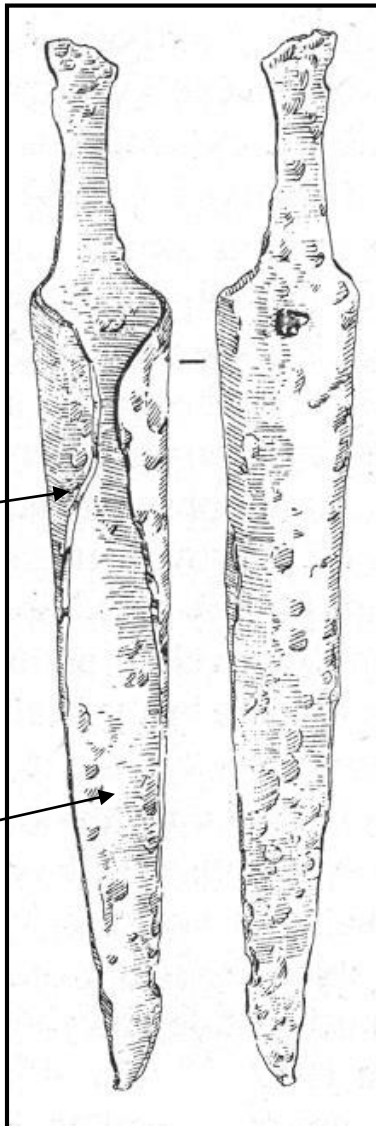
- trojzubé

- dvojzubé

- dřevěné vidle s kovanými hroty

tulej

hrot

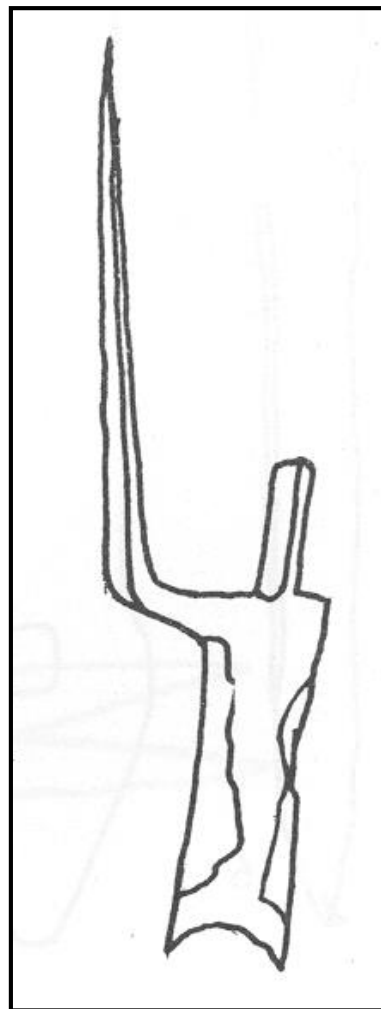
VIDLE

- HNOJNÉ
- SENNÉ

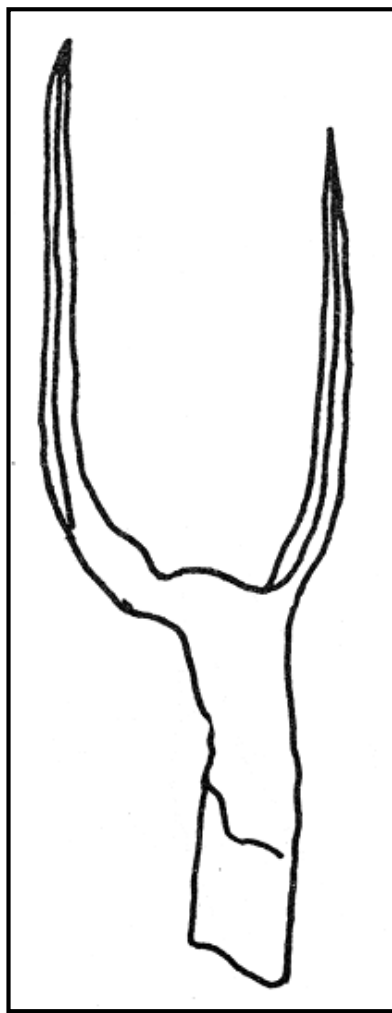
Semonice

počátek 14. století

SENNÉ VIDLE

Velislavova bible

Bystřec

15. století

Semonice

počátek 14. století

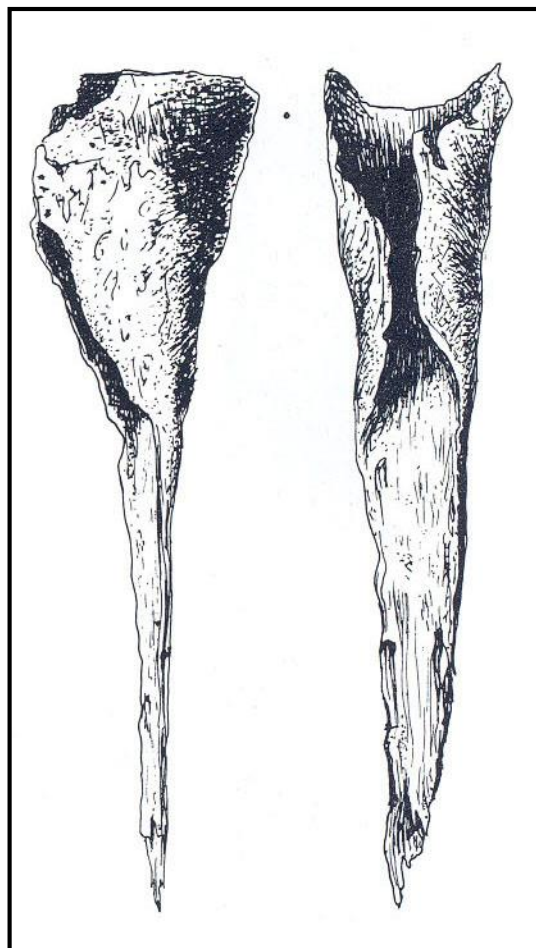
VIDLE – 15. století

Koválov

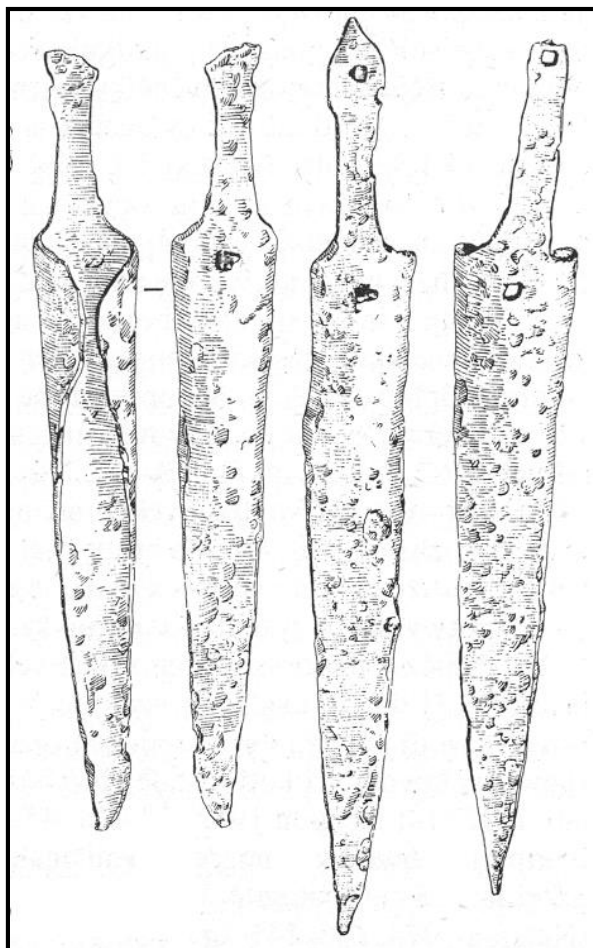
Pfaffenschlag

Bystřec

Kování hrotů vidlí

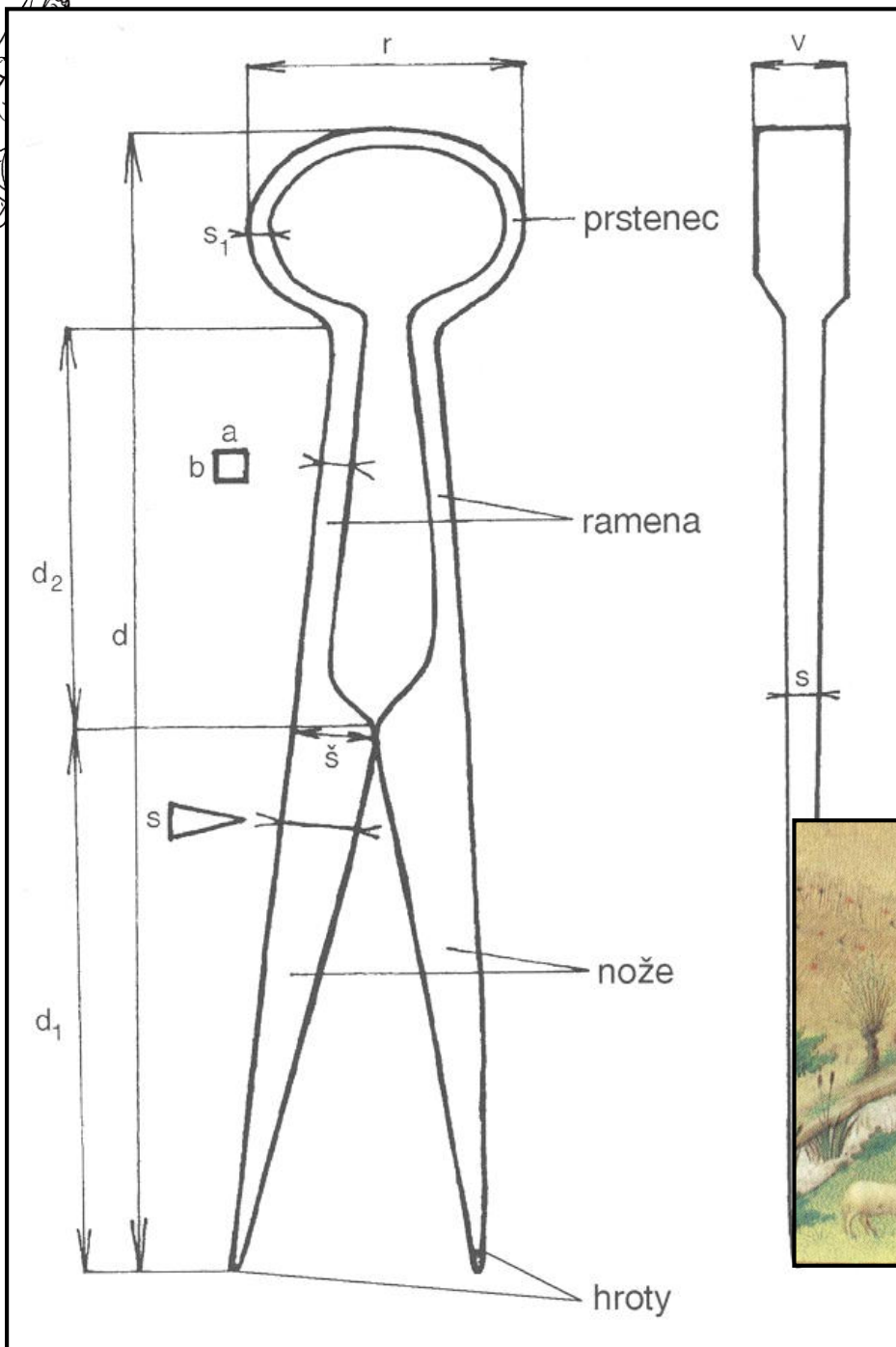

Mstěnice

Konůvky

OVČÁCKÉ NŮŽKY

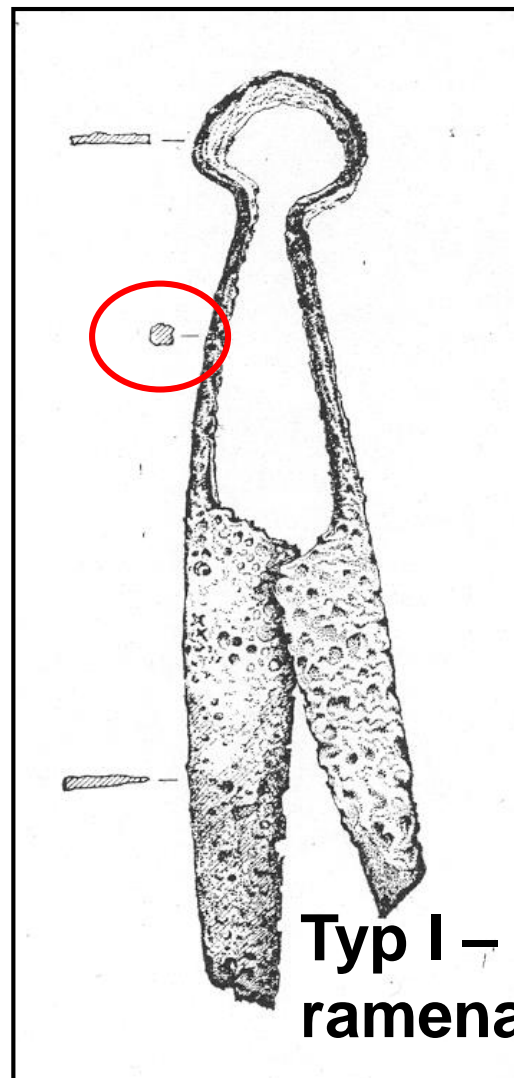
Semonice

OVČÁCKÉ NŮŽKY

Pfaffenschlag

Typ II – pásková
ramena

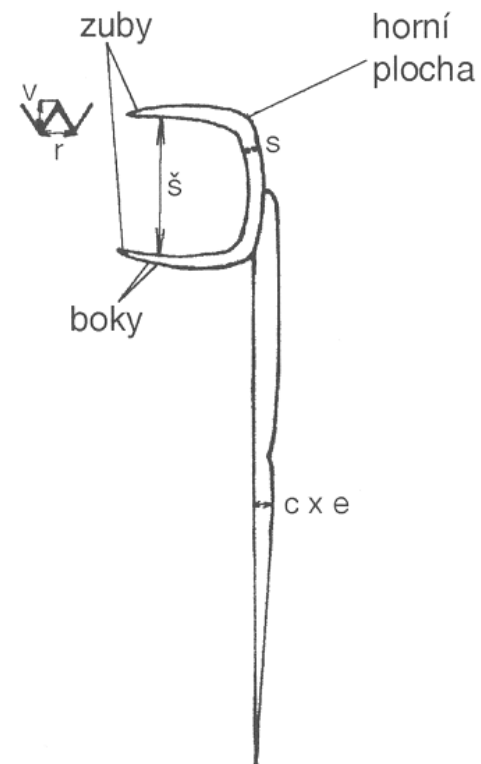
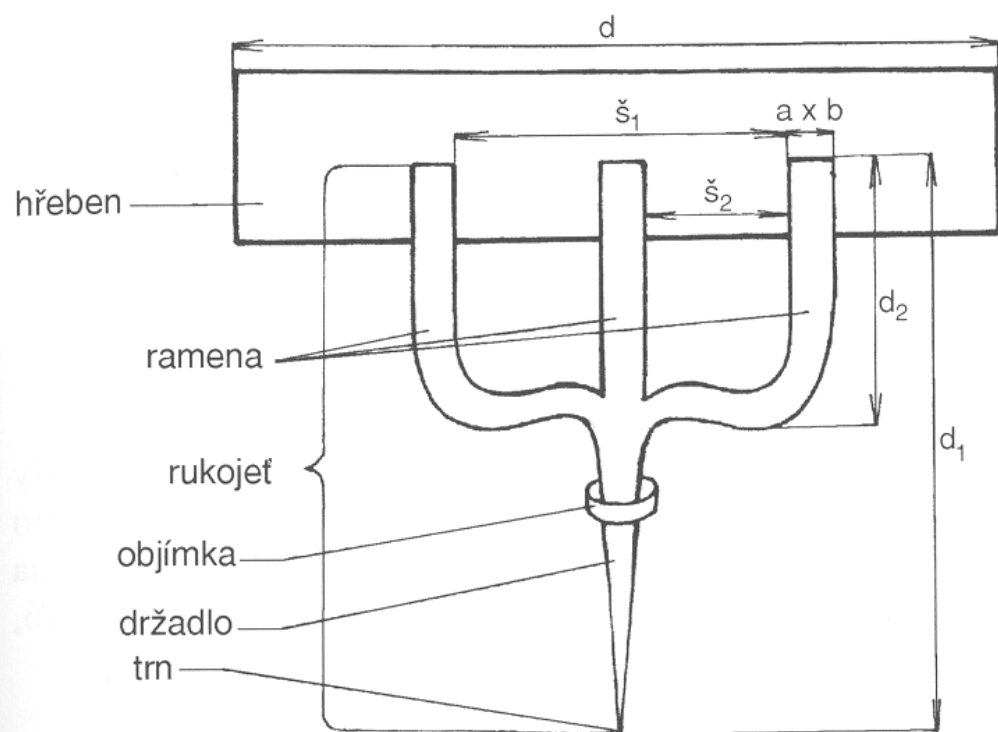

Typ I – tyčinkovité
ramena

HŘEBLO

- Bolkov
- Bradlo
- Sezimovo Ústí

jedna řada zubů

dvě řady zubů

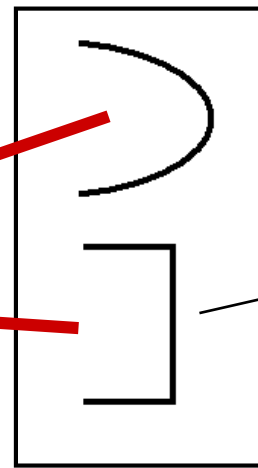
– připojení k rukojeti

1. rukojeť: tyčinka nebo trn

- Kepkov, Krásná nad Hornádem, Zalužany

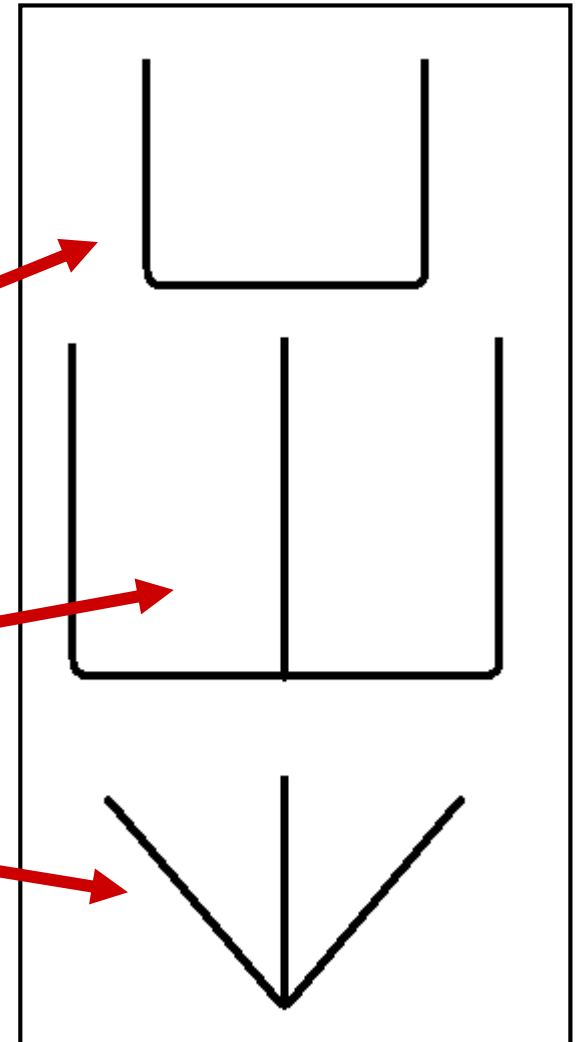
2. rukojeť: vidlice

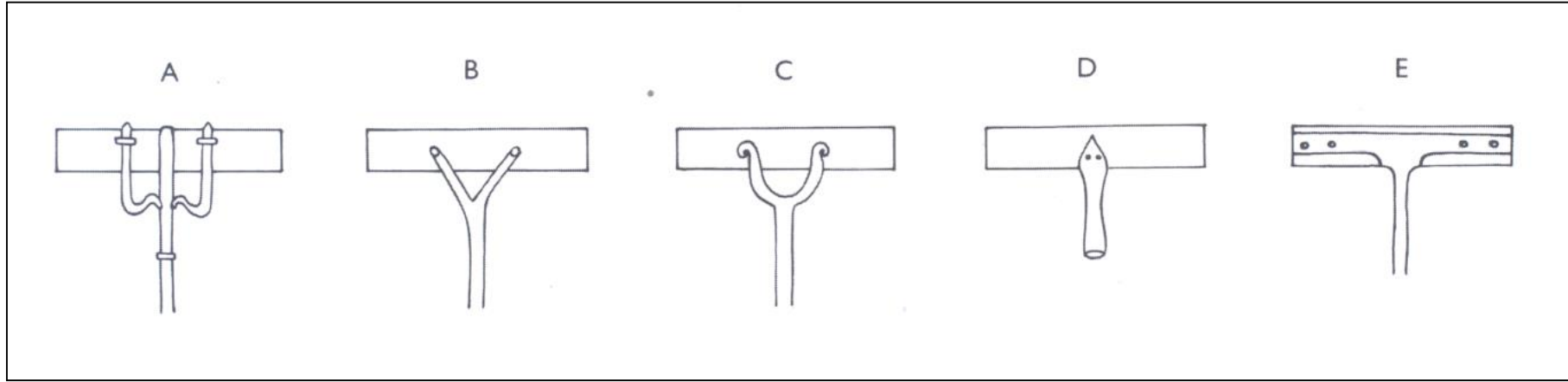
- 2 paralelní ramena
  - Rychleby
- 3 ramena
  - Bolkov, Hradištko, Semonice, Újezd u Tišnova
  - Mstěnice

Mstěnice

Sezimovo Ústí

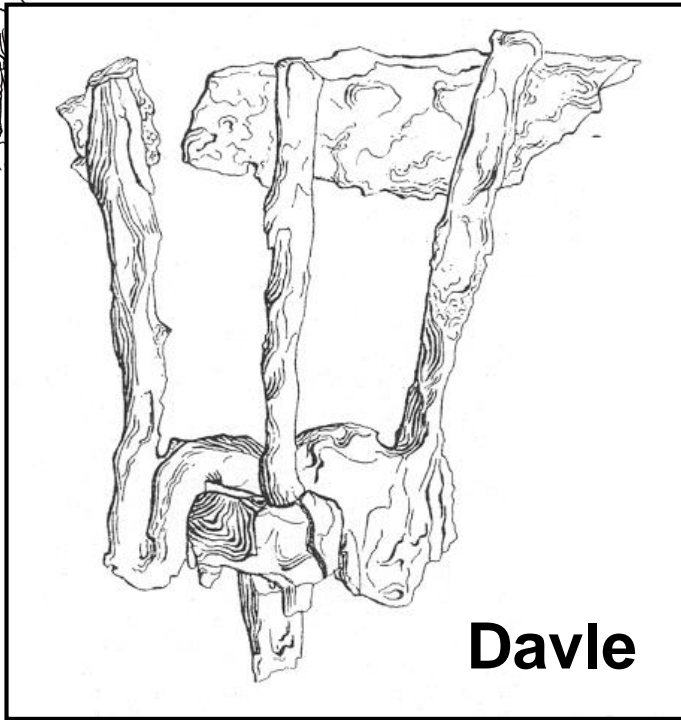

A 4458

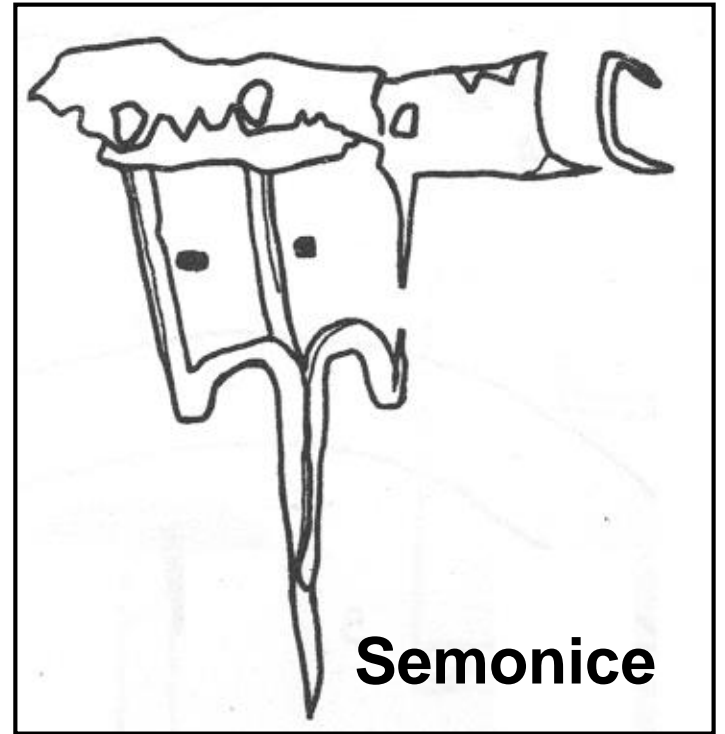

A 7809

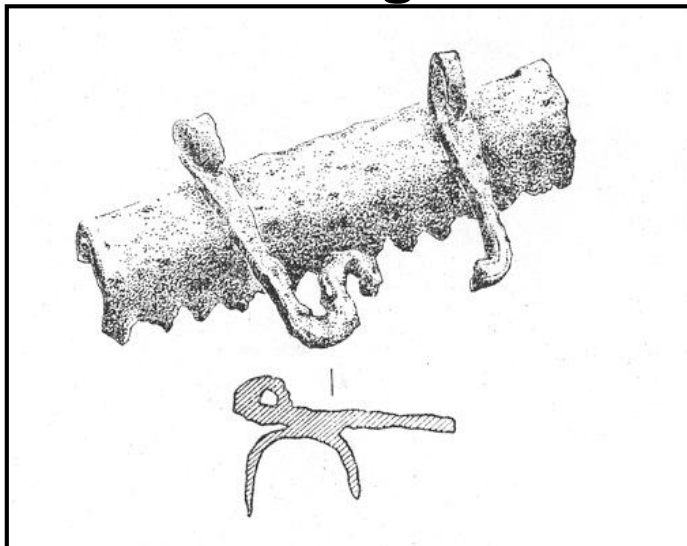

Davle

Semonice

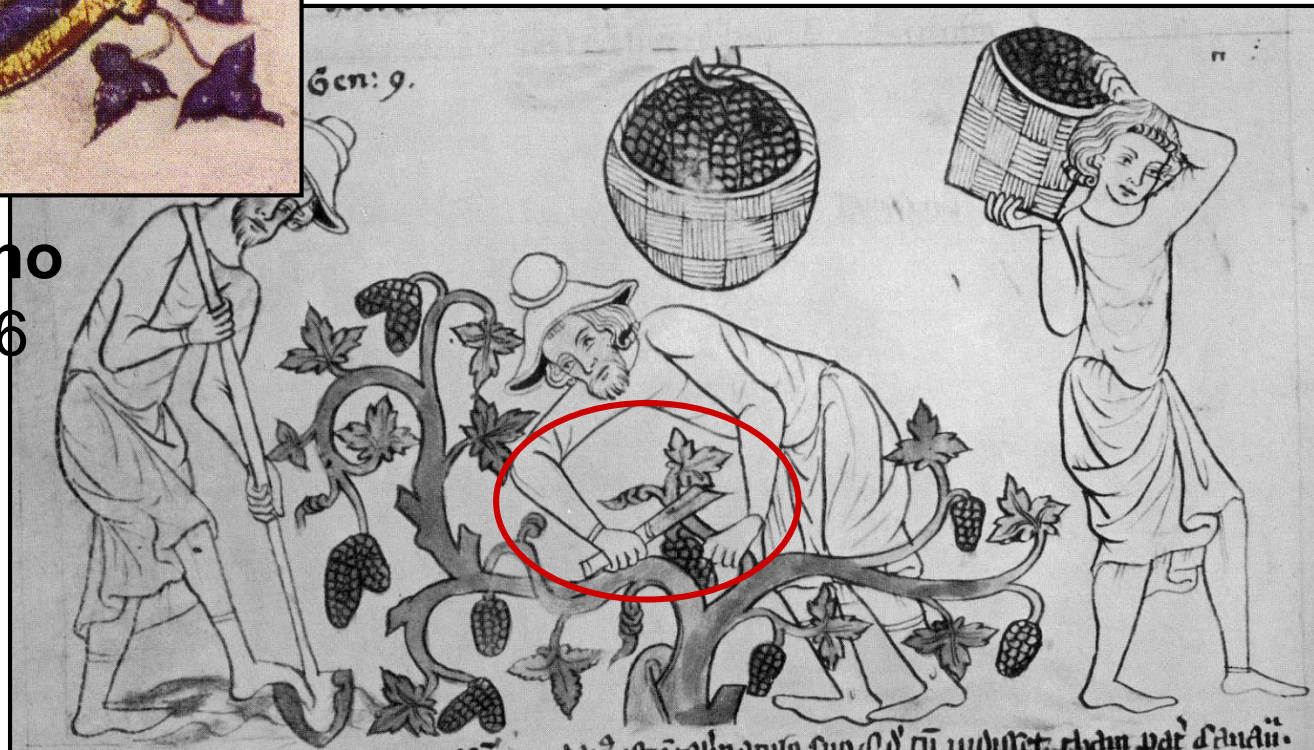
Pfaffenschlag

VINAŘSKÝ NŮŽ

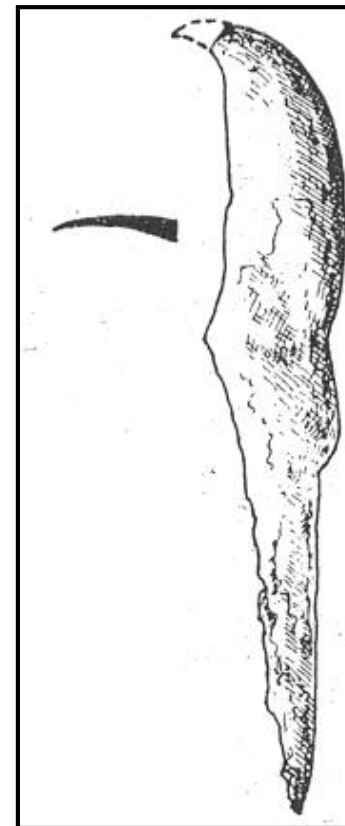
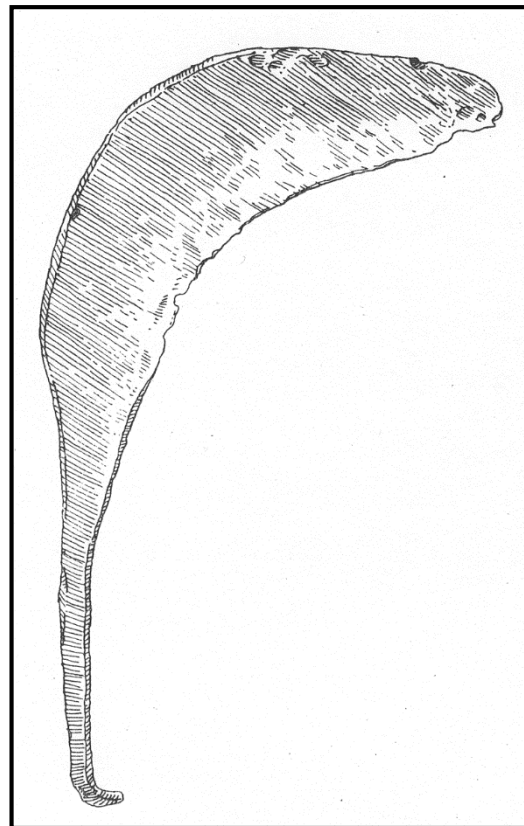
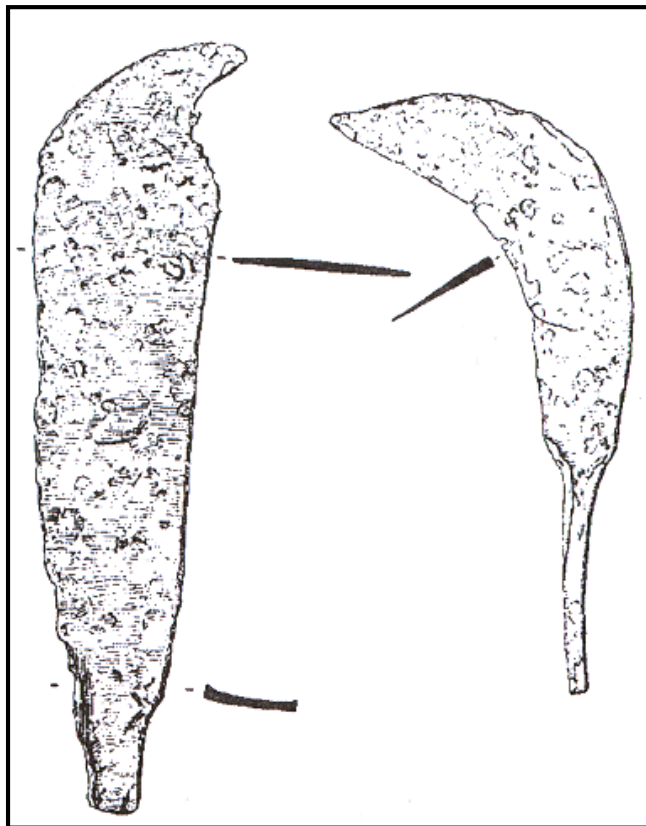
Velislavova bible

breviář křížovnického
velmistra Lva, 1356

VINAŘSKÝ NŮŽ

Koválov

Kocanov

Nálezy:

Reduta Uh. Hradiště

zemědělské plodiny

- archeobotanické analýzy doložení pěstování

žito
pšenice
oves
ječmen
pohanka
proso
hrách
čočka
len
konopí

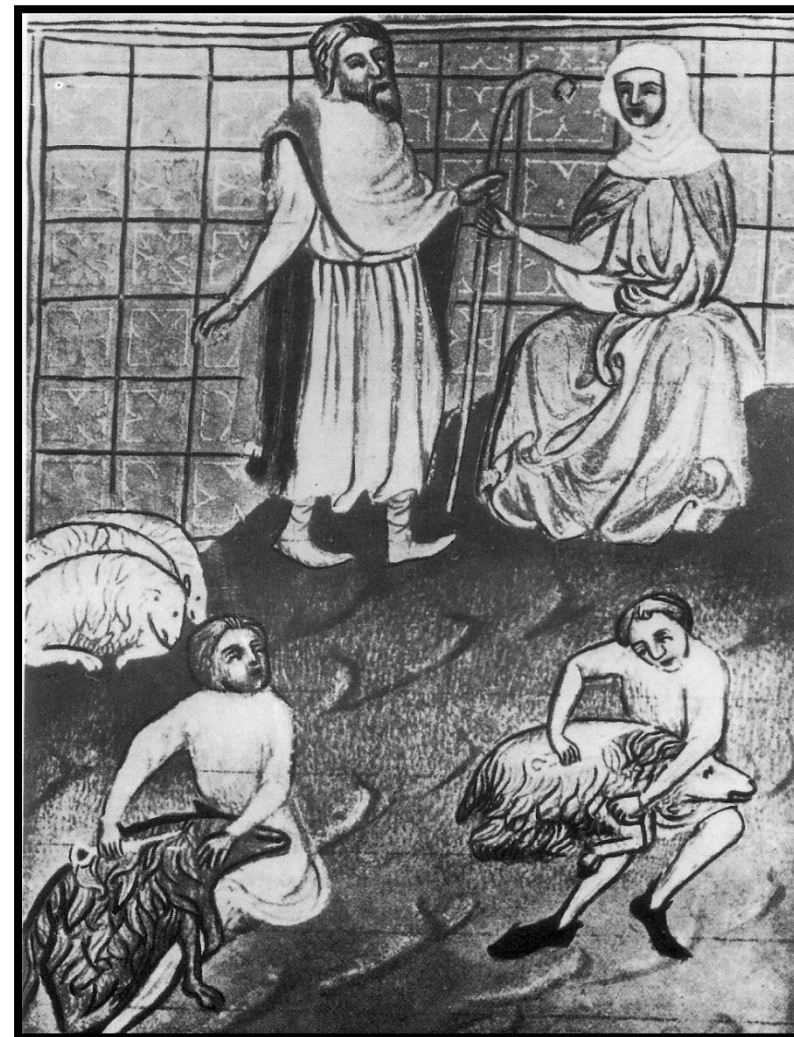

chov

OVCE

Bible krále Václava, 1389 - 1400

- vlna
- mléko (sýr, tvaroh)
- maso
- kůže
- rohy
- kopyta
- střívka

KOZA

liber viaticus

PES

	pes - kosti	pes - jedinci
Bílina (62 – 63)	1	
Bílina 63 – 64)	45	7
Kouřim u sv. Jiří (61 – 62)	3	2
Hradištko u Davle	7	
Bylany u Kutné Hory		
Sezimovo Ústí (62)	1	
Sezimovo Ústí (65)		
Sezimovo Ústí (67)		
Budměřice	232	11
Mstěnice (77 – 81)	251	10

rozbor osteologického materiálu

Mstěnice (1977 – 1981)

- minimální počet jedinců
- **DOMÁCÍ**
  - tur domácí – 27 ks
  - ovce/koza domácí – 20 ks
  - prase domácí – 34 ks
  - kůň domácí – 26 ks
  - kočka domácí – 4 ks
  - pes domácí – 10 ks
  - kur domácí – 9 ks
  - husa domácí – 1 ks
- **DIVOKÁ**
  - srnec – 3 ks
  - vlk – 1 ks
  - liška – 1 ks
  - jelen – 2 ks
  - prase divoké – 1 ks
  - zajíc – 2 ks